

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

CAMILLUS NYROP.

CAMILLUS NYROP

OG

DET KIRURGISKE INSTRUMENTMAGERI

I DANMARK.

AF

C. NYROP.

~~~~~  
TRYKT SOM MANUSKRIFT  
~~~~~

KJØBENHAVN.

TRYKT HOS NIELSEN & LYDICHE.

1884.

INDHOLD.

	Side
Barndomsaar (avtobiografisk Fragment)	1
Konfirmation, Læreaar og Udenlandsrejse	48
Det kirurgiske Instrumentmageri i Danmark	65
Etablering og Virksomhed	86
Henvisninger og Anmærkninger	127
Register	143

CAMILLUS NYROP

OG DET KIRURGISKE INSTRUMENTMAGERI.

I.

Barndomsaar.

Nærværende Afsnit er en af Professor Nyrop efterladt paabegyndt Selvbiografi; han naaede kun at give en fyldig Fremstilling af sine glade Barndomsaar. — Indledningsvis skal det oplyses, at han er født i Riserup Præstegaard paa Falster den 18 Februar 1811, at hans Fader var Provst *Christopher Nyrop* (f. 1752 † 1831), den Gang Præst i Nørre Vedby og Nørre Alslev, og hans Moder *Cathrine Elisabeth Magdalene f. Heilmann* (f. 1765 † 1842). Han var den yngste af 8 Søskende, af hvilke 2 døde som smaa; hans Fader havde været gift en Gang før med *Vilhelmine Johanne Schwanitz* (f. 1763 † 1794), og af dette Ægteskabs 9 Børn levede ved hans Fødsel 3, af hvilke de to dog døde snart efter. Til Selvbiografien er her knyttet nogle oplysende Anmærkninger, forøvrigt henvises til det i 1881 udgivne Skrift »Slægten Nyrop«.

Alderdommen gjemmer i Regelen med en høist mærkværdig Sikkerhed paa de allerubetydeligste Smaabegivenheder, som stamme fra Barnealderen, de ere som uudslettelige knyttede til Hukommelsen, og da jeg derfor endnu i min høie Alder ser og hører saa at sige Alt, hvad der har interesseret min lille Person baade i Barne- og i den noget høiere Drenges-Alder, saa levende, som om det var sket igaar, føler jeg Lyst til i Tankerne og ved Pennen at fremkalde nogle af disse kjære gamle Minder, som klarest vise sig for mig.

I Virkeligheden var mit Fødested, Riserup Præstegaard, en styg gammel, halv forfalden Gaard* med et stort, yderst daarligt brolagt Gaardsrum. En Brønd med Vippe var anbragt paa et for Indkjørselen fra Porten høist ubeleiligt Sted. Desforuden fandtes i Gaarden et Hundehus paa en Pæl, som kunde løbe rundt; der boede vor store sorte Lænkehund »Vagtmand«, der ofte morede sig selv og mig ved at løbe rundt med sit Hus, naar jeg med en Pidsk i Haanden sad paa tværs over det. Og endelig var der et meget stort Duehus paa to Pæle. Jeg var, som ældre Dreng, Eier af en stor Mængde Duer og forsynede ofte Kjøkkenet med disse Fugle, hvis Steg især Fader holdt meget af. Midten af Gaarden var i Regelen opfyldt med store tykke hjemskovede Kjævler, som brugtes dels til Gavntømmer, dels efterhaanden til Brændsel ved Bagning. Bag ved denne Brændestabel laa to store Møddinger, som havde deres Basis flere Alen dybt i Jorden, de vare adskilte ved en Stenbro, der dannede Indkjørselen til den store Ladebygning, som laa parallel overfor Stuebygningen.

Senere har det ofte undret mig, at den Stank, som utvivlsomt i varme Sommerdage har maattet udvikle sig fra disse Dynger, som jeg erindrer at have seet dampe i Solvarmen, og som ikkun en Gang om Aaret, ved det saakaldte »Møggilde«** bleve udførte, ikke generete; i ethvert Tilfælde

---

* I April 1883 ophørte den at være Præstegaard og solgtes ved Avktion til en nærboende Avlsbruger.

** G. Begtrup fortæller (Agerdyrkn.'s Tilstand i Fyn, Langeland, Ærø, Lolland og Falster, 1806, S. 826-7), at der paa Falster foruden Højtidsaftenerne fandt idetmindste fire Gilder Sted. Legildet (efter Hø-

mindes jeg aldrig i denne Retning at have hørt Beklagelse, uagtet vi saamænd ofte havde Besøg af fine Næser, som tilhørte baade Kammerherrer, Kammerjunkere, Proprietairer og andre fine Folk Maaske ansaa den daværende Hygieine den Sort Lugtestoffer for sunde at indaande? Det forekommer mig, at jeg hørte noget saadant omtale, saa at man altsaa resigneret oversaa deslige Bagateller som uundgaaelige Smaa-
 onder.

I Sidelængen mod Nord, som forenede nysnævnte store Ladebygning med Beboelselængen, var nærmest denne Kjøkken, Spisekammer, Borgestue, Bryggers med Bagerovn, Mælkekammer, og efter Indkjørselsporten, som her gik igjennem Længen, kom Hestestalden, Skjæreløen, Ko-, Faare- og Svine-
 stalden lige ud til Møddingen, saa at det var beqvemt at muge Stalden. I den tilsvarende Længe mod Syd var nærmest Beboelseshuset Faders Skolestue for Confirmanter og et saakaldt Jernkammer, derefter kom Huggehuset og for Resten Vognskure. Imellem Brønden og Stuehuset var Gaarden bro-
 lagt med smaa spidse og runde Sten, dog saaledes at dette Gaardsrum var inddelt i parallelløbende Rækker af større Sten med et Par Alens Mellemrum; disse Stenrækker stod alle

---

slet), Møggildet, Mikkelmessen eller Høstgildet og Kartegildet. »Af disse«, hedder det, »er næsten Møggildet det fornemste. Bonden faar sædvanlig al sin Gjødning ud paa en Dag. Han beder til den Ende saa mange af sine Venner i og udenbyes, som behøves til Hjælp. Arbejderne bestaa af tre Klasser, nemlig Bryderne, som læsse Vognene, Drengene, som kjøre Vognene i fuld Trav, og Sprederne, som udsprede Gjødningen, som den udføres. Ofte staar Spillemanden i Møddingen for at opmuntre Folket, og efter fuldendt Arbejde danses og suppes der ofte hele Natten.«

højere end den egentlige Brolægning til stor Gene for Kjørselen; men især var der to Stene, som jeg endnu erindrer saa aldeles tydelig, at jeg gjerne kunde angive deres Dimensioner. Den største var rødlig af Farve og convex, lignende et Landrugbrød; den anden blaa med en Hulning i Midten; i Barnealderen var det et af mine Yndlingsleier ved disse Sten, det var nu ikke videre haardt, thi Græsset groede nok saa frodigt imellem Stenene. Paa den røde Sten knuste jeg Rødsten, som derpaa med Vand modtog en rivende Behandling i den blaa Stens Hulning, hvorved der fremkom en gulrød Suppe, hvormed jeg bemalede Hundehuset, de kalkede Vægge o. s. v. med skjønne Figurer.

En lille Begivenhed indtraf engang under min Syslen ved mine kjære Stene, som jeg mindes saa tydelig, uagtet jeg ikke kan have været mere end fire Aar gammel; min ældste Broder* stod tæt ved mig med en stor Hyldebøsse, som han, idet han holdt paa Skaftet, rimeligvis med stor Kraft svingede rundt i Luften, Hyldebøssen fløi af Ladestokken og traf mig lige midt i Panden; at jeg blodig og besvimet kom under Moders Behandling er rimeligt, thi hun var Doctor for mange i Faders Menighed. Min Moder var med sin store Kjærlighed, sin blide og rolige Godgjørenhed og sin store Indsigt i mange chirurgiske Tilfælde ofte til megen Trøst og Lindring navnlig for den lidende Fattige. At min Behandling har været rigtig god, kan endnu ses af det pæne lille

---

* Christopher Nyrop, f. 1805, død som Pastor emeritus 1879 i København.

Ar, den har efterladt. Medens denne lille Tragedie forefaldt, kom Fader efter Sigende i stor Sindsbevægelse ridende hjem med Aviser, som meldte: Slaget ved Waterloo er tabt. Min Blesure skriver sig altsaa fra 1815; og naar Moder vilde erindre sig noget fra dette Aar, har jeg ofte hørt hende sige paa sin sædvanlige spøgende Maade: »det var samme Aar, at Camillus og Napoleon faldt.« — Fader var en ivrig og stor Tilhænger af Napoleon, jeg har ofte hørt ham tale sig varm til hans Forsvar.

Vor gamle Præstegaard frembød som sagt ikke i fjærneste Maade nogetsomhelst, som kunde fryde eller nære Skjønhedssandsen, og dog! hvor mange for mig uforglemmelige Herligheder indeholdt den ikke, som stadig i fuldt Maal tilfredsstillede mine Drengetilbøieligheder og forskaffede mig mange Glæder. Mit Drengeliv var et sjeldent uafhængigt og frit Liv, Alt, hvad der kunde fryde en Dreng paa Landet, stod saa at sige til min Disposition, sjelden blev der lagt Hindringer for mine Ønskers Opfyldelse.

Til Præstegaarden hørte en sjelden stor Have paa 10 Tønder Land; den var inddelt i en *Pilehave*, der bestod af store amerikanske Pile med en Park, hvori Karusser, en delig stor *Askeskov* med mange skyggefulde og i alle mulige Retninger løbende Gange og en *Frugthave* (kaldet Blegheaven), hvor der høstedes en stor Mængde udmærket Frugt. En 20 Alen bred og circa 100 Alen lang Gang med en ligesaa lang Græsplaine i Midten og med Spadseregange paa hver Side løb under store Almehække ret efter gammel fransk Stil fra Askeskoven til en bred Stakitport, der førte ud til Marken, og endnu er der at

nævne en stor *Kjøkkenhave*, som stod under Moders specielle Opsigt; for hendes Grønsager fik hun megen Ros. Da jeg nu en Gang er kommen i Haven, saa lad mig blive her lidt endnu — her er saa rart, her er saa deiligt.*

Pilehaven havde en noget lav Beliggenhed, der var undertiden noget fugtigt; dette afholdt mig imidlertid ikke fra at søge at faa udført en stor Plan, som jeg længe havde næret i mit Drengehoved. Jeg var Eier af, saavidt jeg husker, 5 Kaniner, men havde ingen Fornøielse af dem, da deres Herberge var i et lille sort Hul, lavet til dem i et Hjørne af Huggehuset; min store Plan var, at jeg vilde være Eier af en Grund i Pilehaven, bygge et Hus paa den, og da jeg vidste, at Kaniner grave Huler og snart vilde kunne forsvinde fra det eventuelle Hus, skulde der være Canaler fyldte med Vand omkring den. Parken, som skulde bringe Vandet, laa circa 20 Alen fra den udseete Grund. Nu gik det til Underhandling med Fader om Grundens Afstaaelse. Som jeg omtrent forud vidste, gav Fader strax sit Minde dertil; han opmuntrede mig med sin sædvanlige kjærlige Mildhed til Udholdenhed, da jeg, mente han, vilde faa et svært Arbeide. Min gode Ven, Avlskarl Rasmus, en høj, kraftig, sværbygget Bondekarl med et rart godlidende Ansigt

---

* Med 3 af mine Sønner gjorde jeg for omtrent 10 Aar siden et Besøg i Præstegaarden, jeg havde glædet mig til at vise dem alle mine kjære Steder, men jeg blev desværre skuffet i høi Grad. Haven var ikke til at kjende, Skoven aldeles raseret, Pilehaven ligeledes. Ilde tilmode, ja helt bedrøvet tog jeg derfra. [Rejsen gjordes i Efter-sommeren 1872, kort efterat Jernbanen fra Orehoved til Nykjøbing med Station i Nørre Alslev var aabnet].

(forhen Hestgarder) hjalp mig med Grunden til Huset i Huggehuset. Fire Fyrrebjælker bleve samlede i Qvadrat, en Stolpe tappet fast i hvert Hjørne, og paa disse fire Stolper anbragtes en Bjælkeramme, hvorpaa Tagsparrene bleve rejste. Alt øvrigt: Opklining af Lervæggene, Indmuring af 2 smaa Vinduer, som jeg fandt i Jernkammeret, den senere Kalkning, Tækning med Langhalm paa Lægterne, Indsætning af Døren, som jeg opreist kunde gaa ind af, samt alt, som hørte til, da Huset stod færdigt, var mit egenhændige Værk. Faders Jernkammer med de saakaldte Skramleri-Skuffer havde givet mig et fortrinligt Bidrag med Søm, Jernskinner, Hængsler o. s. v.

Ja nu stod altsaa Huset færdigt, men et besværligt Arbejde var i Udsigt, nemlig Canalen — det kaldte Sveden frem, og rimeligvis har jeg arbeidet over mine Kræfter (jeg kan neppe have været over 11 Aar), thi en Aften mødte jeg med Hovedpine og Feber, det blev en Skarlagensfeber, og den har været heftig, thi jeg husker, at jeg i Rekonvalescens-tiden mistede flere af mine Negle, imidlertid havde jeg ligget og fantaseret om Robinson, Kaniner, Canaler og Karusser, indklædte i forunderlige Billeder. Hvorlang Tid der hengik, forinden jeg atter saa mit kjære Hus, kan jeg ikke sige, men derimod kan jeg huske, at det var en stor Glædesdag for mig, da jeg en deilig varm Sommermiddag blev fulgt ned i Pilehaven og tog Plads imellem Parken og mit Hus, som uberørt af stormfulde Dage stod der saa prægtigt, idetmindste for mine Øine. Snart var jeg atter saaledes ved Kræfter, at jeg kunde tage fat paa Canalarbeidet, som ved Hjælp af lille

Hans (en Tjenestedreng, som lød dette Navn) skred rask frem. Jordarbeidet var ikke saa ringe — efter mit nutidige Skjøn maa Canalerne have været 5—6 Alen i Firkant, og Grøften, som skulde føre Vandet fra Parken til Canalen, var vistnok 18—20 Alen lang. Den store Begivenhed, at lade Vandet løbe omkring Huset, nærmede sig; Dagen forud var det saaledes forberedt, at der med nogle faa Spadestik kunde aabnes for Vandets Indstrømning. Til selve Udførelsen havde jeg indbudt Fader og Moder, min kjære Jagtkammerat Dyr-læge Hansen, Avlskari Rasmus og naturligvis lille Hans foruden nogle Legekammerater; det maa sikkert have været i stor Spænding, at jeg saa Rasmus med Spaden løsne den Dæmning, som endnu holdt Vandet tilbage. Da Vandet rask strømmede ind og begyndte at fylde Canalerne, klappede Fader i Hænderne og raabte Bravo. Det var en stor Triumf og Glædesdag for mig, kun savnede jeg mine 2 Brødre i Vordingborgs Skole*; Moder overraskede mig og mine Legekammerater med Frokost i det nye Kaninhus — men min Glæde skulde blive endnu større — i mit Hus fandt jeg en deilig ny Hagelbøsse hængende med et paahæftet beskrevet Papir (gid jeg havde bevaret dette Papir). Det var med en inderlig Taknemmelighedsfølelse, at jeg løb til Faders Contor og faldt ham om Halsen (han var ikke nylig barberet; han rev svært, kan jeg huske).

---

* Den ovennævnte Christopher (f. 1805) og Broderen Ernst (f. 1807), der blev Læge, og til 1880 virkede som saadan i Nykjøbing paa Mors.

De begyndte deres Skoleliv i Vordingborg 1820.

Ikke saa let kan jeg gaa fra denne min kjære Foræring uden at fortælle lidt om den. Det viste sig snart, at den skjød udmærket godt. Fader havde kjøbt den af Skovrider Ulrick*; paa 60 Skridt samlede den Kjærnen af Haglene i en Hattepuls Omkreds, og de, der faldt udenfor, spredte ikke meget, den slog godt og dræbte derfor i Regelen strax.

En Foraarsdag slap en af Faders Kalve ud af en »Fold« (et af Lægter sammenslaaet langagtigt Rum paa 4 Hjul, som flyttedes, efterhaanden som Græsset blev afædt) og var i længere Tid sporløst forsvunden, indtil det rygtedes, at den var set snart her og snart der i de omkring liggende Bøndermarker, uden at det lykkedes at faa fat paa den. Den var bleven vild som et Daadyr og skyede enhver Tilmærmelse af Mennesker. Saaledes hengik flere Maaneder, og Høsten var forhaanden, da en Bonde fra Lommelev kom til Fader og beklagede sig over, at Kalven huserede i hans Kornmarker og gjorde ham megen Skade. En Klapjagt blev da besluttet, og en skøn Morgen mødte Rasmus Avlskarl, hvem det var overdraget at skaffe Delinkventen død eller levende, Dyrlæge Hansen og jeg i Lommelev, naturligvis væbnet hver med sin Bøsse; endnu stødte nogle Jægere til fra Byen, en Del Klappere vare ogsaa samlede. Under denne Forsamling blev imidlertid min Jægerstolthed saaret paa det gyseligste. — Bonden, som havde klaget hos Fader, rakte efter min kjære Bøsse og sagde: »Lad mig faa den, Kalven kunde let løbe

---

* Justus Sigismund Ulrick (f. 1790), død i 1875 som Skovrider ved 2det kbhavske Distrikt, Forstraad og Justitsraad.

ham overende, han kan gaa ind til vor Moder og faa noget Mad, medens vi skyde Kalven«, — men min gode Ven Rasmus tog Ordet: »Lad ham beholde sin Bøsse! han er god nok! Kalven kommer snarere til ham end til os Andre, da den ikke kan se ham over Kornet«, — og mærkelig nok gik det, omtrent som Rasmus havde udsagt. Altsaa Skytterne bleve placerede for Enden og noget op paa Siderne af en Rugmark, hvor Kalven sidst var seet; som paa en almindelig Klapjagt gik Klapperne igjennem fra den anden Ende imod Skytterne, men der kom ingen Kalv. Den er i Krattet! raabtes der fra Klapperne. Et Tjørnekrat tæt ved blev saa beleiret ligesom Rugmarken. Jeg var veltilfreds med den Plads, som blev mig anvist. jeg stod i en Grøft med en Markvei imellem mig og Krattet, ligefor en i Krattet løbende smal Sti; det var en passende Skudlængde, dersom den kom ud paa min Side. Jeg tror nok, at jeg trak Veiret lidt hurtigt, da jeg i spændt Forventning og i halv Anlæg stod og ventede og hørte efter Klappernes Retning; for mit Skud var jeg iøvrigt rolig, min Bøsse var ladet med Omhu og med Rævehagel, Flintestenen hakket, Panden blank, og Fængekruddet tørt — men her var jo ogsaa en Æressag at vinde, dersom Kalven vilde være saa artig at komme til min Side. Bondens haanlige Ord og Smil stod mig stadig i Tanken. Men rolig, Klapperne støie nærmere og nærmere — den maa snart vise sig i en eller anden Retning; nu hører jeg paa Afstand Krattet gjennembrydes, og i strygende Fart med Halen til Veirs viser den røde Kalv sig paa Stien, men standser pludselig, og lig et Daadyr vender den Hovedet om

mod Klapperne. Standsningen var imidlertid et Øiebliks Sag, atter farer den afsted imod min Station, men inden den naaede Veien, havde den min Bøsses Ladning i Hovedet; den modtog den med et kort Brøl, et Spring, og den laa stendød med udstrakte Ben.

Da Klapperne og Skytterne kom løbende efter Skuddet, fandt de mig rolig staaende, paany ladende min Bøsse. Jeg tror nok, at jeg modtog min Triumf, navnlig overfor den bevidste Bonde, med en vis Stolthed, forøvrigt havde jeg Rasmus mistænkt for, at han med Flid havde givet mig den efter al Sandsynlighed bedste Station, og Ingen glædede sig mere end han over min heldige Bedrift. Dunkelt foresvæver det mig forøvrigt, at Fader havde en Sag med den omtalte Lommelev-Bonde om Skadeserstatning, for hvad Kalven skulde have ødelagt paa hans Kornmarker. Lommelev-Byes Beboere havde i Almindelighed ikke noget godt Renomme paa sig. Følgende lille Historie skal være Grunden til, at de ofte bleve kaldte Lommelev-Kvæg. En Fastelavns Mandag, da der skulde slaas »Katten af Tønden«, tog de Feil af en Kat og en lille puklet Skræder, de tog Skræderen, puttede ham i en tom Tjæretønde, heisede ham op og sloge løs paa Tønden. Skræderen var nok lidt forstyrret, førend han kom ind i Tønden, men at han gik helt tosset ud af den, er rimeligt. Sagen kom for Øvrigheden, og Kaadheden blev straffet.

I Huggehuset tilbragte jeg flere Timer daglig, ogsaa her var Rasmus min Læremester. Dengang kjendte man ikke til de nutildags lette Støbejerns Plove og Harver, det hørte til Avlskarlens Bestilling om Vinteren at holde Alt, hvad der

hørte til Markredskaber, i Orden til Foraarsbrug, og Rasmus lavede de svære Træplove med Muldfjæld og to Hjul, det ene, som gik i Plofuren, højere end det andet.* For en saadan Plov maatte der altid spændes fire Heste, ja fem var ikke ualmindeligt, og en Dreng maatte, for at kjøre den, ride paa den bagerste nærmer Hest; det var et svært Optog for en Plov, men derfor var Hesteholdet ogsaa større end nutildags. Fader holdt 18 Heste for 80 Tdr. Land, men Fader var Hestelibhaber og holdt Luxusheste. — Saaledes lærte jeg ganske godt at bruge: Tæløxen, Tingselen, Baandkniven, Stokkejernet og flere andre Huggersværktøier, og jeg fik snart lavet mig en Plov, naturligvis af en betydelig mindre Dimension end Rasmus's, ja fik den beslaaet hos vor Smed med ordenligt Plovjern og Skjærejern. Mit Maal var at pløie for Moder i Kjøkkenhaven. Jeg fik det ogsaa bragt saa vidt med Trækketøi o. s. v., at jeg en skjøn Dag fik »Perrs« spændt for Ploven, og Gaasepigen Karen Marie til at kjøre for mig.

Men hvem var »Perrs«? — det var en lille sort langhaaret Hest med lang og svær Manke, som nok kan fortjene at omtales med et Par Ord. Den var godmodig, men ikke fri for Luner, og især gjorde den betydelig Forskjel paa, hvilken Rytter den havde paa Ryggen. Den blev tidt brugt af Tjenestedrengen til at ride i Ærinder paa for Fader i det store vidtforgreneede Sogn, men det var ikke til enhver Tid, at det convenerede Perris. Vi (d. v. s. Perris og jeg) vare

---

* I Aarhundredets første Aar var Ploven paa Falster ganske af samme Beskaffenhed (G. Begtrup: Agerdyrkn's Tilst. i Fyn, Langeland, Ærø, Lolland og Falster, 1806, S. 794).

rigtig gode Venner, og jeg kunde ofte see paa den, naar en Tjenestedreng kom op paa den for at ride til Kjøbstaden, om den havde noget i Sinde; i saa Tilfælde lagde den Ørene ned og saa saa skjæmsk ud, og rigtigt, Drengen kom op, den luntede ganske rolig ud af Porten, en 100 Skridt op til Madam Leths Gaard (det sædvanlige Sted for dens Gavtyvestreger), men her vendte den udenvidere om, stak Hovedet ned imellem Forbenene og i samme Luntetrav gik det tilbage; var Stalddøren aaben, gik den lige ind i sin Baas med Drengen paa Ryggen. Saasnart jeg kom med Brød og Salt, som jeg ved deslige Leiligheder altid mødte med, smaaavrindskede den og saa paa mig med et saa listigt Udtryk, som om den vilde sige: »det var Løier«, og fortærede Brødet. Nu var der ikke noget i Veien, det gik uden videre forbi Madam Leths Gaard i dens sædvanlige vuggende Trav, hvorved den kunde vedblive uden Ophør lige til Nykjøbing (2½ Mil). Man blev ikke træt af at ride endog flere Mil paa den, man sad som i en Vugge. Perr's havde nemlig den Eienommelighed ved sin Traven, at den flyttede høire For- og Bagben samtidig, og naturligvis venstre do. do. paa samme Maade, hvorved der fremkom det vuggende Trav, som dengang kaldtes »Svinetrav«. I nogle Aar var Perr's min specielle Ridehest, indtil mine Brødre kom i Vordingborg Skole, jeg arvede da min Broder Ernst's graa Ridehoppe med samt hans ungarske Sadel og Snogepandebidsel.

Men lidt mere om Perr's, navnlig som Jagthest. En halv Milsvei fra Præstegaarden laa »Maderne«, som de bleve kaldte. Det var et fladt Terrain paa maaske 100 Tønder

Land eller mere; dengang et mislykket Inddæmningsforsøg af en Havbugt imellem Vedby og Østerkippinge*, der nu er frugtbar Eng og Agerland, men som i alle mine Drengenaar henlaa med en gjenembrudt Jorddæmning og en undertiden aldeles lav Vandstand, bevoxet med Siv og Rør, saaledes at det afgav et udmærket Terrain for en Mængde Strandfugle. Tidlig paa Foraaret og om Efteraaret færdedes jeg næsten daglig nogle Timer tilhest paa Perris her paa disse Mader. Jeg tror nu ikke, at mit Jagtudbytte i Regelen var af nogen stor Betydning, men altid skjød jeg dog af Mangel paa bedre Vildt, Viber og Maager. Jeg fik stor Øvelse i at skyde fra Hesten, og Perris stod saa stille som en Mur, saasnart jeg lod Bidseltømmen falde. Den kunde undertiden ryste lidt paa Hovedet, naar jeg havde sænket Bøssepipen lidt lavt ud over dens Hoved. Idethele viste den sig aldrig ulydig imod mig, den vidste strax Besked, saasnart den fik min Sadel paa, men blev derimod Ridedækkenet paalagt, da vidste den, at en af Tjenestdrengene skulde ride, og sjelden undlod den da at udøve sin lunefulde Gjenstridighed ved Madam Leths Gaard.

Ved disse mine Ture til Maderne var jeg iført store Vandstøvler udenpaa Benklæderne med smaa Skruesporer, en Grævlingeskinds Jagttaske, diverse Haglpunge med Krudthorn og Krudtmaal og min deilige Hagelbøsse. Jeg kunde da ogsaa ofte have Held til at faa godt Vildt i min Taske som Brokfugle, Hjeiler, Regnspurve og paa Hjemturen ved at ride

---

* Et saadant mislykket Inddæmningsforsøg synes ikke omtalt i Litteraturen (s. J. Ph. Hage: Ny Maribo Amt, 1844. S. 247 fig.)

over Stubmarkerne Agerhøns. Regnspurvvene viste sig ofte i stor Mængde i Maderne, men som bekjendt ere de af en frygtsom Natur og saaledes meget vanskelige at komme paa Skud, men her blev jeg hjulpen af Perris. Naar jeg fik Øie paa en Flok af disse Fugle, stod jeg af og ledte den ud ad til Flokken, idet jeg gik skjult ved dens Side. Naar jeg skjønnede, at Afstanden var rimelig til Skud, skjød jeg enten under Bugen paa Perris eller under dens Hals undertiden 3 à 4 Stykker i et Skud. Regnspurven har den Egenskab, at den spredte Flok først løber sammen, inden den letter, og dette Moment maa man passe til Skud.

Her var ogsaa et ypperligt Andetræk, og ofte har jeg i Forening med Rasmus i stjerneklare September-Aftener ligget timevis og ventet paa Træk. Det er en spændende og interessant Sport. Alt i Naturen saa roligt og tyst, et Hundeglam lyder derovre fra Kippinge, og paa den anden Side Maderne høres Aarerne i 5—6 Baade, hvorfra Fiskerne stange Aal ved Blus; det ser saa kjønt ud. Da høres endelig fra det Fjerne: vis, vis, vis; det er Vingeslaget af en Flok Ænder, der komme nærmere og nærmere, et Rap — Rap høres imellem. Naar nu bare Flokken vilde komme lige over Hovedet og ikke stikke for høit — der har vi den — plaf, plaf, et Par Stykker faldt, voldsomt Spektakel med Rap, Rap imellem Flokken, hurtig Bøssen ladt igjen og atter fuldstændig Ro.

Det var en Aften i Ferietiden, at mine to Brødre, *Chr. Baumann**, Rasmus og jeg laa i Grøften, hvorover Ænderne

---

* F. 1806, død 1871 i Aarhus som pensioneret Militærlæge med Justitsraadstitel.

pleiede at trække. Kjød af at vente skyder Baumann, der ikke havde megen Jægertaalmodighed, sin Bøsse af i Luften for derefter at gaa hjem, og til hans og vor store Forbauselse falder der en Krikand! — »Det skal jo træffe et Sted«, siger Rasmus, men Baumann gjorde sig til af det, da vi kom hjem; han var Aftenens Helt. Vi Andre fik Intet.

Men hvorledes gik det saa i Kjøkkenhaven? Ja jeg maa tilstaa, at mine sangvinske Drømme om at spare Niels Røgter (Moders Gartner) for Gravning hurtig spredtes som Avner for Vinden, da Niels brummende og skyndsomst kom til. Skydende sin rødtribede Hue tilside og kløende sig i Nakken udbrød han: »Vil Kornelius see til, at han kommer ud af Haven med samt sin Pløiemaskine og Sokke-Perrs.« Perris, som jo ikke havde Menneskeforstand, havde ved hver Omdreining, Karen Marie kjørte den til, ugenert trampet i Bedene med nedlagte Ærter og Snittebønner. Slukøret fik jeg fraspændt, og med Ploven i Huggehuset følte jeg snart nogen Trøst ved Rasmus's Deltagelse i min Beklågelse over Niels Røgters skammelige Adfærd. Men ved Middagsbordet maatte jeg atter høre om min mislykkede Pløining, og Moder foreholdt mig, at jeg forsømte mine Bøger, — ja det var sandt nok, men mere herom senere.

Cand. *Grundtvig*, den senere bekendte Biskop, som ofte besøgte Fader i den Tid, da han opholdt sig hos sin Broder, Provst *Grundtvig* i Torkildstrup*, var den Dag vor Gjæst.

---

* Otto Grundtvig var Præst i Torkildstrup fra 1800 til 1823; er det rigtigt, at N. F. S. Grundtvig her kaldes »Kandidat«, maa hans Besøg i Riserup alt have været i 1820, ti i Februar 1821 blev han kaldet

Han holdt med Moder, grædende forlod jeg Bordet og udøste min Harme for Johanne Stuepige ved at titulere ham for »gale Grundtvig«, en Titel som meget almindelig blev ham tillagt der i Egnen, uden at jeg naturligvis vidste af hvilken Grund. Da der var drukket Caffé, kaldte Fader imidlertid paa mig, og til min Forundring maatte jeg gaa med Fader og Grundtvig ned i Huggehuset. Fader fremtog min Plov og spurgte Grundtvig, hvad han syntes om den. Dens Udførelse blev rost i høi Grad, Fader bød mig at gaa op og stoppe deres Piber, hvad jeg gjorde med Glæde, og jeg tilsagde atter Grundtvig mit Venskab. Men de forbleve en lang Tid i Huggehuset — talte de maaske om mig? om min Fremtid? ja det Spørgsmaal kan jeg endnu gjøre, men ikke faa det besvaret; dog er der Rimelighed for det.

I Egelev By, $\frac{1}{4}$ Mil fra Riserup, boede en ung Bonde, *Lars Høj*, en mærkværdig begavet og talentfuld Mand; det Første, han blev bekendt ved, var, at han forfærdigede en Violin, som han efter Faders Indstilling fik en Præmie for af Frederik den 6te. Han var Dreier og Uhrmager, spillede Violin og Klarinet til Bryllupper, ja han lagde sig efter Tandlægekunsten og lavede selv sine Instrumenter, som jeg, da jeg senere blev etableret, til hans store Glæde ombyttede med bedre Exemplarer. Hos Lars Høj lærte jeg at dreie, og da jeg med stor Lyst greb fat paa denne Idræt, kom jeg snart saavidt, at jeg kunde forære Moder en Vindepind og

---

til Præst i Præstø; det maa dog bemærkes, at han allerede fra 1811 til 1813 havde været ordineret Kapellan hos sin Fader.

Fader en rund Hornknap til en Stok. Da Fader saa disse, vistnok meget simple Produkter, har han maaske tænkt paa, at Dreieriet kunde blive et Fremtids Spørgsmaal for mig, thi han spurgte mig, om det vilde være mig kjært selv at eie en Dreiebænk. Ja det var naturligvis mageløs deiligt, og Lars Høj blev da den, som Fader købte den af, og som opsatte den i den store Skolestue tæt op til Gaardvinduet med samt en hel Række tilhørende Værktøi. Lars Høj kom jevnlig og underviste mig, og nu gik det lystigt og godt fremad med Dreiekunsten. Til mine Søstre, ja til alle Byens Piger dreiede jeg Vindepinde, store Naalehuse og deslige Sager, og drev det saavidt, at jeg fik stillet en Garnvinde og en Rok paa Benene. Garnvinden faldt godt ud, Moder brugte den stadig, derimod havde jeg ikke Held med Rokken. Snoren fløi stadig af, Hjul og Ten har rimeligvis ikke corresponderet rigtigt. Naar jeg nu tænker paa den Tid, da maa jeg beundre den kjære Faders Taalmodighed, jeg gjorde nemlig ofte et grueligt Spektakel med Dreining, Hamren og Banken i den store Skolestue, som umiddelbart stødte op til Faders Studerekammer; han beklagede sig imidlertid aldrig. Jeg er vis paa, at den gode Fader nænte ikke at forstyrre mig.

Undertiden fik vi Besøg af Skovrider Ulrick, Skovridergaarden laa tæt ved Færgestedet Gaabense, en Milsvei fra Riserup. Ulrick var en Mand, som jeg havde stor Respect for. Med en vis beundrende Skyhed betragtede jeg den høie, kraftige Mand med det sorte, noget graasprængte Haar og Kindskjæg, som fra begge Sider faldt sammen med et stort Overskjæg; dette sidste var jo dengang en stor Sjeldenhed,

som kun turde bæres af Uniformerede. Rimeligvis har det især været dette Skjæg i Forbindelse med hans noget barske slesvigske Udtale, der gjorde, at jeg som sagt betragtede ham med særlig Respect; medens jeg paa den anden Side følte mig tiltrukken af hans klædelige Forstuniform med Jagtkniven i Bæltet, hans Hunde og smukke Dublet, som dengang var et sjældent Stykke. Det krænkede imidlertid min Jægerære noget; at Skovrideren aldrig henvendte sig til mig eller spurgte til Bøssen, som Fader havde købt af ham til mig, han burde dog, mente jeg, have at vide, at jeg med den havde nedlagt Regnspurve saavel som Agerhøns og Harer. Men jeg generte mig og havde ikke ret Mod til selv at faa Sagen frem. Dog jeg fandt paa Raad; Ulrick holdt meget af at tale med min Søster Karen*, som ofte sang og spillede for ham, selv brummede han Bas til hendes Sang. Jeg bad Karen om at fortælle ham, at jeg ofte bragte Vildt til Køkkenet, og dette har hun rimeligvis paa sin sædvanlige veltalende Maade gjort, engang da jeg ikke var nærværende, thi en skjøn Dag modtog jeg Indbydelse til en Klapjagt! Jeg blev meget glad, men følte mig noget benauet, det var nemlig den første Klapjagt, jeg skulde med til, naar jeg da undtager Kalve-Klapjagten i Lommelevkrat.

Paa den bestemte Dag tidlig om Morgenens mødte jeg i Skovridergaarden paa Ernst's graa Hoppe med fuld Oppakning og fik Hoppen i Stald. Jagtherrerne vare nogle Forvaltere fra Omegnen, Færgeforpagter *Ahrnkiel* fra Gaabense og den lille

---

* Karen Nyrop, f. 1800, døde 1881 ugift i Kjøbenhavn.

Kammerjunker *Thestrup* fra Valdnesse, som altid bar smaa Skruesperer og store Ørenringe. Valdnesse eiedes af to Brødre Thestrup, den ene meget høi og den anden meget lille*. Det var en meget kold Vinterdag, som op paa Formiddagen faldt i med Sne. Jeg husker godt, at jeg frøs meget paa min første Post; dertil maatte man holde Bøsselaasen under Frakken, for at Fængkrudtet ikke skulde blive vaadt. Jeg ved, at jeg blev glad, da Skovfogden kom og meldte Aflysning; der blev spist Frokost af hvad Enhver havde i Jagtasken, og jeg følte mig bedre tilmode paa min næste Post, men i det Hele var det ingen heldig Klapjagt. Et Par Harer og en Ræv, tror jeg, var det hele Udbytte; jeg fik ikke Skud i min Bøsse.

Da vi ankom til Skovridergaarden, blev det foreslaaet at skyde efter i Luften opkastede Gjenstande; dette hørte jeg med stor Tilfredshed, ja med Glæde kan jeg sige, jeg havde nemlig stor Øvelse i denne Sport og brændte af Længsel efter, om Turen ikke skulde komme til mig, især da jeg ved at see paa Resultaterne af disse Jagtherrers Skydning just ikke fandt dem saa særdeles glimrende, men da der ingen Opfordring eller Tilbud kom til mig, tog jeg Mod til mig og bad Skovrideren om Forlov til ogsaa at gjøre fire Skud ligesom de Andre. Dengang brugtes denne Skydeøvelse meget, man havde til dette Brug runde Skiver (Jernplader) af omtrent 6 Tommers Gjennemsnit, ogsaa mindre, som af en øvet Haand paa

---

* *Frants Nikolaj Thestrup*, Kammerjunker f. 1782 (g. m. Gerhardine Tersling f. 1786 † 1837) og *Peter Thestrup*, Kammerjunker f. 1784 (J. C. L. Løngnick: Familien Thestrup).

Kant kunde kastes meget høit op i Luften. Naar et Skud var gjort, bleve de trufne Hagel, som stærkt markerede sig med blaa Pletter paa Jernpladen, talte og noterede, hvorpaa Pladen blev skuret ren med Sand og Vand for næste Skytte. Paa min Anmodning fik jeg et venligt ja. Skovfogden, som var Skivekasteren, stillede sig paa sin Plads, og jeg paa min, men forinden Ulrick talte 1-2-3, sagde han: »Husk paa min Dreng, at skyder du skidt, er det ikke Bøssens Skyld«. Efter mine fire Skud udviste Haglenes Antal, at jeg var imellem de bedste Skytter. At jeg har omtalt denne Dag saa omstændelig, har sin Grund deri, at den blev en Aarsag til mange store og høitflyvende Planer og Ønsker, som flere Aar fra den Dag krydsede sig i mit Drengehoved. Det synes nemlig, som om Ulrick efter at have seet mig haandtere en Bøsse til hans Tilfredshed fik Interesse for mig — »kom til mig, naar du har Lyst, saa gaar vi i Skoven sammen«, sagde han til mig som Farvel.

Jeg kom meget ofte til Skovridergaarden. Var Ulrick ikke hjemme, gik jeg til Skovfogden, som boede nogle Hundrede Skridt derfra, og som snart blev min gode Ven. Han lærte mig at sætte Doner for Kramsfugle, at dække Rævesaxen saaledes, at et Par Agerhøns-Vinger stilledes op i Midten af den, at blade imellem Fingrene for Dyr (man kjendte nok ikke dengang Bladfløiter) og mange andre interessante Jægeridrætter. Som sagt, Ulrick viste sig stadig saa overmaade venlig imod mig, han tog mig med paa Jagt og paa sine Ture ved Udvisning af Træer, som bleve mærkede for at fældes; ved Skovauktioner og ved Kævlesprængning med

Krudt var jeg altid ved Haanden. Hvorlænge jeg saaledes huserede paa Skovridergaarden med stadig tiltagende sangvinske Drømme om at blive Skovrider, ved jeg ikke med Sikkerhed, jeg antager over et Aar, thi jeg husker bestemt 2 Vintre. Paa en af mine Ture med Ulrick betroede jeg ham dette mit store Ønske; jeg husker nok, at jeg blev lidt skuffet ved hans noget ligegyldige Svar: »Det maa Du tale med Din Fader om«, og ikke mindre skuffet blev jeg ved Faders Svar, thi jeg var saa aldeles sikker paa Faders Bifald og Samtykke. Han sagde usædvanlig alvorlig, at det kostede mange Penge at blive Forstmand, Penge, som han ikke havde Raad til at udrede.

Jeg var naturligvis i nogle Dage utrøstelig og beklagede mig grædende for Moder og Søstre. Imidlertid fortalte Søster Karen mig en hel Del om Penge, som Fader havde laant vor Svoger Lt. *Brinck*, for at han kunde kjøbe eller forpagte (jeg ved ikke hvilket) to Gaarde, Lisedal og Vilhelmshaab ved Holbek; stakkels Fader maatte nok ud med mange Penge, som aldrig kom igjen. *Brinck* var ukyndig i Landvæsenet, Lisedal maatte han snart med Tab skille sig ved, og under meget smaa Forhold levede Søster og Svoger paa den lille Gaard Vilhelmshaab.*

---

* *Daniel Brinck* (f. 1790) blev i December 1808 efter at have været Bombarder ved Kjøbenhavns borgerlige Artilleri udnævnt til Sekundløjtnant ved den danske Artilleribataljon; paa Grund af stedfindende Reduktion blev han i Avgust 1814 sat *à la suite* og i December 1815 afskediget med Pension (velvillig Meddelelse af Artillerikaptajn C. T. Müllertz). I November 1820 ægtede han *Vilhelmine Nyrop* (f. 1798 † 1876), efter i 1819 at have kjøbt Arvefæstegaardene

Karen trøstede mig med, at jeg jo kunde komme til Kjøbenhavn, lære et Haandværk, leve sammen med Brødrene, naar de bleve Studenter, og faa mange Herligheder at see og høre. Ikke heller tror jeg, at det skuffede Haab tyngede længe paa mig. Endnu en Tidlang kom jeg til Skovridergaarden og deltog i Alt, hvad der tiltalte mig, men ogsaa i hvad der kunde være til Nytte og Lettelse for Ulrick, som jeg kom til at holde mere og mere af. Hans ligegyldige Svar, da jeg lod ham vide, at jeg skulde lære et Haandværk, var ligefrem paataget; jeg har Grund til at tro, at han tænkte med Interesse paa min Fremtid. Karen har fortalt mig, at han engang sagde til Fader: »Det er Pinedød en Skam, at Camillus ikke bliver Forstmand«. Den Interesse, og jeg tør sige det Venskab, som Skovrider Ulrick nærrede for mig, og

---

Lisedal og Vilhelmshaab under Frydendal, som han maatte forlade henholdsvis i 1822 og 1827 (jfr. ndfr. S. 44). Naar Provst Nyrop har været saa uheldigt pekuniært stillet, at han ikke kunde bekoste sin yngste Søns Oplærelse til Forstmand til Trods for, at Nørre Alslev og Nørre Vedby maatte betragtes som et endog godt Kald (Koll. Tid. 1831 S. 829-330; Jens Møller: Danm's gejstl. Embeder, 6 H. 1844, S. 89-90; G. Begtrup: Agerdyrkn's Tilst. i Fyn o. s. v., 1806, S. 774), maa Grunden hertil formentlig særlig være Forholdet til Svigersønnen Brinck, men ved Siden heraf maa dog ogsaa hele Tidens almindelige Misere erindres. Den Brinckske Situation blev ikke bedre, da Provst Nyrop i April 1827 købte Holgershaab i sit eget Sogn for ham; Brinck døde her den 30 September s. A. af Brystsyege, og Skjødet blev udstedt til hans Enke (s. Slægten Nyrop S. 52). Holgershaab, der havde Navn, efter Hof- og Stadsretsprokurator Holger Foss († 1818, s. Personalhist. Tidsskr. III, 1882, S. 368), havde, før denne købte Gaarden, været Nørre Alslevs Annexpræstegaard (G. Begtrup: Agerdyrknings Tilst. i Fyn o. s. v., 1806, S. 829). I 1831 ægtede Enkefru Brinck Anton Krabbe (f. 1808, † 1881), og Holgershaab gik derved over til ham.

som jeg var stolt og glad ved, ogsaa som voxen, vedvarede lige til hans Død. Medens jeg var Læredreng hos Schwartz, overraskede han mig oftere med sit Besøg, han var dengang forflyttet og bleven Skovrider ved Dyrehaveskovene; senere, i 1848, da jeg var etableret paa Kjøbmagergade, mødtes vi i Steins Skytte-Korps, hvori han, ligesom jeg, var indtraadt uagtet sin høie Alder (vistnok op i 70)*; han havde dengang 3 Sønner i Krigen, som alle kom udskadte hjem.

Men jeg har endnu noget af mit Drengeliv, som det interesserer mig at opfriske i min Erindring. Perr's blev aflægs. Humeuret var borte, det lune Gavtyvegrin med tilbagelagte Øren var ikke mere det gamle gemytlige, uagtet han gjorde sig synlig Umage for at see glad ud, naar jeg gik op i Baasen for at give ham skraaet Byg og Håvre. Tænderne bleve nemlig lange, saa at han kun med Besvær kunde tygge Hakkelse. Samtidig fik Perr's paa venstre Forben en pæreformet Udvæxt. Efter Moders Anvisning opererede jeg den med Held; Operationen bestod i, at jeg anlagde en stærk Silkesnor omkring dens Hals, som hver Dag blev trukken fastere, og nogen Tid efter faldt Udvæxten af, jeg viste den til Perr's, som snuste til den, prustede og rystede paa sit gamle Hoved. Perr's blev tungsindig, han var træt, han fik

---

* Som født i 1790 (s. ovfr. S. 9) var han dog kun 58. — Det Steinske Korps var et af Lægen Professor S. A. V. Stein (f. 1797 † 1868) ved et patriotisk Opraab i Foraaret 1848 dannet frivilligt Riffelskyttekorps, der skulde forsvare Kjøbenhavn. Uniformen var en grøn Frakke, graa Hat og Hirschfænger ved Siden. Korpsset blev ikke af Varighed. I Marts 1849 blev Stein Overlæge ved Lasarettet paa Avgustenburg. Se Flyveposten for 18 Juli 1848. (Velv. meddelt af Professor Th. Stein).

dygtig Strøelse i Baasen, og han laa den største Del af Dagen. Min gode Jagtkammerat Dyr læge Hansen mente, at den havde ikke lang Tid tilbage; den var nok 30 Aar gammel, mente man. En Vintermorgen vaagnede jeg ved et Skud fra Pilehaven — Moder kom til mig paa Sengen og kyssede mig — min gamle kjære Kammerat havde efter Faders Ordre faaet en velrettet Kugle af Rasmus, den var strax død. At jeg fældte nogle Taarer over et Dyr, som havde forskaffet mig saa mange Glæder, er naturligt; da jeg kom ned i Pilehaven, var man ifærd med at flaa den. Imidlertid gjorde Perr's Nytte ogsaa efter sin Død. Den blev nemlig lagt et Bøsseskud ud fra den store Ladebygning og igjennem et Hul i en Stolpe skjød Rasmus i en Maaneskins Nat en Mikkell, som vilde gjøre sig tilgode med dens Kjød. Jeg derimod lavede en anden Affaire ved Perr's Lig, som forskaffede Fader Ubehageligheder. For muligen ogsaa at faa fat i en Ræv, anbragte jeg en Aftenstund en Rævesax, Morgenen derpaa blev Gaardens Folk vækkede ved en gyseligen Hyl, men istedetfor en Ræv stod Sognefogdens store gule Hund med et brækket Bagben i Saxen. Den maatte naturligvis strax skydes, men Hans Tønnesen (Sognefogden) gjorde en forfærdelig Allarm, for hvilken jeg i Angst flygtede ned-i Haven. Fader maatte i Erstatning betale Penge, uden at den gode Fader bebreidede mig det allermindeste.

I det Hele taget var Fader i høi Grad eftergivende imod mig, jeg var saa at sige min egen Herre, jeg sadlede min Hest, naar jeg fik Lyst, gjorde Jagtture med Dyr læge Hansen og Rasmus, seilede ofte med dem til Storeholm og Dyre-

fod og satte undertiden Moder i en ængstelig Stemning ved at blive borte til langt ud paa Aftenen. Derimod mindes jeg aldrig, at Fader udtalte sig i denne Retning, Fader var meget dristig ligeoverfor mine Idrætter. Jeg kjørte saaledes ofte, 12—13 Aar gammel, for Moder og Søstrene til Pastor *Sørensens* i Gundslev, Provst *Grundtvigs* i Torkildstrup, Pastor *Halses* i Kippinge, Kammerjunker *Thestrup* paa Valdæsse og flere andre Omgangsvener*, i Regelen med 2 livlige sorte Hingste. Ofte gik Veien igjennem Skove, som om Aftenen paa Hjemturen vare aldeles mørke, og Veiene vare saa slette, at Hjulene undertiden gik i til Navene, men hvad gjør ikke Vanen. Med stor Sindsro passiaredes der paa Vognen, medens jeg kjørte igjennem Morads og dybe Huller, som undertiden bragte Vognen i faretruende Stillinger.** Veiene vare dengang saa slette paa Falster, at Nutidens Begreber om Kjøreveie vilde have anset dem for aldeles halsbrækkende at give sig i Lag med. Endnu kan jeg høre den pludrende Lyd, som fremkaldtes, naar Hjulene eller et Hjul under en langsom Fodgangs Kjørsel gik til Bunds op over Navet i Fordybninger fyldte med vækingagtig Morads.

Naturligvis blev saavel Vogn som Heste efter saadanne

* *Niels Georg Sørensen* var Præst i Gundslev fra 1819 til 1832, og *Jens Conradi Halse* Præst i Kippinge og Brarup fra 1801 til 1829. Otto Grundtvig er omtalt ovfr. S. 16 og Kammerjunker *Thestrup* S. 20.

** Vejene paa Falster omtales i Aarhundredets Begyndelse som »om Vinteren næsten ufremkommelige« (G. Begtrup: *Agerdyrkn.'s Tilst. i Fyn, Langeland, Ærø, Lolland og Falster*, 1806, S. 774), men mærkeligt nok kaldes de af en anden samtidig Forfatter for gode (L. M. Wedels *indenlandske Rejse 1799-1804*, II, Odense, 1806, S. 160).

Ture i høi Grad tilsølede. Vi havde imidlertid en lige saa let som snild Maade at rense baade Dyr og Vogne paa, som det interesserede mig overmaade meget at være med til. Tæt udenfor Blegehaven var der en meget stor Park, Stensvanding kaldet, hvori Heste og Køer i Regelen bleve vandede. Den var langagtig af Form, haard i Bunden med Nedkjørsel og Opkjørsel i begge Ender, Vandstanden var i Regelen ikke dybere, end at der til Nød kunde kjøres over den, men Vandet kunde ogsaa naa omtrent en halv Alen op i Fadingen paa vore to saakaldte Holstensvogne. Sæderne i disse bleve ved disse Renselsesprocesser aftagne. Der var stor Fryd, naar vi om Sommeren helt afklædte lagde os paa Ryggen ned i Vognen og ventede paa Vandets Stigning, det var naturligvis lutter Latter og Lystighed, og Turene frem og tilbage bleve jo en Del oftere, end Hjulenes Tvætning egentlig fordrede. En saadan Vand-Kjøretur var imidlertid nær gaaet galt engang. En Fjældevojn skulde renses; vi 3 Brødre havde paa sædvanlig Vis fuldstændig afklædte, placeret os i den, og en Tjenestedreng stod opreist og kørte. Paa Grund af dens lave Hjul vare vi rigtig spændte paa Løier med høit Vand i Vognen, og Løier blev det, men ikke just af de ønskeligste. Da Vognen passerede Dybden løftede Vandet de løse Sidefjælde med samt Vognkjeppene, hvortil de støttede sig, overbord, og bagefter gik Christopher og jeg paa Hovedet i Vandet, Ernst kom derimod, balancerende paa den smalle Vognbund, velbeholden i Land. Vi andre fik efter nogle Dukkerter fat i de flydende Sidefjælde og bleve derpaa halede i Land, men stakkels Broder Christopher slap ikke saa let fra denne

Spas. Da han kom i Land blødte han stærkt, han havde af et Søm i Fjældene faaet en betydelig Rift i det ene Laar, som Moder havde Vanskelighed ved at faa lægt; i flere Dage maatte han holde Sengen.

Fader tog aldrig med til de saakaldte Gjæstebud. Jeg mindes ingensinde at have seet Fader som Gjæst i vor Omgangskreds, hvorimod jeg husker, at han undertiden var noget utilfreds med de mange Invitationer, især i Ferietiden naar Brødrene vare hjemme og havde flere gode Venner (Skolekammerater) med fra Vordingborg. Det var navnlig i Juleferien, at det gik løs med Omgangsballer, Kaneture, Concerter*, Julelege o. s. v., og da der i Regelen var Trang paa Herrer, var det saa rimeligt, at Riserup Præstegaard blev søgt for derfra at rekruttere, thi den kunde i Regelen stille 6 a 7 galante Herrer, mig selv iberegnet, som mødte iført hvide Strømper, med Sølvspænder beslaaede Sko, hvidt Halstørklæde viklet om et Underofficersagtigt Haardugs-Halsbind af saa høie Dimensioner som vel muligt og med tidssvarende, op til Ørene gaaende Fadermordere. Hovedet var næsten udreieligt, og rød i Kammen, genert og forlegen mødte jeg i Balsalen, hvilket imidlertid ikke afholdt mig fra ret rask at udstikke den dengang brugelige Mellemmadsnaps, hvortil der paa Bakken, naar den ombødes, laa smaa trekantede Stykker

---

* Overkrigskommissair Stampe paa Nebøllegaard var meget musikalsk og glædede sig til Quartetterne, naar Brødrene kom hjem; hans Hustru var senere som Oberstinde Coldevin her i Byen mine Søstres trofaste Veninde. [Overkrigskommissær *Ole Henrik Stampe* til Skjærringe er født 1791 og døde 1831].

Rugbrød uden Smør men med tilsvarende Skiver Ost. Dette Traktement ombødes altid, forinden Dandsen begyndte, og naar Damerne drak The; i det Hele blev der altid ved ethvert Selskab ved Thetid Kl. 5—6 ombudt Snapse til Herrerne.

Dandsen, ved Holmstrups Musik: en Violin og en Fløite eller Klarinet, begyndte — der stilledes op til en Engelskands (den almindelige Begyndelsesdands), Snapsen havde givet Mod, jeg styrede skyndsomst til Damerækken og engagerede — ikke den mindste Dame. Forresten dandsede jeg, af en Landsbydreng at være, nok ikke saa helt galt, takket være Karen og Gine*, som havde lært at dandse i Tolderlunds Institut i Nykjøbing, og derpaa havde bibragt mig en Del af denne deres Kunstfærdighed; Brødrene med deres Kammerater: *Feter Prytz, Søren Suhr, Oluf Kielsen, Carl Ehrenreich* og *Christian Baumann* vare naturligvis fine Dandsemestere fra Vordingborgs Dandselærer**.

Ved disse forskellige Sammenkomster i vor Omgangskreds var Moder i Regelen med; at det glædede hende at see Ungdommen mere sig, kunde man baade see paa hende og høre hende sige, men ikke mindre glædede det os Alle at have hende med, og oftere erindrer jeg, naar vi kom kjørende

---

* Karen N. s. ovfr. S. 19; Jørgine N. f. 1803, lever ugift i Kjøbenhavn.

** *Peter Christian Prytz* f. 1807 døde 1877 som Præst i Hillerslev og Kaastrup (Tisted Amt). — *Johannes Søren Bloch-Suhr* f. 1807 døde 1876 som residerende Kapellan ved Helligaands Kirke i Kjøbenhavn. — *Oluf Henrik Kiel-en* f. 1808, døde 1874, Kammerraad, fhv. Bogholder ved Finanshovedkassen. — *Carl Ludvig Ehrenreich* f. 1807 døde 1874 som Præst i Vaabensted og Engestofte. — *Chr. Baumann* er omtalt ovfr. S. 15. (De ovennævnte Dødsaar ere velv. meddelte af Assistent S. Elvius).

op til Indgangen (Forstuen) hos Halses, Sørensens, Stampes. Thestrups eller hos andre Omgangsvener, at have baade seet og hørt fra Forstuen Klap i Hænderne og glade Udraab: »Provstinden er med!« Og hvorledes kunde det vel ogsaa være anderledes, end at man med Glæde maatte flokke sig om den kjære, gode, velsignede Moder. Altid havde hun et godt og kjærligt Ord til Alle; baade Unge og Gamle vilde gjerne tale med hende. Poetisk, som Moder var anlagt, havde hun altid i Talens Løb et eller andet skjæmtende Ordspil, Rim eller Citat af Wessel. Holberg og andre Forfattere at underholde med, ligesom hendes gode Hukommelse gjemte paa Forraad af Anecdoter, som anbragte paa hendes eiendommelige tørre men tactfulde Maade ofte frembragte hjertelig Latter og Munterhed.

Alt hvad jeg hidtil har optegnet om mit Drengeliv i den gamle Præstegaard har jo Præget af, at det hengled for mig saa sorgløst, saa frydefuldt, med saa megen Frihed til at tumle mig efter mine Attraer og Tilbøieligheder, som en frisk Dreng vel kan ønske sig -- men jeg vil imidlertid vende Medaillen. Reversen var ikke saa blank, den havde sine dunkle Pletter.

Efter at jeg havde maattet slippe min Yndlingstanke at blive Forstmand, gik jeg ofte og grublede over: hvad skal Du egentlig blive til. Dreieriet var da, hvad jeg troede at have mest Interesse for. Der var en Periode i min Drengalder, vel omtrent trettenaars Alderen, da jeg følte mig noget forladt af alle mine gode Kammerater: *Christian Rudolph,*

Emil og *Vilhelm Budtz*, *Peter Stampe**, kom omtrent paa en Gang i Skole eller i Lære i Kjøbenhavn, ogsaa min gode Ven Rasmus Avlskarl tog fra os, han blev gift med vor Nabo Lars Skomagers smukke Datter Nille Katrine, en Pige som Alle holdt meget af, og som ofte kom ind til mine Søstre. Rasmus fik sin Faders Gaard, en Udflyttergaard, som stødte op til Præstegaardens Marker, og fik Navn af Rasmus Bødker. En stor Trøst var det for mig, at Rasmus stadig, saalænge jeg var hjemme, blev min kjære Jagtkammerat, og Nille Katrine har mangen en Gang disket op for mig og Dyrlægge Hansen med gode Madvarer og gammelt Øl, naar vi trætte kom hjem fra vore Jagtture. Naar jeg undtager Sognefogdens to Sønner, Tønnes og Rasmus, som vare omtrent jevnaldrende med mig, og som jeg undertiden havde lidt Samqvem med ved at spille Langboldt, Vip, Kau eller Kegler med dem, men som jeg dog ikke ret sympatiserede med, var mit daglige Liv nu stadig henvist til Omgang med Ældre.

En Begivenhed, som mødte mig i Forening med Tønnes, og som jeg erindrer, som om det var igaar den skete, ja jeg føler endnu Angsten, der pinte os, var følgende. Det var i en ualmindelig streng Vinter (vistnok 1823), Sundet imellem Falster og Sjælland var tilfrosset, saa at Folk spadserede fra

---

* *Christian Nikolaj Rudolph* f. 1808, blev Læge og Kolonibestyrelse i Grønland, døde 1882 i Kjøbenhavn som Justitsraad. — *Carl Emil Budtz* døde som rig Gørtler i St. Petersborg. — *Georg Vilhelm Budtz* blev Farver i Frederiksborg. — *Peter Adolf Henrik Stampe* f. 1817, Søn af Overkrigskom. Stampe (s. ovfr. S. 28), døde 1883 som Jægermester.

Gaabense til Vordingborg og omvendt, at jeg en Søndag Morgen fik Lov til i Forening med Tønnes at gaa over Isen til Vordingborg ($1\frac{1}{4}$ Mil) for at besøge Brødrene; forsynet hver med en Pigkjep og vore Skøiter, gik Turen, i Følgeskab med Andre, raskt og fornøieligt derover. Skøiterne blev der ikke Brug for. Isen var altfor knudret og ofte saa sammenskruet, at den dannede smaa Forhøininger med tilsvarende Fordybninger, som flere Steder gjorde Gangen noget besværlig, og saa fandtes enkelte Steder Revner i Isen paa circa $\frac{1}{2}$ Alens Brede, hvorover der var lagt Bræder. Noget trætte af den umagelige Gang paa Isen naede vi vel omtrent ved Ellevetiden Færgegaarden og travede strax afsted den lille Fjerdingvei op til Vordingborg. Brødrene vare i Kost hos en forhenværende* Postmester Justitsraad *Krebs*, Familien bestod af 3 Personer: Mand, Hustru og deres Pleiedatter, *Debora Jacobsen*, min afdøde Søster Karens gode Veninde. Alle tre lignede hinanden med Hensyn til en høi Grad af Trivelighed og godmodig Gemytlighed, i det Hele mindes jeg dem som rare, elskværdige Mennesker, hos hvem mine Brødre havde et udmærket Hjem, men jeg tror nu nok ogsaa, at Fader og Moder skjønnede paa dette deres gode Hjem ved hyppige Forsendelser i Form af Sul, Mel o. s. v. samt af Korn til Justitsraadens store Fjerkræflok, som ikke maatte forglemmes.

---

* Dette Tillægsord er vistnok urigtigt, efter Statskalenderen var Justitsraad *Johannes Henrik Krebs* den Gang Postmester i Vordingborg. Paa Lengnicks Stamtavle over Familien *Krebs* findes en Justitsraad *Heinrich Johannes Krebs* (f. 1778 † 1858) g. m. *Frederikke Margrethe Isabella Stockfleth* (f. 1786 † 1857), uden Børn.

Naturligvis bleve vi modtagne med aabne Arme; imidlertid syntes jeg dog ikke om, at Jomfru Debora strax førte Tønnes ud i Kjøkkenet og placerede ham hos Pigen. Vel vidste jeg, at han ingen Nød kom til at lide hvad Mad- og Drikkevarer angik, men det stødte mit kammeratlige Forhold til ham. Men en større Skuffelse skulde møde mig — Brødrene vare ikke hjemme! Ernst var paa Jagt paa Nysø med den unge Baron *Stampe**; hvor Christopher var, husker jeg ikke, men borte fra Byen var han, og *Sigismund Resch*** , som ligledes boede hos Krebses, var ogsaa borte. Den Glæde, jeg havde haft for Øie, at være sammen med Brødrene paa deres store Værelse og senere blive fulgt paa Veien af dem, reducerede sig til at sidde og tale med de 3 gode Mennesker i en voldsom varm Stue, som skaffede mig Primen og Kløen i Tærne og Hede i Hovedet. Jeg ønskede at komme afsted igjen snarest mulig, men jeg skulde naturligvis blive og spise til Middag; denne blev da ogsaa overstaet, og ud paa Eftermiddagen vare vi, ved Jomfru Deboras Omhu, pakkede med Vordingborgs Sukkerkringler, og med vore Pigkjeppe stode vi færdige til Afmarch. Vi fik imidlertid andet at tænke paa end at spise Sukkerkringler. Allerede ved Middagsbordet begyndte det at sne, og inden vi naaede Færgegaarden havde vi en jævn god

---

* Vistnok Kammerjunker, Baron *Frants Valentin Christian Carl Stampe* (f. 1806 † 1880), der døde som afsk. Kaptajn af Infanteriet.

** Født 1811. Eneste Søn af Proprietær *Resch* til Kongsdal (s. ndfr. S. 46). Han gik i Vordingborg Skole, men tog dansk juridisk Examen; rejste til Amerika, hvor han blev 8 à 9 Aar. Efter sin Hjemkomst købte han Borupgaard ved Helsingør, og døde 1857 paa Søndergaard ved Gjentofte.

Tøsne med Blæst. Færgefolkene vare i Færd med at gjøre Kragejollerne parate til Istransport. — Skynd jer Drengene! raabte de til os, Strømmen bryder inat. Det kan nok være, at vi tog Benene med os, og vi vare snart ved det lille Hus paa Falstersiden af Masnedø. Manden der (Lods), der var godt kjendt af Brødrene og ogsaa af mig, raadete os til at blive hos ham Natten over, men det vovede vi ikke, vi mente nok at kunne tilbagelægge den Milsvei, forinden Mørket faldt paa. Manden var saa skikkelig at følge os et godt Stykke paa Vei — saa, sagde han, nu gaar I lige efter Næsen — ja det gjorde vi da ogsaa med saa stor Fart som muligt, men Blæsten tog til, slog os store Sneklatter i Øinene, og Isen blev mere ujævn, især hvor den var sammenskruet i Strømmen, som vi vare gaaet temmelig let over om Morgenen, men som nu ved det pludselige Tøveir var glat, slibrig og besværlig at passere. — Ja til hvilken Side var det nu, at Lodsens havde vendt vore Næser? Vedby Kirke paa Falster, som ligger høit og er et godt Sømærke, var i Sneveiret, og da Aftenskumringen faldt paa, aldeles usynlig. Det var en Tilværelse, som for voxne, forfarne Folk kunde være slem og farlig, end sige for to stakkels Drengene. Min gode Kammerat Tønnes begyndte at græde; vi skulde gaa tilbage, klynkede han, aldeles modløs. Midt i denne uhyggelige Situation stødte vi pludselig paa et Brædt og nok et Brædt, som laa over Revner i Isen — alt vort tabte Mod kom tilbage, vi vidste nu, at vi vare paa rette Vei og brugte vore Ben paa det Bedste. Men Faren var ikke dermed overstaaet. Monstro nogen af Eder, som læser disse Linier, nogensinde har hørt den underlige,

tordenlignende, undertiden stønnende Kraftlyd, der kan vare i flere Minutter, som fremkaldes ved, at en Revne brydes paa en flere Mil lang Isflade, og som i stille Veir kan høres langt op paa Landet. Denne Lyd lød pludselig i vore Øren, men uagtet den tiltog som en fjern Torden, og uagtet den i vor nuværende Stilling just ikke gjorde noget hyggeligt Indtryk paa os, forskrækkede den os dog ikke, vi kjendte den jo — men næppe var dens sidste Rullen hendød, førend vi mærkede Sneklatterne slaa os stærkere paa høre Kind, det ene Vindstød afløste stærkere og stærkere det andet — det var Fortropperne for en Storm, der kom over Østersøen — og med en usigelig Angst kom jeg til at tænke paa Færgefolkenes Raab fra Vordingborg Færgegaard: Strømmen bryder i Nat! Ikke et Ord blev der vexlet imellem os, det var os bevidst, at ethvert Ophold kunde blive vor Undergang. Over Strømmen hurtigst mulig! blev os varskoet fra Øst i underlige dumpe Lyde, som om noget skurede sig mod faste Gjenstande og faldt tilbage. Det var virkelig Strømmen, som i det Fjerne begyndte at bryde, og som vi senere erfarede, rullede der snart efter mægtige Bølger over det Sted, som vi en Timestid forud havde passeret.

Vi vare begge kraftige Drengē og vante til at bruge vore Lemmer. Saalænge Angsten sporede vore Ben til den størst mulige Anstrængelse, følte vi ikke den Træthed, som i Virkeligheden var tilstede, men da Isen blev mere plan, da de besværlige Forhøininger og Fordybninger i den sammenskruede Is tabte sig, og vi saaledes vidste, at vi vare over Strømmen og uden Fare, da overvandt Trætheden

os, og vi smed os paa Isen. En maaske farefuld Søvn blev imidlertid forhindret ved det glædelige Syn af Lys fra Gaabense Kanten, som kom nærmere og nærmere, og snart vare vi sammen med to af Ahrnkiel udsendte Færgfolk. Uagtet Ømhed i Fødderne og stor Træthed gik den Fjordingvei, som vi vel omtrent havde tilbage til Gaabense Færgebro, med stor Gemytlighed — om vi takkede Gud for vor Frelse? jeg tror det ikke — men kjære Fader, som stod paa Broen og tog imod os, har sikkert gjort det for os. Han sagde ikke et Ord! Han favnede mig og næsten bar mig op i Ahrnkiels Stue, hvor den lille, magre, men rare Madam Ahrnkiel gav os varmt Øl med Sukker og Tvebakker. Fader, som var bleven urolig for os, var selv mødt i Færgegaarden med Slæden med den røde Fading og forspændt med de langstrakte rødbrune Heste. Med det varme Øl i Maven bleve vi vel indpakkede i Slæden; i en strygende Fart og med Bjældeklang gik det lystigt ad Præstegaarden til, hvor Søstrene og især kjære Moder havde været i Angst og Uro for os.

Naar jeg nu i min Aftenro, som lykkelig Familiefader, sidder og tænker tilbage paa al den Sport, de mange Legemsøvelser og Fornøielser, som i Drengaalderen optog Størstedelen af min Tid, og tillige indser, at denne min Alder, navnlig i boglig Retning, var meget forsømt, kan jeg kun undre mig, men tillige, med en vis Tilfredsstillelse, glæde mig over, at jeg, uagtet disse mine Mangler, har havt det Held at opnaa min nuværende borgerlige Stilling, og jeg takker Vor Herre for, at han lod mig finde en Livsgjerning, som stadig, siden den gik op for mig, har været mig kjær.

Vel har Veien til samme undertiden været trang, og ofte har jeg paa denne dybt følt Savnet af saadanne Kundskaber, som ellers i Almindelighed følge 16aars Drengen. Men ogsaa fandt jeg i en lykkelig Stund, en sjelden, i alle Retninger, hjælpende Factor: Gud velsigne Dig, min kjærlige Hustru!

Jeg var vel omtrent 7 Aar, da Fader antog en Informatør, *Esmarch* hed Manden, og han var nok theologisk Candidat, men det kan ogsaa være, at han ikke var det; han var i ethvert Tilfælde gammel nok dertil*. Han bar altid en sort Kalot paa Hovedet, under hvilken der fremkom et kraftigt, langt graat Haar, som hængte ned over Ørene; han var en høi og meget svært bygget Mand, som Byens Ungdom snart fik stor Respekt for, naar han paa sine Spadsereture gik og taledede høit med sig selv og slog om sig med sin tykke Knortestok. Han var iøvrigt venlig imod os; jeg mindes aldrig, at jeg fik Skjænd af ham for daarlige Tal eller Bogstaver. Især var han venlig imod Søster Gine, som deltog i Undervisningen — han kaldte hende »Gitte«. Naar vi skulde samles i Skoleværelset, maatte Gitte gaa foran; »galant imod Damerne«, sagde han. Underlig var han, og gal blev han! Han blev afskediget og reiste fra Præstegaarden efter en vistnok meget kort Informatortid. —

Efter *Esmarch* fik vi til Lærer Stud. theol. *Ingerslev*, gammel som Student, men ellers endda ikke saa gammel,

---

* Muligvis den *August Esmarch* (f. 1772 † 1855), der i 1805 blev afskediget som residerende Kapellan i Humble formedelst Sindssvaghed, men som senere forskjellige Steder fungerede som Hjælpepræst.

jeg antager ikke 30 Aar*. Fader holdt meget af ham; han var nok ogsaa en dygtig Lærer, alvorlig og streng, men forøvrigt spøjte og legede han med os i Fritiden. Saavidt jeg ved, kom mine Brødre i Vordingborg Skole i Efteraaret 1822 [d. v. s. 1820]. Ingerslev var vor Lærer i circa 3½ Aar. Jeg tror nok, at jeg dengang i Forhold til min Alder, 11 Aar [d. v. s. 9 Aar], havde ganske gode Skolekundskaber: men efter Ingerslevs Afreise var Folden oplukket for mig, Ævret var opgivet, og som forud omtalt, undlod jeg ikke i fuldt Maal at nyde den Frihed, som der var mig tildelt mere af, end godt var.

En Huslærer for mig alene, var der nok Tale om, men det har rimeligvis været Fader for kostbart — jeg tror nok ogsaa, at det netop var i den Periode, at Fader havde de store Pengetab ved Brincks Kjøb af Gaardene Lisedal og Vilhelmshaab**; hertil kom endnu Brødrenes Skolegang i Vordingborg og Søstrenes Institutundervisning og Ophold i Nykjøbing — Alt tilsammen har jo vistnok gjort Fader betænkelig.

Fader blev selv min Lærer — hvor længe, ved jeg ikke — maaske i et halvt Aarstid! Længe varede det dog vist-

* *Peter Lavrids Ingerslev*, f. 1792, † 1857 som Skolelærer i Snosere.

** Da Brinck i 1819 købte disse Gaarde, kavtionerede Provst Nyrop for 5000 Rdl.; i Juli 1821 gav Brinck ham Pant for 3000 Rdl. i Vilhelmshaab samt i sit Indbo, men da Lisedal i 1822 blev solgt ved Tvangsauktion, og det gjaldt om at redde Vilhelmshaab for Brinck, opgav Provst Nyrop sin Panteret, og da Vilhelmshaab fem Aar efter ogsaa maatte forlades, blev der sikkert Intet reddet.

nok ikke, før baade Lærer og Elev mærkede, at der ikke var nogen rigtig Klem ved denne Undervisning. Faders to store og udstrakte Sogne* fordrede altfor meget af hans Tid, ofte kunde han være borte hele Formiddage i Ugens Løb: til Barnedaab, Begravelser, Bryllupper og i mange andre Embedsforretninger. Saa sad jeg og skulde læse, være rigtig flittig, til Fader kom hjem — men saa kom Fristelsen og bankede paa Skolevinduet. Den paatog sig i Regelen Skikkelse af Rasmus Avlskarl eller Dyrslæge Hansen og hvidskede ret saa forførende igjennem de mindre tætte Vinduesrammer: »Agerhøns i Lars Skomagers Rugstubbe!« eller »en Flok Ænder har smidt sig i Kippinge Markens Mose!«, »en Hare i Kaalhaven!« Naturligvis vare deslige Efterretninger uimodstaaelige, hvilket Fader selv ved sin Hjemkomst maatte indrømme. Bøgerne bleve liggende — i en Fart Bøssen af Krogen, og afsted! Fader var saamænd heller ikke saa ængstlig for selv at forstyrre Læsetiden, ofte sagde han: »lad det nu være nok for i Dag, Camillus; Du kan kjøre for mig til Vedby«, eller: »sadt Din Hest og rid for mig der eller der hen«, og jeg skal villig tilstaa, at disse Forstyrrelser af Læsetiden ingenlunde kom mig utilpas.

Imidlertid maa Fader snart have indseet det uheldige og uholdbare i denne Undervisning, thi paa engang fik jeg ikke mindre end tre Lærere, og med Fader, som vedblev at være

---

* Nørre Alslev og Nørre Vedby Sogne havde 1801 1208 Boboere, et Tal, der senere voxede til 1517 (Jens Møller: Beskriv. over Danm.'s gejstl. Embeder, 6 H., 1844, S. 89-90).

min Skrive- og Religions Lærer, fire, nemlig afskediget Lærer fra en eller anden Skole *Tøxen* i Regning og Mathematik, vor Degn *Fogh* i Historie og Geografi og *Holmstrup* i Musik*.

— Af disse tre Lærere kom kun Holmstrup til mig, han gav mig Undervisning i Violinspil, hvorimod jeg fik rare Rideture til *Tøxen* og *Fogh*. Den første boede i et lille Hus tæt ved *Holgershaab*, som jeg har en Anelse om, at han beboede frit, d. v. s. paa Faders Bekostning. Jeg erindrer ingen Anden der i Huset end en meget gammel Kone, som jeg var halvt bange for, saa hexeaftig saa hun ud. Hun modtog mig stadig med Spørgsmaalet: »har han noget i Tverposen«, og det feilede da sjeldent, den var i Regelen forsynet med Ost, Pølse og andre gode Sager fra Moders Kjøkken. Forøvrigt havde *Tøxen* nok ikke rigtig rent Mel i Posen, jeg hørte Et her, et Andet der, ogsaa af Moder og Søstrene, og jeg husker tydeligt, at *Karen* sagde, at *Tøxen* var en styg Mand! men ogsaa at Fader roste ham som kundskabsrig og dygtig. Hvad mit eget Skjøn om Manden angaar, da kunde jeg ikke lide ham, dog ikke af den Grund, at han var streng som Lærer, der var noget Andet ved ham, som stødte min Drengenatur. Naar Timen var ude, kom hans gamle Husholderske i Regelen med Smørrebrød paa en Tintallerken, et Snapseglas og Brændevinsflasken, af den sidste drak han flere Snapse, og undertiden vilde han have, at jeg ogsaa skulde drikke en Snaps,

---

* *Joakim Fogh* f. 1761, † 1833 (J. Vahl: Slægtbog over Afkommet efter Christjern Nielsen, S. 33). — Om de to Andre har jeg Intet kunnet finde.

hvilket han da ogsaa opnaaede. Jeg havde en vis Følelse af Angst for at sige Nei! Gladest var jeg ved at komme ud af Døren, paa min Hest og afsted! Hvor længe jeg havde Tøxen til Lærer, har jeg ikke noget klart Begreb om, men glad blev jeg ved Efterretningen om, at han pludselig var forsvunden.

Anderledes var det med Degnen *Fogh*, som jeg holdt meget af som Lærer; han var Student, havde studeret Theologie. Han var Faders gode Ven og kom ofte i Præstegaarden, han læste med mig i over et Aar. — Hvad min Spillelærer *Holmstrup* angaar, da kom vi rigtig godt ud af det sammen. Han var Egnens Stadsmusikant, var altid munter og veltilfreds og havde stadig en Mængde Historier at opvarte med. Jeg ser saa tydelig to Nodebøger med blomstret Bind, hvori der var tolv Smaastykker for Primo og Secund-Violin, som vi ivrig spillede sammen; thi Fader havde sagt: »naar Du Camillus kan spille disse tolv Stykker rigtigt godt med Holmstrup, saa skal Du faa et Uhr!« Naturligvis klemte jeg paa. Dagen kom, da Holmstrup ansaa mig dygtig nok til at fremstilles. Det var en Søndag Eftermiddag, da de to Nodestole paa Korsfødterne kom frem i Storstuen, og jeg under Holmstrups Secundering og stærke Taktslaaen med sin store Fod ved mit Violinspil og med Fader som Censor vandt et Uhr. Uhret glædede mig i høi Grad, og snart viste jeg mig med broderet Uhrbaand, hvori et Par store Messingsigneter dinglede midt paa den høire Halvdel af Maven, hvor man jo dengang i Benklæderne havde Uhr-lommen. Forunderlig nok hændede fra den Tid lidt efter lidt mit Violinspil.

Saaledes hengik Tiden vel atter i et Par Aar med sparsom boglig Undervisning men desto mere med Jagt, Seilture, Dreining, Arbeider i Huggehuset og Rideærinder for Fader. I Høstens Tid red jeg meget omkring til Udflytter-Gaardmænd og talte Tiender for Fader; Præsten fik af enkelte Bønder et Neg af hver Trave, eller hver tolvte Neg af Rug og Hvede; — dengang vare Negene langt større end nutil dags og af en bestemt Størrelse.

Jeg tror nok, at det var i Foraaret 1824,* at Fader besluttede sig til at sende mig over til Svoger Brinck paa Vilhelmshaab paa Sjælland, for at jeg der kunde faa Undervisning i Sprog o. s. v., med andre Ord: for at gaa i Skole hos min Svoger. At det just ikke blev nogen synderlig alvorlig Skole, vil det Følgende vise.

Vilhelmshaab var en lille Avlsgaard, en oppyntet Bondegaard med temmelig indskrænket Beboelses Leilighed**; dens Beliggenhed var alt andet end kjøn, paa en Høideryg uden Træer og med en ussel Have, hvori der kun voxede Kjøkkenurter. Forøvrigt var Egnen, saa snart man kom uden for Gaardens Marker, meget smuk og særdeles rig paa Skove, ogsaa kan jeg sige, at den var rig paa smukke Herregaarde, thi her laa Kongsdal, Knabstrup og Frydendal meget nær ved hinanden. Kongsdals store Marker stødte sammen med Vilhelmshaabs smaa Marker, saa at vi kun havde en 20 Minutters Gang over en Marksti til Kongsdal.

---

* Efter nøjagtig indhentet Oplysning var det i Foraaret 1822.

** Det var en fra Ulvig By udflyttet Gaard i Ondløse Sogn med 4 Td. 7 Sk. 3 Fkr. 2 Alb. Ager- og Engs Hartkorn samt 3 Sk. 3 Fkr. 1 Alb. Skovskuld.

Svoger Brinck var, som jeg stadig hørte, vistnok en meget kundskabsrig Mand (Artilleriofficer) og navnlig meget musikalsk; men hvad jeg ikke hørte af Omtale, men troede at være klog nok til at kunne sige mig selv, var, at han var alt andet end Landmand. Jeg fik her store Tanker om mine egne Agerbrugskundskaber, undertiden kunde Brinck formelig spørge mig til Raads. Jeg blev lidt efter lidt et Mellemed med Ordre eller Spørgsmaal til Folkene, og jeg følte mig aldeles ikke utilfreds, naar min rare og kjærlige Søster Mine presenterte mig for Kongsdals unge og smukke Frøkenflok som »vor lille Forvalter!«

For kjære Søster Mine maa det have været trist og sørgeligt at flytte fra den smukke Gaard Lisedal med den deilige Have og store kjønne Værelser til Vilhelmshaab; kun en Maanedes Tid før denne nødtvungne Flytning kom jeg til Lisedal*. Tidt har jeg tænkt over, at det var sært, at Fader og Moder netop paa den Tid sendte mig fra Hjemmet. Maaske have de endnu ikke været underrettede om, at Brinck var tvungen til at gaa fra Gaarden — man havde jo hverken Damp eller Telegraph, Alt gik langsomt. Imidlertid tror jeg nok, at Mine var tilfreds ved at have mig hos sig i den Tid,

---

* Bl. A. heraf kan man se, at det var i 1822 og ikke, som ovenfor nævnt, i 1824, at han kom til sin Svoger; Avktionen over Lisedal fandt Sted i Marts 1822, og Brinck har næppe faaet Lov til en Tid at blive boende paa Lisedal. J. H. Larsen (Holbæk Amt II, 1842, S. 51) omtaler Gaarden saaledes: »Lisedal er en udflyttet Gaard med Huslejlighed for en Familie udenfor Bondestanden; den ligger egentlig i Ondløse Sogn men har sin meste Jord fra Skamstrup Sogn«.

ofte traf jeg hende grædende, og jeg trøstede hende, som jeg havde Forstand og Evne til. Gamle »Mor Brinck«, saaledes kaldtes til daglig Brug Brincks Moder, en gammel, stadselig engelsk Dame, som saa overordentlig fornem ud, var i høi Grad indigneret over denne Flytning. Paa et næsten uforstaaeligt Sprog, som skulde være Dansk, udtømte hun i lang Tid daglig sin Vrede over »Generalens« Dristighed, der turde opsigte hendes Daniel. Eieren af Frydendal, Generalkrigskommissær v. Deurs, blev stadig kaldt »Generalen«. Hvorledes Brinck stod i Pengeforhold til ham, ved jeg ikke. Kun ved jeg, at Lisedal faldt i hans Hænder og ligeledes senere Vilhelmshaab; man fortalte mig, at Generalen var en styg haard Mand, men hvorvidt det var sandt, ved jeg ikke*. —

---

* Generalkrigskommissær (senere Kammerherre) *Jacob Frederik v. Deurs* (f. 1764 † 1851), der var gift med en Datter af Justitsraad Chr. D. Lunn til Knabstrup, var en dygtig og energisk Mand, der efter Alt at dømme kun sjældent opgav, hvad der var hans Ret. Brinck restorede stadig med Betalingen af sine Afgifter, saa der er forsaavidt Intet at sige til, at Lisedal blev solgt ved Avktion (Marts 1822), og at der blev gjort Exekution i Vilhelmshaab (Avgust 1822), Alt efter forudgaaet Dom, men der er det Interessante ved alle disse Retshandlinger, at de staa som Led i et gennemført System, hvorefter v. Deurs arbejdede paa at faa alt tidligere Arvefæste under Frydendal forandret til simpelt Fæste, d. v. s. paa at faa sin godsejerlige Magt udvidet. Overfor Brinck lykkedes det fuldstændigt. Efter Avktionen fik han Magt over Lisedal, og den 1 November 1822 tilskjødede Brinck ham Arvefæsterettigheden til Vilhelmshaab. Fra 1822 til 1827 havde Brinck derpaa denne Gaard som simpelt Fæste. — Disse og flere ovfr. meddelte Oplysninger skylder jeg Hr. Hofjægermester Chr. Treschows Velvilje, idet han har givet mig Lejlighed til at blive bekendt med en i Frydendals Arkiv beroende Pakke, der bærer den vistnok med Generalkrigskommissær v. Deurs' Haand skrevne Paategning: »Dokumenter vedkommende Allarmen med den sidste Arvefæster af Lisedahl, Willebiørg Marken og Vilhelmshaab«.

Fru Brinck var iøvrigt en rigtig rar Kone, som jeg snart blev gode Venner med. Uagtet hun havde været vant til at føle sig hjemme i et rigt og flot Hus, som hendes afdøde Mand (Koffardicapitain) efterlod hende, fandt hun sig dog godt i de mindre Forhold paa Lisedal og med en sjelden Resignation i de endnu langt mindre Forhold paa Vilhelms-
haab; hendes ældste Søn Morton var død i Kjøbenhavn og havde efterladt en stor Gjæld, saa at hendes Formue spredtes og tæredes af de to Sønner. Hendes Alt var nu Daniel, som hun ikke kunde see sig møt paa, og det var en Umulighed, at der kunde udgaa nogetsomhelst andet end kloge og fornuftige Tanker fra denne Søn.

Med Svoger Brinck kom jeg rigtig godt tilrette. Han ordnede min Undervisning paa en vistnok meget fortræffelig Maade og, jeg tvivler ikke om det, med de allerbedste Forsætter, men — Forholdene vare desværre vanskelige. Læreren havde saa mange Interesser, som langtfra harmonerede med flere Timers daglig tør Undervisning, og Eleven havde, eller rettere fik, efterhaanden som han blev hjemme i Gaard, Mark og Omegn, ikke færre end Læreren, og de vare af en saa snedig Natur, at de altfor ofte ligefrem stjal Timer fra den fastslaaede Undervisningstid. —

Brinck var meget afholdt, og jeg kan godt tænke mig, at hans blide venlige Fremtræden gjorde ham velseet, hvor han kom; men især var det hans musikalske Talent, som gjorde ham saa søgt, han spillede med Egnens unge Damer paa Kongsdal, Knabstrup, Løvenborg og i Ondløse hos Provst

Rørdams*. Om han modtog Betaling af disse Huse, har jeg ikke noget klart Begreb om, men at der kom en Mængde Foræringer til Husholdningen, i Form af deilig Frugt, Harer, Agerhøns o. s. v., er sikkert; ogsaa af deilige Blomster havde Søster altid nok at pynte med, men vor egen Have gav som sagt hverken Frugt eller Blomster.

Der hengik sjelden nogen Søndag, uden at vi vare til Middag paa Kongsdal hos *Resch's***; jeg tror nok, at vi alle fire, en Gang for alle, vare inviterede. Jeg ser endnu saa tydelig gamle Fru Brinck blive ført til Bordet af Husets Herre, hun fremtraadte ved hans Side som en Dronning iført en pragtfuld Klædning af ostindisk Silke med kostbare Guldsmykker og Ringe, som blev beundrede af baade Damer og Herrer. Men jeg saa hende ogsaa bevæge sig i Kongsdals store høie Sale med samme stolte Gang og Blik, dengang hun ikke mere bar de kostbare Smykker, da de i hendes Søns Faveur vare forvandlede til contante Penge.

I Regelen havde jeg megen Fornøielse af Søndagen; Søster Mine og jeg kjørte ofte til Ondløse i Kirke hos Provst Rørdam, efter Gudstjenesten drak vi Chokolade, i Præstegaarden holdtes der nemlig aaben Chokolade-Frokost hver Søndag. Fru Rørdam holdt saa meget af Søster Mine, jeg

* *Th. S. Rørdam* (f. 1776 † 1831) var Præst i Ondløse og Søndersted fra 1805 til 1827.

** *Jakob Benzon Resch* (f. 1767 † 1848) kjøbte 1814 Kongsdal, det tidligere Tygestrup, som han i 1835 solgte til Etatsraad, Dr. *H. F. J. Estrup* for 130,000 Rd. (*H. F. J. Estrup*: Tygestrup som det var og som det er, 1838, S. 70.)

seer endnu saa tydelig hendes aabne Arme til Omfavnelser og hører hendes Hilsen: Kjære, lille Fru Brinck! Ogsaa jeg fik min Del af hendes venlige Elskværdighed*. I det Hele taget fandt jeg mig vel tilpas i Familien og kom der ofte, den yngste Søn *Peter* blev min gode Ven. Uagtet han var et Par Aar ældre end jeg, sluttede han sig ret til mig, hvorover jeg baade var stolt og glad. Efter Kirkegangen og Chokoladenydelsen kjørte vi til Kongsdal, og som oftest havde vi *Peter* og en eller to af hans rare Søskende med**.

---

* Om (*Ka*)*trine Rørdam* f. Teilmann (f. 1777 † 1842) kan ses i Kirkeh. Saml. 3 R. II, S. 381 fig.

** *Peter Rørdam* f. 1806, døde 1888 som Præst i Lyngby; han havde to Brødre og fem Søstre (s. Kirkeh. Saml. 3 R. II, 399-400, 450).

II.

Konfirmation, Læreaar og Udenlandsrejse.

Det var en lykkelig Tid, han tilbragte paa Vilhelms-
haab. Friheden var stor og Vennerne mange. I Ondløse
Præstegaard var den store Rørdamske Søkendekreds, paa
Knabstrup Familien Lunn og paa Kongsdal Familien Resch,
og navnlig paa Kongsdal gik det muntert til. Her var kun
en Søn, den tidligere nævnte Sigismund Resch, men ikke faa
unge Døtre, og de gav Tonen an. Her kom for blot at
nævne Nogle Brødrene *Hans, Frederik* og *Carl de Lichten-*
berg og *Peter Malling* fra Stensbygaard, fra Rørdams indførtes
A. L. Casse (den senere Justitsminister).¹ Besøg, Selskaber og
Baller vare ikke sjældne. Men den ubundne Frihed kunde ikke
vedvare. Camillus maatte forlade Vilhelmsaab for at blive kon-
firmeret — det blev han i Riserup vistnok i Efteraaret 1826² —
og nu kunde Spørgsmaalet om, hvad han skulde være, ikke
længer opsættes. Han gik i sit 16de Aar, var dygtig i en
Del praktiske Færdigheder, men kunde kun saare Lidt.

Som vi ovenfor have set, havde han tidligt faaet nogen
Færdighed i at dreje. Det er da naturligt, at Tanken faldt

paa at sætte ham i Drejerlære, og Tanken blev, som det synes, styrket ved et tilfældigt Bekjendtskab med en Kunstdrejer M. C. Holbech, som den Gang arbejdede hos *J. G. Schwartz*.¹ Den blev da ogsaa realiseret, ti i Foraaret 1827 kom han i Lære hos den nævnte Hof-Kunstdrejer. Det tog dog, som det synes, noget Tid, inden den endelige Beslutning blev fattet, og i og for sig var det ikke saa underligt, ti i Datidens Øjne var det ikke noget Skridt fremad for en Embedsmands, en Provsts Søn at blive sat i Haandværkslære. Endnu 1834 hedder det: »Haandværket bruges som en Skræk, hvormed Børnene kyses til Flid«,² og som vi senere skulle se, kunde det ogsaa være haardt nok at gjenemgaa en saadan Lære. Et Exempel var det imidlertid, at Præsten i det nærliggende Ønslev og Eskildstrup *Feter Dalhoff*, der var Præst her fra 1799 til sin Død i August 1827, havde ikke mindre end tre Sønner, der vare Haandværkere. Den ældste af dem var Gørtler i Kjøbenhavn, den yngste Gørtlersvend og den mellemste, den senere saa bekjendte Hof-Guldsmed *J. B. Dalhoff*, var paa Rejse i Udlandet med offentlig Understøttelse.

Camillus kom altsaa i Lære hos Kunstdrejer Schwartz i Sværtegade, og han lærte snart, at Livet her var noget Audet end at færdes frit i Marken med Hest, Bøsse og Hund. Det var en brat Overgang. Det Schwartzske Etablissements Svende og Drengene havde, som sædvanligt paa hin Tid, alle Bolig og Kost hos »Mester«. De sov to og to sammen i Seng i en stor Sal, og allerede Kl. 4 $\frac{1}{2}$ om Morgenen maatte den yngste Dreng op for at hente Vand til Svendene, lægge i Kakkellovne o. s. v. Kl. 5 skulde de andre Drengene være oppe,

og Kl. 6 begyndte Arbejdet. Det var en Ordning, som strengt overholdtes, ligesom at det var »Fyraften« Kl. 8. Saa hørte Arbejdet op — for Svendene; Drengene *skulde* endnu arbejde til Kl. 10, det saakaldte Fyraftensarbejde, der var forskjelligt fra det almindelige Dagarbejde deri, at Mester beregnede dem en Godtgjørelse derfor, som af ham opsparedes for at udbetales dem med en samlet Sum, naar de bleve Svende. Og Søndagene vare væsentlig som Hverdagene. Drengene *skulde* arbejde, kun hveranden Søndag havde de skiftevis fri. J. G. Schwartz, der forøvrigt var dygtig og velsindet, kjørte med stramme Tøjler, og det fik Camillus at mærke ved flere Lejligheder. Maden, som Drengene fik hos Mester, skulde være dem nok, og det var en Forbrydelse at indsmugle blot et Surbrød paa Værkstedet. Mester synes i det Hele ikke at have yndet fremmede Elementer. Synet af en Bog i en Lærlings Haand kunde fra hans Side fremkalde drillende Bemærkninger, Værkstedets Oplærelse skulde være tilstrækkelig. Det var i mange Henseender en haard Tid, som Drengen, der hurtigt fik Navnet »den lille Præst«, maatte gjennemgaa. Hans Brødre vare som Studenter i Byen, og de kom i mange, endog store Huse — deres musikalske Begavelse aabnede Dørene for dem — men han kunde ikke være med; han var kun sit Værksteds yngste Dreng!¹

Det klinger da ogsaa igjennem i et Brev til ham fra hans Fader (dateret den 12 Juli 1827), at han trængte til Trøst. Han maa have bedt om at faa de sex Læreaar forkortede, ti Faderen skriver: »Alt, hvad jeg kan, skal jeg gjøre for at faa dine Drengear forkortede, men jeg vilde, at Hr. Schwartz først skal ret kjende Dig«, og han opfordrer

Sønnen til at vinde sin Mester ved Flid og godt Forhold. »Strøb nu Alt, hvad Du kan«, fortsætter han, »og jeg tror, at Du allerede er ved Begyndelsen af denne Vej, ti da Skovrider Ulrich nylig var hos Hr. Schwartz, saa har denne rost Dig og sagt, at han lovede sig en Kunstner af Dig m. v. Den duelige, fromme Haandværksmand og Kunstner er æret i alle Lande og finder ved sin Duelighed allevegne Brød. Han er ved sig selv en fri, uafhængig Mand. Du har læst om Tubalkain — og hvor højt mener Du vel [ikke], at denne Mester i Metal- og Jern-Arbejde er blevet anset sin Dag.¹ Som vi nedenfor skulle se, opnaaedes der imidlertid ingen Afkortning af Læretiden, tvertimod, men der opnaaedes en Sommerferie hvert Aar paa 14 Dage. At Mester i det Hele ikke holdt af, at Arbejdet paa Værkstedet blev afknappet, saas ogsaa ved anden Lejlighed. Camillus, der efterhaanden ikke alene fik Interesse for sit Arbejde, men blev en virkelig dygtig Drejer, ønskede for sin videre Uddannelses Skyld at besøge Kunstakademiet. Han bad Mester om Tilladelse dertil, og fik Tilladelsen men saaledes betinget, at hvis blot een Dreng til begjærede en saadan Tilladelse, ophørte den med det Samme. Som naturligt er, bad en af de andre Lærlinge om ogsaa at maatte gaa paa Akademiet, og dermed faldt Tilladelsen bort, endnu før den var bleven benyttet. Camillus kom aldrig til at besøge Kunstakademiet, hvis Undervisning Schwartz maa have betragtet som noget aldeles overflødig. Da Medaljør *P. Petersen* efter at have udlært i Haderslev i 1833 kom til ham, blev han kun kort Tid i hans Brød, ti

Schwartz vilde ikke indrømme ham, der dog var Svend, Tid til at gaa paa Akademiet.

De sex Læreaar fik dog omsider Ende. Camillus rykkede efterhaanden fra at være yngste Dreng op til at være ældste Dreng. Men ogsaa denne forholdsvis gunstige Stilling havde sine Ubehageligheder. Først var der det frembrydende Skjæg, som han havde Vanskelighed ved at faa barberet. Men bort maatte det, han skammede sig ved det; han var jo endnu kun Læredreng. Og dernæst var Mester ikke altid hensynfuld. Henimod hans Læretids Udløb kom der en Dag et Læs Kul, som det hastede med at faa aflæsset, og Schwartz beordrede *alle* Drengene til at hjælpe, ogsaa den ældste, som ellers var fritagen for at deltage i saadan Gjerning. Camillus mente at burde være fri og vægrede sig. »Du vil ikke?« spurgte Schwartz; et beklemt Nej var Svaret, og uden at sige et Ord videre gik Schwartz over i Værkstedet og tog Spindelen af Drengens Drejbænk. »Du er færdig«, sagde de andre Drengene til Synderen, »Mester har taget Spindelen af Din Drejbænk«, og Drengen følte, at de talte sandt, Mester var ikke til at spøge med. Han tog fat paa det sorte Arbejde, og da Schwartz saa det, satte han igjen Spindelen paa Drejbænken. Han havde hævdet sin Myndighed, men det gjorde han ogsaa til det Sidste. Da Foraaret kom i 1833, blev Camillus ikke Svend. Han havde haft 14 Dage fri hver Sommer i sex Aar, det gav som Facit tre Maaneder, og disse tre Maaneder, der altsaa vare gaaede fra den kontraherede sexaarige Læretid, maatte erstattes. Først i Juni 1833 fik han sit saa lydende Svendebrev:

Foreviseren heraf Kunstdreiersvend *Camillus Nyrop* har været i Lære hos mig i 6 Aar, da denne hans Læretid saaledes idag er udløben, og han i samme Tid har opført sig flittig og troe, samt erhvervet sig den Duelighed, som anstaar og bør fordres af en ferm og retskaffen Kunstdreiersvend, saa vil jeg som en Saadan paa det bedste have ham anbefalet til Enhver, hos hvem han i sit Fag skulde søge Arbeide.

Kjøbenhavn d. 30. Juni 1833.

J. G. Schwartz,
Hofkunstdreier
(L S.).

Da dette Brev udfærdigedes, var den gamle Provst Nyrop død. Han døde i September 1831 næsten 79 Aar gammel, og han opnaaede altsaa ikke at se sin yngste Søn som Svend i et Fag, som han forøvrigt ikke blev ved, men strax forlod. — Kunstdrejeriet betragtedes af dets Udøvere som en fri Kunst, de vare ikke bundne til noget Lav og følte sig langt hævede over Trædrejerlavets Medlemmer,¹ men disse lokkende Fordele kunde ikke binde den unge Svend til Faget. Han havde næppe følt meget til, at det var en »fri« Kunst, han dyrkede, og hans Interesser vare desuden andensteds. Som vi nedenfor skulle se, havde Kunstdrejerne fra gammel Tid beskæftiget sig med at gjøre kunstige Tænder og en Række forskellige kirurgiske Instrumenter og Apparater. Lægerne kom til dem, og til Schwartz kom saaledes bl. A. Professor *C. C. Withusen* (f. 1779 † 1853). Han indgød *Camillus*, endnu medens han var Lærling, Interesse for Forfærdigelsen af kirurgiske Instrumenter; han lod, som denne senere har sagt, »mit Livs Opgave vise sig for mig«, og da han var bleven Svend, skaffede han ham Midler ihænde til at komme i en ny Lære.² Vilde han for Alvor være kirurgisk Instru-

mentmager, kunde han ikke nøjes med at forstaa sig paa Drejning, han maatte ogsaa kunne arbejde i Jern og Staal, og han gik da i Lære hos en af Kjøbenhavns dygtigste og driftigste Klejnsmede *J. H. Hüttemeier* (f. 1804 ved Bremen), der havde etableret sig her i 1831, og faa Aar efter gjorde sig bekjendt ved at være den Første, der byggede en Hurtigpresse i Danmark.¹ Nu hamrede, filede og polerede han i et Aar, i hvilken Tid han ogsaa søgte Uddannelse paa den polytekniske Lærestalt, men saa troede han sig ogsaa dygtig nok til med Nytte at kunne besøge Udlandet. Den 25 Juli 1834 gik han ombord paa et Sejlskib, der efter 7 Dages Sejlads bragte ham til Stettin.

Som vi ovenfor have set, henledte han ved sin Dygtighed Professor Withusens Opmærksomhed paa sig, og han vandt en Velynder til nemlig *H. C. Ørsted*, der som Direktør for den polytekniske Lærestalt synes at have været alle den Tids unge, fremadstræbende Industridrivendes Forsyn.² En særlig Omstændighed, der har bragt ham i Forbindelse med Ørsted, har det muligvis været, at en af hans Kammerater fra Schwartz just paa denne Tid forberedte sig til at tage polyteknisk Examen. *Marius Fogtman* (f. 1810), der var en Skolelærersøn fra Ribeegnen, tog efter at være bleven Kunstdrejersvend, Examinandexamen i 1833 og Slutningsexamen i 1836,³ og som vi senere skulle se, stod han Ørsted nær. Men hvorledes dette end forholder sig, saa vakte Nyrops fremspirende Dygtighed Opmærksomhed, og hans sidste Aar i Kjøbenhavn før hans Rejse vare vidt forskellige fra de første Læreaar. Han havde et Maal, som fyldte ham, og som

han satte Alt ind paa for at naa; der var knyttet Forventninger til ham, og han havde jevnaldrende Venner. Allerede i 1833 vare hans to ældre Brødre som Kandidater tagne fra Byen, Christopher for at blive Institutbestyrer i Kjøge og Ernst for at blive praktiserende Læge i Nykjøbing paa Mors, men ikke at tale om, at Familien Resch var kommen til Kjøbenhavn eller rettere til Lykkesholm ved Kjøbenhavn, saa var Fogtman her, og han var i Slægt med Familien Tuxen, af hvilken navnlig den senere Præst *L. Regner Tuxen* (f. 1810 † 1875) blev en fortrolig Ven af Nyrop. Og saa var hér for blot at nævne Nogle den senere Læge *N. E. Zimmermann* (f. 1810 † 1861), og den senere Medaljør *P. Petersen* (f. 1810), der just paa denne Tid begyndte sin kunstneriske Uddannelse. Da Nyrop i 1834 gik ombord til Stettin, havde han efter Datidens Skik en saa kaldet Stambog med sig, og i denne fandtes der Vers og Udtalelser foruden fra hans nærmeste Slægtninge endnu fra *Ferdinand Baumann* (den Gang Adjunkt i Vordingborg, senere Præst, f. 1804 † 1877), *N. E. Zimmermann*, *Carl Tuxen* (f. 1812, Kaptajn i Flaaden, Bogholder ved Helsingørs Lodseri), *R. J. Simesen* (f. 1810, Professor, Rektor for Flensborg lærde- og Real-Skole 1851—1864), *L. R. Tuxen*, *Christian Wegener* (f. 1812 † 1864 som Forstmester og Skovrider i Odsherred Skovdistrikt)¹, *J. M. Fogtman* og *Camilla Runge*, en ung Dame i Kjøbenhavn, som han kjendte fra Falster; hun var forlovet med en Søn af Forpagteren af Færgegaarden ved Gaabense Ahrnkiel.

Mange gode Ønsker ledsagede ham, da han drog afsted, og det lyder efter ham i Breve: vogt Dig for Udlandets

»demagogische Umtriebe« og hold Dig fra Jesuitterne, »vi ville ikke have Dig byttet«. — Maalet var foreløbigt Berlin, hvor han strax kom paa *Griebels* Fabrik for Bandager og ortopædiske Maskiner, rigtignok kun imod at betale for sig, og at han, den unge, aldeles uformuende Mand, kunde dette, skyldes den Reiersenske Fond. Fra 1834 til 1838 ydede den ham hvert Aar 300 Rbd., for ved de bedste Etablissementer i Udlandet at gjøre sig bekendt med forbedrede og nye kirurgiske Instrumenters Forfærdigelse, og i 1837 gav den ham endda et Tillæg paa 200 Rbd.

Han arbejdede, han uddannede sig, og han saa sig om. Han rejste, som den Dagbog, han førte, hvis den endnu havde været til, vilde vise, ikke med lukkede Øjne.¹ Da den imidlertid ikke mere eksisterer, skal her hidsættes nogle Brudstykker af nogle endnu opbevarede Breve til ham, og det er ikke uden Interesse at se, hvorledes han, Familiens Yngste, der en Tid gik, uden at Nogen vidste, hvad der skulde blive af ham, og derpaa som Læredreng sikkert ofte har følt, at han blev overset, nu var den, hvem Familien saa hen til.

Moderen levede med sine Døtre i smaa Kaar som Enke først paa Nebølle og senere i Nykjøbing paa Falster. Broderen Christopher arbejdede strengt som Institutbestyrer i Kjøge for at skaffe det Nødvendige til sig og Sine — han havde giftet sig i 1833 — og Broderen Ernst stod med en kun begyndende Praxis i Nykjøbing paa Mors. Da han skulde forlade Berlin for at drage til Wien, det var i Avgust 1835, skriver Christopher: »Du drager altsaa endnu længere bort fra det, som er Dig kjærest, Familie og Venner! — og

det bliver altsaa nu paa begge Sider vanskeligere og dyrere at correspondere, men dog glæder jeg mig paa dine Vegne, da Du ved Siden af at kunne udvide Dine Kundskaber i et nyttigt Fag. tillige er saa lykkelig at kunne bese saa mange fremmede Egne og skjønne Lande. Det kan ordentlig begejstre mig at tænke, at min Broder skal gennemvandre den uhyre Bjergdal Bøhmen . . . « »Jeg drømte forleden Nat«, hedder det sidst i samme Brev, »at Du var bleven et Hoved højere end jeg; hvad siger Du dertil? vil Du virkelig voxer mig over Hovedet? jeg tænker ja i mange Henseender«. Og Aaret efter (Oktober 1836) skriver han: »Jeg ser ud i Fremtiden, hvorledes vor berejste Instrumentmager, i Tiden en velhavende kjøbenhavnsk Borger, kommer ud paa Landet for at besøge sine Brødre; ham skal vi nok mere med Jagt (han bringer desuden sine Bøsser med sig) og andre Ting, men det kommer an paa, om den fine Frue kan føle sig fornøjet herude paa Landet, dog det gaar vel an; om Aftenen musicerer der, og Alt er lutter Øre, naar Instrumentmageren synger tydske Viser til sin Guitarre«*. I November 1837 skriver Søsteren Karen endelig om, hvorledes han, naar han vender tilbage til Danmark, i Kjøbenhavn skal »arrangere og aabne en brillant Handel med Instrumenter i en af de betydeligste Gader«.

Det var Fremtidsudsigter, som væsentlig gik i Opfyldelse, men Øjeblikket var ikke altid lyst. Det kneb med

---

* Vistnok i 1833 havde han i Kjøbenhavn taget Information i Guitarspil, og hans Guitar fulgte ham paa Rejsen. Han var som hele Familien meget musikalsk.

Pengene. I Berlin blev han opereret for en Seneknude paa den højre Haand, hvad der i nogen Tid hindrede ham i at fortjene Noget, og da han samtidig som Prøve paa sit Arbejde havde sendt et Bestik med forskellige Instrumenter hjem, hedder det i et Brev fra Christopher: »Du skrev i Brevet med Bestikket, at Du vilde maaske forære Withusen det, men gør dog ikke det. Hvis Du faar Tillæg [fra den Reiersenske Fond], da forær heller Ernst det, end en Mand, som har nok af Sligt; og faar Du ikke Penge, da lad os se at sælge det for at skaffe Syle, det er min Mening«. Det kan i det Hele ikke nægtes, at den røde Traad gennem de faa opbevarede Breve er Spørgsmaalet om de slemme Penge, som man gjerne vilde sende Broderen i Udlandet, men som man langt fra altid havde. Man henvendte sig til Bestyreren for den Reiersenske Fond, Etatsraad *V. F. Johnsen* (f. 1788 † 1879), til Ørsted og Withusen, man laante sig frem og lagde til af egen Lomme, og altid med et vist Lune, der trængte enhver pinagtig Følelse i Baggrunden. Broderen Christopher skriver i Januar 1837: »Prof. (nu Etatsraad) Withusen var særdeles fornøjet med din *lithotôme* saavel som og med Øjen-Instrumenterne; de forrige havde han nu flere Gange prøvet og fundet dem meget brugbare; han lovede atter at tale med Et. Johnsen, saa jeg tænker, det har vel ingen Nød med, at Du faar de fornødne Syle. . . . Hos Baron Bille Brahe var jeg for at afgjøre din Gjæld af min egen Kasse*, men da

---

* Af den daværende danske Legationssekretær i Wien Kammerjunker Greve *Henrik Bille Brahe* til Brahesminde (senere Kammerherre og

jeg ikke traf ham, anvendte jeg de Penge til nogle Nødvendigheder; naar jeg engang har Noget i Pungen, skal jeg huske den; jeg tror forresten, at han var hjemme, men en stor-snudet Tjener sagde: »Baronen er ikke at faa i Tale«. — Ja, ja, sagde jeg, saa beholder jeg mine Penge; han spidsede Øren, og jeg gik«. Som i forskellige Retninger oplysende skal nedenstaaende Brev af 9 September 1835 fra *Marius Fogtman* her delvis aftrykkes:

Min gode, gamle Ven!

Efter megen Tids Forløb er jeg endelig istand til herhos at kunne sende Dig en Veksel på 200 Rbd., hvoraf Du må betragte de 100 som de for 11 Decbr. Termin tilgodehavende og de 100 som et Tillæg af Johnsen *engang for alle*. Længe varede det, dels fordi Johnsen var paa Landet og dels Ørsted. NB. det er Ørsted, der har gjort sig Umage for Dig, og Withusen har derimod slet Intet gjort. Da Ø. havde talt til Johnsen om Dig, gik jeg til J., forestillede ham Sagernes Tilstand, og han lovede da, som ovenmeldt, et Tillæg af 100 Rbd.; men förend 11 Decbr. var der ingen Ting at få, da der ingen Penge var i Kassen. Da jeg berettede Ø. dette, skrev han til Konfsråd Holten*, som lånte ham (eller Dig) disse Penge, men gav en Veksel derpå. Dette er Årsagen, hvorfor Du dennegang får Veksel istedet for Guldpenge. Da Du, om Du end ikke ved dettes Ankomst har forladt Berlin, dog snart rejser derfra, fandt Holten det rigtigst at udstede Vekselen lydende paa Wien, og Du vil vel i alt Fald kunne sælge den i B. — Da jeg ikke vidste noget bestemt om Tiden til Din Afreise, gjorde jeg en lille Tur til Kjøge i Søndags for at tale med Chr[istopher] om Pengenes sikre Afsendelse. Vi blev først enige om at sende dem til Griebel, men da jeg siden kom

---

Gehejmekonferensraad, † 1875) havde Nyrop modtaget 20 Fl. tillaans. De skulde tilbagebetales til Broderen i Kjøbenhavn, daværende Kammerjunker og Premierløjtnant i Hestgarden, senere Gehejmekonferensraad, Kammerherre *F. S. Bille Brahe* til Egeskov († 1871).

* Den senere Gehejmekonferensraad *N. A. Holten* (f. 1775 † 1850). Han var i 1835 Medlem af Direktionen for Statsgjælden og den synkende Fond.

til at tale med Nielsen, gav han mig et Brev til en ham bekendt og pålidelig Familie i B., og vi syntes da, at det var sikkrere, da N. dog kjendte disse personlig. Fra dem vil Du altsaa modtage dette, dersom Du er bortrejst. Nielsen beder Dig og Schmidt* hilset og takket for Brev. Få Timer för min Ankomst til Chr. (Søndag d. 6) var Helene blevet forløst med en Sön og begge befandt sig vel**. At Dit Bestik blev forevist på vedkommende Steder, har Chr. vel allerede meldt Dig, men måske ikke, at jeg for at skaffe Dig en lille Triumf, var hos Schwartz dermed. Han syntes meget vel derom. Hüttemeier så det ogsaa såvelsom Brunskov. Skaffet og flere af Dine gl. Venner, navnlig Tuttelutschou.*** Det ligger nu hos With., som har tilbudt, dersom Du vilde, at skaffe det solgt. . . . [Fogtman meddeler derpaa, at han er bleven forlovet med Camillus' Søster Gine, og fortsætter sluttelig] . . . Du har vel ikke set Dyssel? han har gjort en lille Afstikker af sig i Sommer og er rejst udenlands. Du véd måske ikke, at jeg har i Sinde (opmuntret af Ørsted) at blivo hans Eftermand her; ti han er en dårlig Professor, og Ø. er meget utilfreds med ham.**** Såvidt jeg crindror, har jeg allerede meldt Dig, at Carl [Tuxen] er i Vestindien og der er kommet 2 Gange Brev fra ham, et fra Madera og et fra St. Thomas. Han er frisk og fornøiet. Simesen har i denne Ferie været i Frederits og der fået sig en Ring, men ikke omtalt dens Betydning. Han udsætter sin Examen et Aar endnu.† Chr. Wegener†† skal op i dette Efterår og går allerede og lamenterer, ligesom Du véd han gjorde til Præliminæreksamen, men jeg tror, at han har ligesålidt Grund dertil som dengang. Nu véd jeg

* *Niels Nielsen* (f. 1811) var den Gang Provisor paa Apoteket i Kjøge. Senere blev han Apoteker i Skive (1847—1868) og endelig Vinhandler i Randers. —

Schmidt var en Dansk, som samtidig med Nyrop arbejdede i Berlin og Wien.

** *Helene Ahlmann* blev i 1833 gift med Christopher Nyrop. Den 6 September 1835 fødtes hendes andet Barn Ernst Nyrop, der blev medicinsk Student og i 1860 døde som Kandidat paa almindeligt Hospital.

*** *Carl Brunskov* var en af Datidens dygtigste Kunstdrejere i Kjøbenhavn.† — Hvem „Skaffet“ og „Tuttelutschou“ ere, har jeg ikke kunnet faa oplyst.

**** *J. A. Dyssel* var født 1798 og døde i 1846, men allerede i 1836 ophørte han at være Lærer ved den polytekniske Lærestalt (s. A. Steen: Den polytekn. Lærestalt, 1879, S. 15). Fogtman blev dog hverken strax eller senere hans Efterfølger; under et Besøg i sin Fødeegn blev han syg og døde den 2 Marts 1836. Det er karakteristisk at se ham i 1835 gjøre Forskjel paa ø og ö, bruge Bogstavtegnet & og i det Hele en af Raak i høj Grad paavirket Retskrivning.

† *R. J. Simesen* (s. ovfr. S. 55) tog polyteknisk Examen (Mekanik) i 1838.

†† *Chr. Wegener* (s. ovfr. S. 55) tog Forstexamen i 1835.

intet videre Nyt at melde Dig, kærester Camillus, og vil derfor slutte med de bedste Ønsker for Dit Vel, ligesom jeg håber, at Du engang imellem med kærlig Erindring vil tænke på

Din hengivne

J. M. Fogtman.

Regner [Tuxen] lader hilse; han bor endnu her. Såsnart muligt ønskede jeg gjerne Underretning, om Du har modtaget Vekselen.

Som det heraf fremgaar, havde Nyrop trofaste Venner, som arbejdede for ham i Kjøbenhavn, men han arbejdede ogsaa selv i Udlandet, skjøndt han, som det fremgaar af Alt, ikke tjente saa meget ved sit Arbejde, at han kunde leve af det. Flere Steder betalte han utvivlsomt for sig for at blive i alle Henseender godt instrueret, hos Griebel i Berlin fik han saaledes en Dag om Ugen teoretisk Vejledning, og saa gjorde han stadigt en Række forskellige Instrumenter, der bleve sendte hjem som Beviser paa, at han arbejdede sig fremad i sit Fag.

I August 1834 kom han til Berlin, og i det Aar, han blev her,* arbejdede han først paa *Griebels* Fabrik for Bandedager og ortopædiske Maskiner og senere paa den Sammes Værksted for kirurgiske Instrumenter. I Wien arbejdede han hos Instrumentmagerne *Sabatneck* og *Schleifer*. Den 1 August 1836 forlod han Wien, vandrede paa sin Fod gennem Tyrol og Schweitz, og den 7 September s. A. stod han i Paris. Her var hans Maal *Charrières* Værksted, men der var i Øjeblikket ingen Plads ledig her, og han stod nu i den fremmede

---

* Han fik her Lejlighed til virksomt at hjælpe den senere Biskop H. L. Martensen under en heftig Sygdom.

By med næsten ingen Penge i Lommen og uden en eneste Bekjendt, ja da han, der ikke kunde Fransk, ikke paa rette Maade kunde betegne det Herberg, han havde indlogeret sig i, syntes han hjælpeløs, men det viste sig da, at Tyske og Danskē, naar de mødtes i Udlandet, endnu den Gang væsentlig betragtede sig som Landsmænd. De tyske Arbejdere hos Charrière tog sig af ham, hjalp ham med Penge, godt Humør og Bøger, til han fik Arbejde. Han læste i denne Tid Schiller i Luxembourghaven. Paris var forøvrigt den Gang meget forskjellig fra Nutidens Paris. Han, den Fremmede kunde som Regel hjælpe sig igjennem med Tysk, og naar han og hans Kammerater i Boulogneskoven til Guitarrens Akkompagnement sang tyske Sange, stod Franskmændene tæt for at høre dem og belønnede dem med et *Vivent les Allemands*. Endelig fik han Arbejde hos Charrière, og nu stod han hver Dag sammen med bl. A. *Bonnels*, *Bücksel* og *Jean Mette* († 1884), der senere bleve Instrumentmagere i henholdsvis Brüssel, Frankfurt am Main og Kristiania, de to Sidste efter først en Tid at have arbejdet hos ham i Kjøbenhavn.

Længe blev han imidlertid ikke hos Charrière. Det synes, som om denne af en eller anden Grund ikke saa til ham med gunstige Øjne, og da han en Dag efter forskjellige forudgaaende Stiklierier stærkt forurettede ham ved Bedømmelsen af et af ham forfærdiget Instrument, sønderhuggede han det for hans Øjne med sin Hammer og forlod Værkstedet i Vrede. Men hvor skulde han nu hen? Atter her hjalp de tyske Kammerater, og snart fik han Plads hos *Lüer*, hos

hvem han efter Ønske kun blev beskjæftiget med de nyere og vanskeligere Instrumenter. Han havde i det Hele baade hos Charrière og Lüer det Held oftere at komme til at arbejde under Paris' dygtigste Kirurgers umiddelbare Ledelse. Det var nemlig Skik der, at naar en Læge ønskede en Ide til et nyt Instrument udført, blev en Arbejder stillet til hans Raadighed. Lægen betalte Arbejderen hans Ugeløn og Værkstedets Chef for Materiale m. m. Og paa denne Maade blev Nyrop oftere stillet til Disposition for Kirurgerne *Curron du Villards* og *Leroy d'Etiolles*, hvilket, skriver Nyrop, »i pekuniær Henseende var ganske fordelagtigt, ti lykkedes Forsøgene, udeblev en god Ducør ikke, men«, fortsætter han, »ogsaa i anden Retning var det fordelagtigt, denne Arbejden under udmærkede Mænds, i længere Tid næsten daglige Vejledning, ti deres (navnlig Leroy d'Etiolles') nye og atter nye Ideer til praktiske Forbedringer og Opfindelser havde en betydningsfuld Indvirkning paa mig, det var ikke alene min praktiske Færdighed i manuel Tilvirkning, der derved blev uddannet, men Bevidstheden om, at jeg kunde være disse saa almindeligt anerkjendte Mænd til Nytte, fremkaldte hos mig alvorlige Betragtninger over mit Kald, og Planer for Fremtiden kom tilsyne, der maaske ellers vare forblevne ufødte«. ¹

Opholdet i Paris synes efter Alt at dømme at være det, som Nyrop høstede størst Nytte af for sit Fag, og desuden erhvervede han sig her Venner, af hvilke flere bleve hans Venner for Livet. De tyske Kammerater ere nævnte ovenfor. Han omgikkes imidlertid ikke dem alene, men ogsaa forskjellige Danske, som den Gang opholdt sig i Paris, f. Ex. den

senere Bankdirektør *H. P. Frederiksen*,¹ den senere Piano-fortefabrikant *C. Alpers* († 1866)² m. Fl., og det skal ogsaa nævnes, at han her gjorde Bekjendtskab med Lægen, den senere Gehejmeetatsraad *C. E. Fenger* († 1884), som altid derefter kom ham venlig imøde. — Den 12 Marts 1838 forlod han efter halvandet Aars Ophold Paris. Nu rejste han til London for om muligt at faa Arbejde hos den bekjendte Instrumentmager *Weiss*, men hans pekuniære Forhold tillod ham ikke at følge sit Ønske i saa Henseende. *Weiss* leverede nemlig kun sine Arbejdere Ambolt og Skruestik, alt Andet skulde de selv forsyne sig med,³ og Udgiften herved var ikke ubetydelig. Hjemrejsen blev derfor tiltraadt, den gik over Rotterdam og Hamburg. Sidst i April 1838⁴ stod han efter næsten 4 Aars Fraværelse igjen i Kjøbenhavn, hvor han skulde virke hele sit øvrige Liv. Det var ham forbeholdt at bringe det kirurgiske Instrumentmageri i Danmark op til en hidtil ukjendt Højde, men inden vi gaa over til en Fremstilling heraf, skulle vi kort gjøre Rede for det kirurgiske Instrumentmageris tidligere Stilling her i Landet.

III.

Det kirurgiske Instrumentmageri i Danmark.

Det udviklede krigerske Liv, som Oldtidens Mænd her i Landet førte, fremkaldte et Utal af Saar og Lemlæstelser, men derfor er det ogsaa naturligt, at man paa bedste Maade søgte at hele de første og give Erstatning for de sidste. En opbevaret, vistnok fra den ældre Jernalder stammende Hjerne-skal, viser tydeligt, at et Hugsaar, der har været tilføjet dens Bærer i levende Live, har været under kirurgisk Behandling, og i to Sagaer nævnes Mænd, der bare Træben¹. Der var Brug for baade Læger og Instrumentmagere, men ligesom det varede længe, inden der opstod en egentlig Lægestand — det var Kvinder eller Mænd med bløde Hænder, der forbandt Saar² — saaledes høres der naturligvis heller ikke noget om særlige Instrumentmagere. Man havde ingen specielle Instrumenter, men hjalp sig med simple, almindeligt forekommende Redskaber, hvilket man bl. A. kan se af Oluf den Helliges Saga. Da Tormod Torbruneskjald efter Slaget ved Stiklestad blev behandlet af en Lægekvinde, søgte hun forgjæves at trække det Spydjern, der sad i hans Bryst, ud

med en Tang, Saaret var bulnet ud over det; paa Tormods Opfordring skar hun derfor saa meget bort af Saarrandene, at Tangen kunde bringes til at fatte, og nu blev Spydet ved Tormods Hjælp trukket ud, men han døde strax efter.¹

Det er Datidens Smede, der væsentlig maatte erstatte Instrumentmagerne, og er det nu end saaledes, at langt fra alle de Sværd, som findes i vore Gravhøje, tør siges at være tilvirkede her i Landet,² har Smedekunsten dog altid været dyrket her. Exempelvis kan det anføres, at Egil Skallegrimsen nævnes som en stor Jernsmed paa Island, og at der omtrent 1370 er en Smedegade (platea fabrorum) i Kjøbenhavn.³ Fra det 15de Aarhundrede kjende vi endelig forskjellige Fortegnelser over de Redskaber, som fandtes i Datidens Smedier, saaledes fra Smedien ved Solte (1486), Nykjøbing Slot (1526), Visborg (1530) o. s. v.,⁴ og det viser sig, at Smedeværktøjet i lange Tider væsentlig har været det samme.

Oprindelig var vistnok enhver Metalarbejder Smed, men efterhaanden udviklede der sig forskjellige Specialiteter, som man dog, da Lavene opstod, væsentlig vedblev at henhøre til den samme Gruppe, og Smedegildet i Odense bestod saaledes 1496 af Smede (d. e. Grovsmede), Klejnsmede, Knivsmede, Kedelsmede, Grydestøbere, Plattenslagere, Sværdfegere og Kandestøbere (ikke at tale om Remmesnidere og Sadelmagere). Af disse Haandværkere er det naturligvis Knivsmedene, der her særlig interessere, og vi skulle derfor nærmere undersøge, hvad der fordredes af dem som Mesterstykke. I Odense (1496) var det en Bringkniv, en Bredekniv og en Stekmets, i Kjøbenhavn (1512) en Stekmets, en Vej[de]mets og en Kvinde-

kniv, og i Flensborg (1514?) en »Kruttscharuer« og en Puk. Det er altsaa væsentlig Vaaben, ti Bringkniv er vistnok det oldnordiske *brynknífr*, den Kniv (Dolk), der hang i Brynjen. Udtrykket Bredekniv staar muligvis i Forbindelse med Ordet Brede, der betyder Øxe, en Stekmets er formentlig en Dolk, og en Puk har en »twisnide geriffelde klinge«. Tilbage staar nu kun Vej[de]metsen, Kvindekniven og Kruttscharuer'en, der dog alle synes at have tilhørt fredelige Sysler. Det hedder nemlig andensteds, at en Vejdemets »til en Kok« kostede 4 Mark, og Udtrykket »Kruttscharuer« synes at føre Tanken hen til et Kjøkken. Det skal endnu kun bemærkes, at »mets« staar i Forbindelse med det tyske *Messer* (Kniv).¹

Det var altsaa en ganske betydelig Række forskellige Redskaber, som Knivsmedene maatte fremstille, og der er da, skjøndt der 1590 indforskreves en Klejnsmed fra Meklenburg til Nykjøbing Slot,² ingen Tvivl om, at vore Knivsmede have kunnet tilfredsstille de Fordringer, der stilledes til dem. En *Mads Knivsmed* nævnes 1578 i Odense, og endnu 1671 berømmes denne By for sine Knive.³ Men endog særlig dygtige maa Knivsmedene i Kolding have været, ti deres Knive omtales oftere som noget specielt godt. 1584 skriver Frederik II til Kurfyrstinde Anna af Sachsen, at han ikke kunde skaffe hende de ønskede Knive, da den Mester i Kolding, der plejede at lave de bedste, var død af Pesten, han havde derfor bestilt hende nogle i Kjøbenhavn, hvor der efter Sigende ogsaa blev lavet gode Knive. Samme Aar skriver den unge Kristian IV i sin Stilebog i et Brev til sin Broder Ulrik, at han efter dennes Ønske vilde sende Bud til

Kolding efter nogle smukke Knive til ham.¹ De Kolding-Knive have næppe altid været ganske tarvelige. 1604 fandtes der i Sølvkammeret 38 saadanne Knive, der vare indlagte med Sølv.² Fordringerne steg i det Hele efterhaanden, og 1634 skriver Kristian IV til Rentemesterne, at de skulle bestille 10 Par Knive, som skulle være »amelerit« (d. v. s. emaljerede) paa Skafterne, 10 Par Knive og Gafler, som Disktjenerne skulle bruge, og endelig 100 Taffelknive, som der skulde slaas en Krone i som Mærke.³

Herefter synes der imidlertid i lang Tid ikke at være noget at meddele om Danmarks Knivsmede. 1656 nævnes nogle Boder ved Højbro, som udlejedes til »pidtzeerstickere eller knivsmede«, 1662 faar Knivsmeden *Christopher Daldorf* Ret til at sælge sine Knive fra »it lidet skab med it vindue for« paa Slotspladsen, og 1681 faar *Hans Jørgen Copenhagen* Bevilling som Knivsmed i Kjøbenhavn.⁴ 1710 er der endelig en Bevægelse i Smedelavet her for at faa alle de til særlige Professioner efterhaanden udvoxede Haandværk udskilte af Lavet, der kun skulde bestaa af Grov- og Klejnsmede. Der var 9 Professioner, som ønskedes udskilte, og hvilke disse vare, kan delvis ses af de kjøbenhavnske Smedes Lavsartikler fra 1682, der omfattede Grovsmede, Klejnsmede, Lesmede, Knivsmede, Sporemagere, Bøssmagere, Nagelsmede og Urmagere. Udskillelsen synes imidlertid ikke at have fundet Sted. Sværdfejerne udgjorde alt et særligt Lav ligesom Kandestøberne (1685).⁵

Der nævnes herefter nu og da en enkelt Knivsmed, saaledes faar *Heronimus Clausen* 1723 Ret til at nedsætte sig

som Knivsmed og Sværdfeger paa Landet eller i enhver Kjøbstad, hvor der intet Knivsmed- eller Sværdfegerlav findes, men skal man slutte fra, hvorledes det gik *Feter Stockter*, der kom hertil fra Solingen, har Udviklingen her næppe været meget stor. Det blev i 1733 tilladt, at han som Mester maatte indtages i Kjøbenhavns Smedelav, og den 3 September 1734 fik han 15 Aars Eneret paa en Fabrik for adskilligt Værktøj, som Isenkræmmerne solgte. Det var alle Slags Øxer, Boer, Save, Urtegaardssaxe, Tobaksknive m. m., og paa Vesterbro fik han med kongelig Understøttelse en Fabrik i Gang, som faa Aar efter skulde have været flyttet til Hestetangsmøllen nordvest for Farum Sø. Med Livsfare skal han have bragt dygtige Arbejdere hertil fra Udlandet, men det hjalp Altsammen ikke. Han arbejdede med fremmede Penge, og en skønne Dag maatte han stanse. 1743 tilbød en af hans Kreditorer Isenkræmmerlavet hans Lager, men Tilbudet blev ikke modtaget, og 1745 synes han at have været fuldstændig ødelagt. Han har förmentlig været en ganske dygtig Mand, men da han kun maatte sælge i dusinvis, have Isenkræmmerne været hans eneste Kunder, og de have næppe været ham gunstige.¹

Skærende Redskaber kunde tilvirkes godt, ja maaske fortrinligt, her i Landet enkeltvis, men for en fabrikmæssig Tilvirkning var Tiden ikke moden, og overfor hvad der behøvedes af kirurgiske Instrumenter, var det da ogsaa aldeles uden Betydning, ti Datidens Kirurger stod ikke paa noget højt Standpunkt.

Da Lægekunsten begyndte at blive en Videnskab, rettedes

Opmærksomheden udelukkende paa Medicinen; Kirurgien betragtedes som et Haandværk, der var under en Læges Værdighed, og det blev derfor Bartskeererne (Barbererne) samt de omdragende Okulister, Brok- og Stensnidere, der kom til at udøve denne Del af Lægekunsten. De opdroges i en Bartskeerbod, hvor de fik en ren praktisk og empirisk Uddannelse. Videnskab var der ikke Tale om i Bartskeerlavene,¹ og derfor havde Kirurgiens Udøvere næppe Trang til mange Instrumenter. *Henrik Smid* taler i sin »Skjønne og nyttelige Lægebog« (1577) om at aarelade og kopsætte, men han nævner ikke, hvormed der aarelodes og kopsattes, og naar der oftere tales om Bartskeerkister, som skulde medbringes af de Bartskeerere, der fik Tjeneste paa Flaaden eller i Hæren, saa vide vi ikke, hvori det »Redskab« bestod, som de skulde være forsynede med.²

Men selvfølgelig have de dog haft Instrumenter. *Henrik Smid* taler i sin Bog om »Kvindfolk og unge Spædebørns Sygdomme« om »Hager og Tænger og andet Redskab«, og *P. von der Stylle* siger i sin »Handbuch der Chirurgiæ« (Kopenh. 1651): »Die material Instrumenten seyn entweder nützlich zum schneiden gleich wie ein Sege, Schere, Schermesser, Laszeysen oder Flieten, oder zum cauterisiren gleich wie das cauterium olivare, oder zu andern Wirkungen wie die Ziehezangen, Neiffzangen, Hacken, Hefftnadeln, da man Wunden mit häfft, und andere so darzu dienstlich seynd«. Da der omtrent 1670 forefaldt en vanskelig Fødsel i Helsingør, var man imidlertid ikke bedre forsynet, end at to tilkaldte Bartskeerere forgjæves søgte at hjælpe den Fødende ved

›speculo uterino, forcipibus fabrorum et hamulis, quæ forte ad manus erant«. ¹ En Smedetang maatte altsaa gjøre Tjeneste som Fødselsinstrument!

Efterhaanden som Tiden gik, forbedredes imidlertid Forholdene. I Kristian V's Krigsartikler af 1683 nævnes Felt-skærerne kun i Forbigaaende, men Feltreglementet af 1715 taler ikke alene om en Feltmedikus, en Feltkirurg, en Regimentsfeltskærer og en Feltskærer men om Feltskærervogne, som rimeligvis benyttedes til Transport af Bandagemidler m. m. ² Nu nærme vi os ogsaa den Tid, da der grundlagdes et *Theatrum anatomico-chirurgicum* (1736), hvorved der holdtes Examiner, og som havde ikke ubetydelige Samlinger, der bl. A. indeholdt ›mangfoldige af de til de kirurgiske Operationer fornødne Instrumenter og allehaande Bandager«. ³ Det er derfor ganske naturligt, naar det i en kongelig Resolution af 8 Februar 1743 til Flaaden hedder, at de allernaadigst konstituerede Divisions-Feltskærere skulle antage alle de til Flaaden behøvende Kirurger og Obermestere, Sekund- og Undermestere, dog at Obermesterne skulle være examinerede af det kirurgiske Fakultet; desligeste at de alene skulle have Tilsyn med Medicinkisterne og besørge de erfordrende kirurgiske Instrumenter anskaffede. I 1745 blev der tilstaaet Divisionskirurg *A. C. Trant* 200 Rd. aarlig af Søkvæsthuskassen for at have Opsigt med Flaadens kirurgiske Instrumenter, og efter hans Død (1761) overdroges Tilsynet til Divisionsfeltskærer *J. H. Voltelen*, hvis Honorar herfor dog kun blev 80 Rd. ⁴

Nu viser det sig da ogsaa, hvem der gjorde de nævnte

Instrumenter, ti i 1759 blev der tillagt Mestersvenden i Holmens Klejnsmedie *Peter Hansen* med Navn af Holmens Instrumentmager 100 Rd. om Aaret, imod at han skulde holde Holmens og Kvæsthusets kirurgiske Instrumenter i Stand. Efter hans Død (1766) gik dette Hverv dog ikke over til hans Efterfølger i Smedien, men til Holmens Bøsemager *Svend Olsen West*, en Ordning, der imidlertid kun var af kort Varighed, ti i 1769 gik Tilsynet igjen over til Mestersvenden i Klejnsmedien, der nu hed *Jørgen Frederik Mathiesen*.¹ Det er imidlertid et Spørgsmaal, om de her nævnte Mænd have kunnet gjøre Fyldest, da Flaaden i 1762 til 24 Orlogsskibe og 16 Fregatter anskaffede en saa betydelig Mængde Instrumenter, at der dertil medgik over 2000 Rd.,² men nu var her da ogsaa særlige kirurgiske Instrumentmagere. I 1745 fik *Joh. Chr. Stritzky* Privilegium paa at gjøre baade blæsende Instrumenter og kirurgiske Instrumenter i Kjøbenhavn, i 1754 tillodes det *Claus Hansen* at gjøre »allerhand Sorten chirurgische und andere Instrumenten«, og i 1756 fik en fransk Knivsmed *Jean Jacques des Cottés* Ret til i Kjøbenhavn at gjøre »allerhand chirurgische und mathematische Instrumenten, Scheermesser, Scheeren, Messern und andere zur Messerschmied-Profession gehörige Arbeit«.³

Kjøbenhavn havde nu, som det synes, flere Haandværkere, hos hvilke man kunde faa kirurgiske Instrumenter, og Regeringen traadte endda hjælpende til. Paa A. G. Moltkes anbefaling blev der i 1753 af Kongens Partikulærkasse tilstaaet »einem jungen Menschen Namens Jean des Cottés um in der Fremde seine Profession in Verfertigung eiserner

Instrumenten zu excoliren«, 200 Rd. aarlig i 3 Aar, og da han kom tilbage, fik han ikke alene, som ovenfor nævnt, et Privilegium til at drive sit Haandværk i Kjøbenhavn, men ogsaa fremdeles 200 Rd. aarlig af Partikulærkassen.¹ Han døde i 1773, og hans Enke *Margrethe Pullich* søgte strax om, at hun maatte vedblive at oppebære den nævnte Understøttelse, og da hun forskrev en Arbejder fra Berlin, der skulde styre Værkstedet for hende, fik hun af Kommercens Fond fra 1 Januar 1776 »et aarligt don gratuit af to hundrede Rigsdaler, saa længe hun ved den efter hendes Mands Død fortsatte Staalfabrik bestandig holder en saa dygtig Arbejder til at forestaa Værket, at der forfærdiges kirurgiske Instrumenter af forsvarlig Godhed og lige med de udenlandske, samt at andre Slags Staalvarer fourneres Publico af upaa-klagelig Bonitet og til billige Priser«. ² Den Arbejder, hun havde faaet fra Berlin, og som baade Generaldirektøren for Kirurgien Justitsraad V. Hennings og Professor H. Callisen gav Attest for at forfærdige gode Instrumenter, var *A. V. Cotzand*, men inden vi gaa over til at omtale ham og hans Slægt, skulle vi se, at der ogsaa var andre kirurgiske Instrumentmagere i Kjøbenhavn.

Slaa vi efter i »Danmarks Spejl« for 1769, et Slags Datidens Vejviser, finde vi i den to Mænd nævnte som kirurgiske Instrumentmagere, *Claus H. Dame* i Gammelmønt — det maa være den ovenfor nævnte Claus Hansen, der har antaget et Tilnavn — og Hof-Kunstdrejjer *Lorentz Spengler* i Silkegade, og om denne Sidste hedder det, at man hos ham kan faa »mange Slags kirurgiske Instrumenter«, samt at han

»indsætter kunstige eller forlorne Tænder paa saa fuldkommen en Maade, af saadan en Materie, som af ham egentlig er opfunden, saa at man ikke kan adskille disse Kunsttænder fra de naturlige«. Spengler (f. 1720, † 1807) var her som altid en dygtig Mand; naar han lavede kirurgiske Instrumenter, var han imidlertid ikke nogen direkte Konkurrent til de Instrumentmagere, der arbejdede i Staal, og af dem var der foruden Claus Hansen og Cotzand endnu nogle andre. 1778 fik Klejnsmed *Peter Vilhelm* et Privilegium, hvorefter han kunde forfærdige »Strømpestole, alle Slags Ryder [vistnok Ritter] til Fløjls- og Manchester Væverier, Instrumenter til Silke og Uldmanufakturers Brug saa og andet fint Staal- og Maskinarbejde, kirurgiske og andre Instrumenter samt Magneter af alle Slags Indretninger til medicinsk og andet Brug etc.«, i 1788 søger *Søren Møller*, der i 20 Aar havde arbejdet ved Guldsmederiet, om at maatte ernære sig af at forfærdige kirurgiske og matematiske Instrumenter, samt andet pletteret Arbejde« (!),¹ og endelig have vi Halvbrødrene *George* og *Broisaz*.

De maa være komne hertil 1775, men det er først i 1791, at vi faa Noget at vide om dem, og paa den Tid er *George*, der forøvrigt i 1780 boede paa Vandkunsten, død. I 1791 foranledigede *Kjøbenhavns Isenkræmmere*, som Ejere af Raavad og i Henhold til et dem som saadanne givet Privilegium, at *François Broisaz'* Indførsel af forskellige Gjenstande fra England blev stanset som stridende mod deres Ret. Herimod gjorde *Broisaz* gjældende, at han i 16 Aar havde indklareret Knive og kirurgiske Instrumenter, og at

han, hvis Retten hertil nægtedes ham, ikke kunde komplettere »Hoffets og andre Herskabers Taffelservicer med de fornødne Knive og Gaffler, og [at] Hospitalerne med andre kongelige og øvrige Kirurgi vilde blive forlegne for de fornødne kirurgiske Instrumenter«. Han forsynede, skriver han, Hospitalerne, det kirurgiske Akademi, Krigsskibene og mestendels samtlige Kirurgi her i Staden. Desuagtet opnaaede han, der vedblivende synes at have boet i lille Kongensgade, ikke, hvad han vilde, og muligvis er hans Virksomhed herved bleven indskrænket. Da han — rigtignok først 27 Aar efter — afgik ved Døden (han døde den 11 Juli 1818 i sit 77de Aar), kaldte hans Hustru »H. S. sal. Broisaz f. Schäftman« ham »forhen« kirurgisk Instrumentmager.¹

Udviklingen blev ikke baaren frem af Broisaz eller hans Slægt, men derimod af den ovennævnte *Anton Cotzand*, der efter Descottes' Enke arvede det aarlige *don gratuit* paa 200 Rd., som Kommercefonden udredede. 1780 hedder det, at »hos Cotzand i Landemærket Nr. 108 forfærdiges samt repareres alle Slags kirurgiske Instrumenter. Sammesteds bekommes ogsaa al Slags fint Knivsmed-Arbejde, Artificial-Magneter, Stemmegaffler, Brokbaand etc.« Hans Virksomhed synes altsaa ganske omfattende og dens Grænser naturlige, hvorimod det lyder noget underligt, naar der 1788 bekendtgjøres i Adresseavisen (Nr. 56), at man kan faa Brokbaand hos den engelske *Tandoperator Erfeld*«, og dog blev der den Gang passet paa, hvem der falbød saadanne Ting. Ved en Kancelliskrivelse af Januar 1791 til Kjøbenhavns Magistrat blev det paa kirurgisk Akademis Foranstaltning forbudt »en her

til Staden ankommen Fremmed«, *Dionysius von Fontanelle*, at falholde Brokbaand og andre Bandager her i Rigerne, indtil det kirurgiske Akademi »maatte befinde dem fornødne«, og det blev i det Hele forbudt alle Bogtrykkere at trykke Avertissementer om deslige Sager uden Akademiets Samtykke.¹ Men tilbage til Familien Cotzand.

1788 leverede A. Cotzand Instrumenter til Søetaten, men faa Aar efter døde han. I Februar 1794 indberettede hans Enke »Margreta sal. Cotzands«, at hendes Mand »Instrumentmager og Staalarbejder« A Cotzand var afgaaet ved Døden, at hun sad med 4 uforsørgede Børn, men at Virksomheden vilde blive fortsat af hendes Mands yngre Broder, der i 16 Aar havde arbejdet hos denne. Hun opnaaede da ogsaa vedblivende at kunne hæve Mandens don gratuit, og da hun døde i Maj 1800, gik saavel Forretningen som Understøttelsen over til Svogeren, hvis Navn var *Johan Friederich Cotzand*. Allerede under 8 Marts 1794 var han bleven udnævnt til det kirurgiske Akademis »ordentlige« Instrumentmager, og han synes at have været stillet i alt Fald nogenlunde i pekuniær Henseende, ti Stedet i Landemærket, hvori Forretningen var, blev nogle Aar efter hans Ejendom. 1811 etablerede en tredje Broder *Jean C. Cotzand* sig, og ogsaa han fik nu ligesom den ældre Broder et særligt *don gratuit* (han døde formentlig i 1846). J. F. Cotzand døde vistnok i 1831, og efterat hans Enke i nogen Tid havde drevet Forretningen, gik den over til Sønnen *A. Cotzand*, der indtil 1870 boede som Instrumentmager i Landemærket, men ikke drev sin Virksomhed som saadan med nogen stor Iver. Jean

Cotzand var Medlem af Bedømmelseskomiteen ved Industriudstillingen i Kjøbenhavn 1836, men udstillede ikke selv.¹ Det synes i det Hele, som om ingen Cotzand nogensinde har deltaget i nogen Udstilling, derimod møde vi ved Udstillingerne i Kjøbenhavn i 1811 og 1812 Navnet Fleron.

Fra 1776 til et Stykke ind i dette Aarhundrede beherskede Familien Cotzand væsentlig det kirurgiske Instrumentmageri i Danmark, og det er derfor naturligt, at da der i *Nord. Archiv für Natur- und Arzneywissenschaft* for 1799 beskrives en Hagetang og et Perforatorium, staar der *Cotzand* paa det afbildede Perforatorium. Men derfor tør det ikke antages, at der var udelt Tilfredshed med den Cotzandske Virksomhed, og dette illustreres paa forskjellig Maade ved den Konkurrence, som rejstes af Instrumentmager Fleron.

Det første Fleronske Aktstykke er en Ansøgning af 9 December 1799 fra *Barnabé Joseph Fleron* om et don gratuit som kirurgisk Instrumentmager, og i den siger han bl. A. Følgende: »Efterat jeg fra min første Ungdom har været oplært i Bøsse-mager-Kunsten, da jeg i 12 Aar har arbejdet paa Hs. Excellence Hr. Gehejmerraad Schimmelmanss Gevær-Fabrik og siden her i Byen hos Rustmester Kyhl, har jeg for at opnaa en større Fuldkommenhed i Metallernes Bearbejdning og især i den fine Staal-Politur arbejdet hos Instrumentmager Cotzand i 1 $\frac{1}{2}$ Aar«. Hos Cotzand, der »ikke er den Mand, der giver nogen Lærdom i sin Kunst«, lærte han imidlertid ikke, hvad han vilde, men desuagtet var han ved »Flid og Selvøvelse« bleven en duelig Instrumentmager, hvad han beviste ved Anbefalinger fra Lægerne

H. Callisen, M. Saxtorph, W. N. Jacobsen og J. H. Herholdt, og han er derfor af den Mening, at han i alle Henseender kunde tage det op med Cotzand. »Cotzand«, skriver han, »er den eneste i Kongens Riger (som uden mig) kan forfærdige de kirurgiske Instrumenter, og da han nu, som igjentages, er af den Tænkemaade, at han Ingen underviser i sin Kunst, vilde ved hans Død uden mig mangles Kunstnere i begge Riger. Han har og det kongelige Arbejde for Sø- og Landetaten og for det kirurgiske Akademi, hvilket alt han umuligt kan bestride«. ¹

Et saadant Aktstykke og de det ledsagende Anbefalinger maatte gjøre sin Virkning. I Marts 1800 blev der tilsagt Fleron et don gratuit paa 200 Rd. aarligt i 4 à 5 Aar, og i Juni s. A. blev det, da den A. Cotzands Enke tillagte Understøttelse overførtes paa J. F. Cotzand (dog kun for 5 Aar) udtrykkeligt paalagt ham at antage et bekvemt Subjekt til Oplærelse. Fleron havde altsaa Held med sig, og i December 1801 fremkom han da med en ny Ansøgning. Han ønskede 6000 Rd. for at kunne købe en Ejendom i Grønne-gade, men herpaa vilde Kommercekollegiet dog ikke indlade sig, det synes i det Hele at være kommen til den Anskuelse, at Staten snart havde gjort nok for det kirurgiske Instrumentmageris Opkomst. Da den Instrumentmagerne Cotzand og Fleron i 1800 tilsagte Understøttelse var udløben, blev den — det var i 1805 — kun fornyet med 100 Rd. om Aaret i 3 Aar, eller med andre Ord nedsat til det Halve. ²

Dette kom særligt Fleron ubejligt. Da, som han siger, den ældre Cotzandske Fabrik ene har Leverancen til det

kirurgiske Akademi, og han kun en tilfældig Afsætning til Provinsialkirurger, var det gaaet tilbage for ham. Han tænkte da paa at drage til Kristiania, og opmuntret af Stiftamtmanden over Aggershus Stift, Kammerherre Greve G. Moltke opgav han sit Værksted her, men kom dog ikke afsted, da Magistraten i Kristiania bestemt fraraadede ham Flytningen. Han vilde efter dens Mening ingen Afsætning finde i Kristiania. Han søgte nu Kommercekollegiet først om 200 Rd. og derpaa om 500 Rd. for at kunne betale sin Gjæld og indrette sig et nyt Værksted, men i Maj 1807 udtalte det, at Alt, hvad det kunde gjøre, var at »avancere« ham de 100 Rd., som endnu stod tilbage af hans don gratuit. Strax efter blev der imidlertid i Anledning af Krigen oprettet et Kjøbenhavnsk Infanteriregiment, og ved det blev han ansat som Bøsse-mager, idet han dog samtidig gav sig af med at lave Knive, Saxe, Proptrækkere o. lign. Gjenstande, der paa Grund af Krigen med England fandt god Afsætning. Paa Udstillingerne 1811 og 1812 i Kjøbenhavn udstillede han en Række Penneknive, Gartnerknive, Barberknive, Saxe m. m., der rostes, og disse Arbejder henledede Opmærksomheden paa ham. Aalborg Stifts og Amts økonomiske Selskab ønskede at faa en »Staal-fabrik« (d. v. s. en Fabrik for Staalvarer) anlagt i Aalborg, det satte sig i Forbindelse med Fleron, og Resultatet blev, at han tog sin Afsked som Bøsse-mager, og i Efteraaret 1812 drog han til Aalborg med 8 Arbejdere, som forøgedes med 4 i Aalborg.

Anlægget blev begyndt, der smededes og filedes en Del Varer, men da Selskabet trykkede sig ved at anlægge en

Slibemølle og et Polereværk, og da Freden med England, hvad der var af særlig Betydning, paany lod Landet faa Tilførsel af engelske Fabrikvarer, kunde Etablissementet ikke opretholdes. Fleron maatte paany vende tilbage til Kjøbenhavn, og i Februar 1820 ansøgte han paa Grund af sin uheldige Stilling Kommercekollegiet om »at det mig i Aaret 1811 paa 5 Aar allernaadigst tilstaaede don gratuit af 200 Rd. aarligt maatte fra Aaret 1817 og saa fremdeles for bestandigt med et lidet Tillæg vorde mig forundt, imod at jeg herefter som hidtil forpligtiger mig til at oplære indfødte Subjekter i min Kunst«. Kollegiet kom ham imøde; der blev i April 1820 tilstaaet ham 200 Rd. aarlig i 5 Aar dog kun fra Begyndelsen af 1819 at regne »under Forpligtelse at oplære indfødte Subjekter i kirurgiske Instrumenters Forarbejdelse«, og nu beholdt han denne Understøttelse til sin Død, der indtraf i 1829. Men allerede flere Aar før sin Død var han svag og daarlig, han led efter Attest af den senere Konferensraad *Chr. Fenger* († 1845), som stadig synes at have benyttet ham som Instrumentmager, af Nyresten, Gigt og Brystbetændelse; i 1828 overtog hans Brodersøn *Vilhelm Fleron* hans Værksted.¹

Som vi ovenfor have set, blev det fra 1800 stillet som Betingelse for den Understøttelse, Staten ydede de kirurgiske Instrumentmagere, at de skulde oplære Lærlinge, men denne Betingelse blev ikke holdt strengt, ja det synes, som om der først i 1827 og 1828 er forlangt Oplysninger i saa Henseende gennem Fabrikdirektøren. I en Skrivelse af 11 Februar 1828 fra den daværende Fabrikdirektør, Etatsraad *M. C. G. Lehmann* til Kommercekollegiet, udtaler han, at da Instru-

mentmagerne Cotzand nu har givet Forklaring over de hos dem »tilforn oplærte Subjekter« og om »de Lærlinge, som de have i Øjeblikket, er der Intet til Hinder for, at Aarets Understøttelse anvises dem. J. F. Cotzand oplyser, at i den Tid, han har været Instrumentmager — og det er fra 1794, altsaa i 33 Aar — har han kun udlært 7 Lærlinge, af hvilke 3 vare døde, og J. C. Cotzand har oplært 3 (blandt hvilke Opfostringshusdrengen *Daniel Richter*, der fra 1816 var bosat i Kiel); han havde desuden en Lærling. Instrumentmager B. Fleron havde allerede i 1827 oplyst, at han havde oplært 4 Lærlinge og endnu havde en Lærling. De tre Instrumentmagere havde altsaa tilsammen kun to Lærlinge, og det lyder derfor større, end det i Virkeligheden var, naar Lehmann i sin ovennævnte Skrivelse udtaler, at deres Lærlinge ere »indskrevne i Direktoratets Protokol for Lærlinge og ville i sin Tid efter aflagt Prøve paa deres Duelighed, erholde derfor Bevis«. Ligesom den nævnte Protokol ikke — i alt Fald ikke mere — synes at existere, saaledes har Etatsraad Lehmann i hele sin Fabrikdirektørtid (1817—1831)* vistnok kun udstedt et eneste Svendebrev for en kirurgisk Instrumentmagersvend, og det er for den ovennævnte Vilhelm Fleron;¹ det lyder saaledes:

Den Kongelige Fabrik Directeur, jeg *M. C. G. Lehmann*, kongelig virkelig Etatsraad, Committeret i det Kongelige General Toldkammer og Commerce Collegium etc. etc. gjør vitterligt: Eftersom

---

* Lehmann var Danmarks første Fabrikdirektør. Ved Pl. 22 Oktober 1817 blev der istedetfor den i 1782 oprettede Fabrikdirektion beskikket en Fabrikdirektør.

Wilhelm Fleron fød paa Hellebæk har lært hos den Kongelige privilegerede chirurgiske Instrumentmager B. Fleron her i Staden og aflagt Prøve paa Duelighed i sit Fag, er han under Dags Dato efter Anordningen ved Directoratet af Læren udskreven.

Thi erklæres bemeldte Wilhelm Fleron for en duelig chirurgisk Instrumentmager at være.

Til Vidnesbyrd for ham og til Betyggelse for Vedkommende har jeg derfor udstedt for ham dette Svendebrev, forsynet med min Underskrift og Fabrik Directoratets Embedssegel, anmodende Alle, som det angaaer, at antage Wilhelm Fleron for en rigtig udlært og duelig chirurgisk Instrumentmagersvend.

Kongeligt Fabrik Directorat den 8de October 1828.

(L. S.)

Lehmann.

Som født den 20 Oktober 1805 var *Vilhelm Fleron*, da han fik dette Svendebrev, 23 Aar gammel; men blev han saaledes sent Svend — han havde tidligere været i Tømmerlære — blev han hurtigt sin egen, ti det blev han samtidigt. Alleerede den 27 Oktober 1828 ansøgte han om et kongeligt Privilegium »ligesom andre Kunstnere, der ikke høre til Lavene«, og skjøndt det oplystes, at der ikke var meddelt nogen af Cotzand'erne og heller ikke hans Onkel noget Privilegium, fik han dog et saadant, det er af 20 December 1828, og ikke nok hermed, da han i en Ansøgning af Maj 1829 udtalte, at han som en fattig Mand ikke vidste Udvej til Gebyret (17 Rd.), blev dette ham eftergivet.¹

Og hermed var Kollegiets Imødekommenhed endnu ikke udtømt. I Januar 1830 ansøgte han om at faa en lignende aarlig Understøttelse, som hans Onkel havde haft, og da hans Ansøgning blev sendt Fabrikdirektøren, Etatsraad Lehmann, til Erklæring, udtalte han sig nok imod at tilstaa ham en saadan Understøttelse (»det maatte være en daarlig Industri,

der endog i anden Generation ikke kunde vedligeholde sig ved sit Arbejde og sine Frembringelser . . . Denne Industrigren maatte vel nu anses som etableret og for Fremtiden overlades til sig selv«, men samtidigt skriver han: »Imidlertid har Vilhelm Fleron, der er den dueligste af dem, der her forfærdige kirurgiske Instrumenter, haft den Uforsigtighed at etablere en Familie, forinden han havde etableret sit Værksted«, og han indstillede ham derfor til en Gang for alle at faa 300 Rd. som Hjælp til Anskaffelse af Materialer. Denne Indstilling blev fulgt, og herved var der slaaet Bom for en vedvarende Understøttelse til de kirurgiske Instrumentmagere. Noget senere i samme Aar resolveredes der overfor Brødrene Cotzand, at der skulde udbetales 200 Rd. til enhver af dem, idet der samtidigt skulde betydes dem, at de ikke vilde kunne vente videre Understøttelse af Statens Kasser.¹

Hermed var den Cotzand-Fleronske Tid væsentligt forbi, skjøndt den sidste Cotzand, som ovenfor nævnt, vistnok først døde i 1870. Vilhelm Fleron døde allerede den 14 November 1853 uden at have udfoldet nogen stor Virksomhed. Men førend vi kunne gaa over til den nye Tid, der begynder med *C. Nyrop*, skulle vi minde om, at det kirurgiske Instrumentmageri ogsaa udøvedes af Andre end de egentlige Instrumentmagere. Paa Industriudstillingen i Kjøbenhavn 1836 udstilledes kirurgiske Instrumenter foruden af kirurgisk Instrumentmager *P. P. Meelbye* endnu af Klejnsmed *H. B. Ullerichs* og Mekanikus *J. P. Hansen*. De to Sidste udstillede da ogsaa andre Ting, henholdsvis en Boremaskine og en Shaldersk Patentpumpe, og det kan mærkes, at *J. P. Hansen*, der døde

i 1858, var en særdeles dygtig Mekaniker. Paa polyteknisk Læreanstalt opbevares en af ham fortrinligt udført Sikkerhedslaas. Han var desuden den, der lærte Typograf Chr. Sørensen Mekanik og hjalp ham med at bygge hans første Sættmaskine. Det Instrument, han udstillede i 1836 var en Jacobsens Litoklast.¹

Det var imidlertid ikke saa meget denne mere tilfældige Udøvelse af kirurgisk Instrumentmageri, som her skal omtales, som den fortsatte Udøvelse, der henhørte under Kunstdrejerne. Det er allerede nævnt, at Hof-Kunstdrejer *Lorents Spengler* lavede »mange Slags kirurgiske Instrumenter«, og i hvor nær Forbindelse de stod med Lægevidenskaben kan ses deraf, at Kunstdrejer *J. F. Graumann* i 1802 blev det kirurgiske Akademis Drejer, og at denne Stilling efter hans Død (1804) gik over til Kunstdrejer *Adam Schwartz*, den Første af Kunstdrejerslægten Schwartz i Danmark.² Hvad det var for Instrumenter, som Kunstdrejerne særlig leverede, er ikke udtømmende oplyst, men Beretningen om Industriudstillingen i Kjøbenhavn 1844 giver et Fingerpeg, naar den om de af Hof-Kunstdrejer *J. G. Schwartz* udstillede »Prøver af almindelige kirurgiske Apparater« siger, at de bestod »fornemmeligen i forskellige Sprøjter og Klysterapparater«, og hertil kan efter mundtlig Meddelelse føjes Stetoskoper, ikke at tale om Sygevogne. Det maa imidlertid antages, at Kunstdrejerne tidligere gjorde mange andre kirurgiske Apparater og Redskaber, og sikkert er det, at de Sprøjter, de leverede, ikke kun vare af Ben, de støbte og solgte Tinsprøjter.³ Mærkes kan det ogsaa, at Kunstdrejerne betragtedes som særlig

berettigede til at gjøre og indsætte kunstige Tænder. Spengler udøvede denne Tandlægevirksomhed allerede i forrige Aarhundrede, og i 1843 blev det i Anledning af en Kunstdrejer *Joh. Fr. Iversens* Virksomhed i denne Retning ved en Højesteretsdom udtalt, at de her nævnte Arbejder ikke ved Lovgivningen var forbudt Ikke-Læger, og at de »hidindtil ere ansete at henhøre til Kunstdrejerprofessionen«. ¹

Kunstdrejeriet var, som ovenfor nævnt, en »fri Kunst«, det hørte ikke ind under noget Lav og synes, som paavist, at have underlagt sig forskjellige, mere eller mindre beslægtede Virksomheder. Det er derfor i Overensstemmelse hermed ganske oplysende at se tre unge Kunstdrejere i 1833 søge videre Uddannelse hver i sin Retning ud fra det fælles Grundlag. *Marius Fogtman* vilde være og blev Polytekniker, ja han omgikkes med den Tanke at blive Professor ved polyteknisk Lærestanstalt, *Feter Petersen* vilde være og blev Kunstner (Medaljør) og *Camillus Nyrop* kirurgisk Instrumentmager. Som vi nu skulle gaa over til at se, blev han det kirurgiske Instrumentmageris Reformator her i Landet.

IV.

Etablering og Virksomhed.

Det var i April 1838, at Camillus Nyrop kom tilbage til Kjøbenhavn. Nu skulde han bruge sine Kræfter i Fædrelandet, men uformuende som han var, kunde han ikke ved egen Hjælp etablere sig. Han søgte da Fonden ad usus publicos, og da Sundhedskollegiet kraftigt støttede ham, kom Sagen til Forestilling; men den kongelige Resolution, der faldt den 21 August 1838, gik ud paa, at han kun mod betryggende Sikkerhedsstillelse kunde opnaa det ønskede Laan. Men hvor skulde han skaffe Sikkerhed fra. Hans Brødre vilde nok kavtionere, men ingen af dem var formuende, den Sikkerhed, som de repræsenterede, vilde næppe blive tagen for god. Da vovede han i den Anledning en Avdiens hos Frederik VI, og Udfaldet blev, at han fik, ikke de 1500 Rd., som han havde ansøgt om, men 1000 Rd. Ved sit Gjælds-brev af 22 Oktober 1838 forpligtede han sig til at svare 4 pCt. i aarlig Rente, at afdrage Laanet i 10 Aar, og endelig gav han Fonden ad usus publicos Pant i alle »til mit Etablissement som kirurgisk Instrumentmager hørende Redskaber og Materialer

saavelsom i de færdige kirurgiske Instrumenter, der maatte forefindes hos mig«, hans Brødre Institutbestyrer i Kjøge *Christopher Nyrop* og praktiserende Læge i Nykjøbing paa Mors *Johan Ernst Nyrop* underskrev som Kavtionister og Selvskyldnere, og som »subsidiær Kavtionist eller Rykborgen« underskrev hans Svoger *A. Krabbe* til Holgershaab paa Falster (f. 1808, † 1881); han var gift med hans Søster, den tidligere Fru Brinck. Det var de 1000 Rd., som herved skaffedes, men der skulde bruges 1500 Rd., der manglede altsaa 500 Rd.; men ogsaa for dem blev der gjort Udvej. Den altid redbonne Reiersenske Fond forstrakte ham med dem, og det endda som et rentefrit Laan.¹

Nu kunde han etablere sig; nu skulde han tage fat. Og han længtes saa meget mere efter at begynde, som han havde forlovet sig. Da han fra Udlandet kom til Kjøbenhavn, var han tagen ind paa det umiddelbart ved Toldboden liggende Toldbodvinhus, og Husets unge Datter havde fængslet ham. Den 17 September 1838, den Dag da Kjøbenhavn modtog den hjemvendende Thorvaldsen, forlovede han sig med den sextenaarige *Karen Christine (Kamma) Andersen*, der snart efter blev ham en trofast Hustru; allerede den 6 Juli 1839 stod deres Bryllup.

Først havde han lejet i Gothersgade Nr. 24 (nu Nr. 12) — et opbevaret, usædvanlig smukt komponeret Adressekort angiver endnu denne Bopæl — men i April 1839 flyttede han til Borgergade Nr. 202 (nu Nr. 7); her satte han Bo, og her lagde han Grunden til hele sin senere lykkelige Virk-

somhed. Borgerskab fik han mærkeligt nok først den 5 Juli 1845.

Som ovenfor nævnt havde han ikke i sin Ungdom faaet mange Kundskaber, han havde aldrig gaaet i nogen Skole. Det er derfor meget forstaaeligt, at han i Berlin (1834) troede det nødvendigt at tage Undervisning i Skrivning, og hvorledes det stod til med hans Ortografi, kan man se af følgende Efterskrift, som hans Broder Christopher i 1837 gav et af sine Breve til ham: »Min kjære Camillus! jeg ved, Du fortryder ikke paa, at jeg rentud siger Dig, at jeg ikke har villet vise Etatsr. Johnsen og Withusen Dine Breve, fordi der er en Del grammatik. Bommerter i dem med Hensyn til det danske Sprogs Retskrivning; Din Skrift er jo mere end god nok, Dit Sprog er flydende og særdeles godt, men Din Ortografi er fejlfuld, og uagtet det angaar Formen, saa støder det nu engang meget, især studerte Folk. Om Du endog skulde tænke: »nu snakker Skolemesteren«, saa ved Du, jeg siger Alt i bedste Mening. — Gid Du havde haft Tid til, da jeg var paa Lykkesholm. at afbenytte mit Tilbud at skrive dansk Stil med mig; — dog paa 2 Dage kan Du lære at undgaa Dine Fejl«. — Han lærte det imidlertid aldrig ganske, men deraf lod han sig ikke stanse. Dertil boede der en altfor stor oprindelig Kraft i ham; ivrig og varmblodig som han var, arbejdede han ustanselig frem imod sit Maal, Grundlæggelsen af et virkelig dansk kirurgisk Instrumentmageri.

Da Professor J. C. W. Wendt († 1838) i 1827 anbefalede

en Ansøgning fra Brødrene Cotzand om deres sædvanlige *don gratuit*, meddelte han, at han hos dem til forskjellige Læger i Hertugdømmerne havde bestilt »en Del kirurgiske Instrumenter især af saadan særegen Konstruktion, som ikke findes ved de kirurgiske Apparater, der som Fabrikvarer almindeligvis forfærdiges i engelske eller andre udenlandske Fabriker«. ¹ Der forskreves altsaa, som det heraf kan ses, mange Instrumenter fra Udlandet hertil, og i 1836 tales der endog om, at Isenkræmmerne i de senere Aar havde begyndt at indføre fremmede, mest tyske Instrumenter. ² Konkurrencen var altsaa ret betydelig, og da Nyrop nedsatte sig, var der Flere, der ikke spaaede ham nogen glimrende Fremtid. Her var allerede tre Instrumentmagere (Fleron og to af Navnet Cotzand), og der var næppe Arbejde til dem. Dette kunde Nyrop dog paa ingen Maade indrømme, men, skriver han, »naar jeg indvendte, at det var en Mangel, at Dhrr. Intet havde færdigt, ikke saa meget som en Tandtang eller en Bistouri, idet Alt udførtes efter Bestilling, mente navnlig de ældre Læger, at dette Forhold just var det rette; skulde man have *gode* Instrumenter, maatte de bestilles og tilvirkes enkeltvis«. ³ Det var en urimelig, men ganske vist af Forholdene indført Opfattelse, der kunde blive skjæbnesvanger for ham, ti fulgte han den, vilde han ganske vist aldrig faa Bugt med Isenkræmmernes Konkurrence, men han fulgte den ikke; den maatte endog imod sin Vilje tjene ham.

Assisteret af en af sine Kammerater fra Charrières Værksted, Bücksel, som han før sin Afrejse fra Paris havde sikret

sig, samt en Klejnsmed og en Lærling* arbejdede han trøstigt løs, men Instrumenterne, som de forfærdigede, gjæmte han strax hen. Naar da Bestillinger indtraf, lovede han det Bestilte færdigt i en for den Tids Forestillinger kort Tid, og da han altid, takket være den gjæmte Beholdning, kunde holde sit Løfte, fik han snart Ord for Hurtighed og Paalidelighed. Der kom efterhaanden mange Læger i hans Butik, hvor han, naar Døren gik, mødte med Skjødskind paa; han syntes, at han maatte vise, at han kom lige fra Ambolten, ti hvorledes kunde Folk ellers faa Tillid til ham og hans Dygtighed.

Vægten laa for ham paa den manuelle Tilvirkning, og han vidste, at han var en dygtig Arbejder; det var hans sikre Udgangspunkt, men efterhaanden, som han kom i større Berøring med Lægerne, mærkede han, at hans praktiske Uddannelse ikke var tilstrækkelig. Han manglede, som han selv siger, »saa overmaade meget i andre for min Stilling nødvendige Kundskaber«, men ogsaa paa dette Punkt kom Lægerne ham imøde. Overkirurgen paa Frederiks Hospital, Professor *Gundelach Møller* († 1845) og Anatomen, den senere Professor, den Gang Prosektor *Ib Ibsen* († 1862) tog sig med stor Velvilje af hans Uddannelse, og han har sikkert været en flink Elev. Han kom til at gaa Stuegang paa Hospitalerne og fik Undervisning i Legemets Bygning. Lægerne

---

* Denne hans første Lærling er den nuværende kirurgiske Instrumentmager *Peter Svendsen* (f. 1823), der ikke alene blev hos ham som Lærling og Svend, men som fra 1851 styrede hans Værksteder, til han fra Begyndelsen af 1872 grundede en selvstændig Forretning.

kom ham venligt imøde, ja sluttede sig paa en vis Maade om ham, hvad vi nu skulle se i en særlig Sag.

Allerede før han rejste udenlands, havde han i tre Maa-
neder gjort Tjeneste ved Livjægerne, og i 1839 blev han
paany tagen til Tjeneste ved dette Korps, men herover var
han ikke glad. Det spildte ham megen Tid og skulde ved-
blive i 12 Aar. Han indgav da i 1843 en Ansøgning om at
maatte faa sin Afsked, og hvorledes den motiveredes, kan ses
af følgende anbefaling paa den af Professor *S. A. V. Stein*:

»Da Staden har været saa heldig i Suplikanten at finde en lige
saa duelig som flittig kirurgisk Instrumentmager, vilde det vistnok
være saare gavnligt og ønskeligt, om han kunde anvende hele sin
Tid paa en Kunst, der kræver en Mands hele Virken, og som meget
ofte kan være af indgribende Vigtighed under flere pludselige kirur-
giske Tilfælde, hvor Instrumentmagerens Assistance er nødvendig
endog i Øjeblikket.«

Foruden af Stein anbefalede den af 6 andre Læger,
deriblandt begge Stabslægerne*, og Resultatet blev da ogsaa,
at Ansøgningen bevilgedes, dog imod at Suplikanten skulde
erlægge 200 Rd. til Korpsets Kasse. Udredelsen af en saa-
dan Sum overskred imidlertid langt, hvad han formaaede. I
November 1843 indgav han derfor en ny Ansøgning om at
maatte fritages for at erlægge den Kjendelse, og nu rykkede
det medicinske Fakultet i Ilden for ham:

---

* De andre sex Læger vare: Etatsraad C. C. Withusen († 1853);
Etatsraad O. L. Bang († 1877); Professor Gundelach Møller († 1845);
Professor E. Svitzer († 1866); Landetatens Stabslæge J. C. Müller
(† 1869) og Søetatens Stabslæge B. O. Winkler († 1845).

»Det medicinske Fakultet kan ikke andet end give Hr. Nyrop et fortrinligt Vidnesbyrd som kirurgisk Instrumentmager, da hans Arbejder kunne taale Sammenligning med de bedste fra Udlandet. Det vilde vistnok ogsaa for Universitetets Vedkommende være særdeles at ønske, at denne Mand fik al mulig Understøttelse til at opnaa sit Øjemed, og især at han paa en Tid, da han er i Begreb med at udvide sit Etablissement, blev forskaanet for Nødvendigheden af at sætte sig i Gjæld, der kunde være ham til Hinder i hans Virksomhed og bidrage til, at hans Arbejde blev forringet. Fakultetet vover derfor allerunderdanigst at anbefale denne Ansøgning til Hans Majestæts Naade«.

Men denne Gang lykkedes det ikke, Ansøgningen blev ikke bevilget. Vilde han have sin Afsked, maatte han betale de 200 Rd., hvad der i og for sig var meget naturligt, ti af dybtgaaende Grunde var der ikke mange i Ansøgningen. Som nævnt formaaede han imidlertid ikke at udrede Summen, og han findes derfor ogsaa stadig i Livjægerkorpsets Stam-bøger, men i Realiteten er han dog paa en eller anden Maade bleven hjulpen, ti efter 1843 skal han aldrig have gjort aktiv Tjeneste. Endelig i 1847 blev han gjort til overkomplet Underofficer i det borgerlige Artilleri, fra hvilken Stilling han først fik Afsked i 1861, men det maa vel mærkes, at han i sin Egenskab af Overkomplet aldrig kom til at gjøre aktiv Tjeneste.¹

Naar det medicinske Fakultet tog sig af ham, har dette muligvis haft sin formelle Grund i, at han i Marts 1843 var bleven udnævnt til Instrumentmager ved Universitetet,² men ligesom denne Udnævnelse ikke gav ham nogen virkelig Stilling men kun et Prædikat*, saaledes maa Grunden formentlig

---

* Han søgte baade ved denne Lejlighed og i 1847 forgæves om som Universitetets kirurgiske Instrumentmager at faa det lønnede Hverv at holde dets Instrumentsamling i skarp og rustfri Tilstand.³

søges dybere, i virkelig Velvilje. Vi se da ogsaa, at Fakultetet godt vidste, at han i 1843 var i Færd med at udvide sit Etablissement. Han forlod sin lille Bolig i Borgergade, hvor han havde tilbragt saa mange arbejdsomme, men ogsaa muntre Timer, for at flytte til Kjøbmagergade Nr. 5 (nu Nr. 46). Han og hans Hustru havde fortræffeligt vidst at indrette sig, i de smaa Værelser var der endog blevet danset, men Vennen, der spillede op paa Violin, havde rigtignok maattet sidde ovenpaa en Sekretær, Andet tillod Pladsen ikke.

Naar det ovenfor er nævnt, at Nyrop i 1843 blev Universitetets kirurgiske Instrumentmager, skal det her nævnes, at han allerede i 1841 ar bleven det kirurgiske Akademis Instrumentmager. Dette Prædikat havde ikke været tildelt Nogen efter J. F. Cotzands Død (vistnok i 1831), og det er interessant af Sagens Akter at se, at den eneste af Akademiets Direktion, der stemte imod Nyrops Ansøgning om det nævnte Prædikat, Konferensraad *Chr. Fenger*, i sit Votum, hvori han udelukkende argumenterer fra, at Udnævnelsen vilde saare den Cotzandske Slægt, udtaler, at Nyrop »ikke alene er den dueligste Instrumentmager i Kjøbenhavn, men den dueligste som Chirurgen nogensinde har haft«. ¹ Det er Udtryk, der ved deres store Styrke næsten svække sig selv, men de vise sikkert meget betegnende den herskende Stemning. Naar Nyrop i 1843 fik det ovenfor nævnte nye Prædikat, var Grunden hertil den, at det kirurgiske Akademi i 1842 ophørte som selvstændig Institution.

Paa Kjøbmagergade fik han i alle Henseender større Plads: større Butik, større Værksted og større Beboelseslejlighed.

Men han arbejdede ogsaa utrætteligt. Paa Udstillingen i 1840 havde han været den Eneste, der udstillede kirurgiske Instrumenter, og i 1844 stod han godt ved Siden af to Kolleger *F. Meelbye* og *Lars Olsen*; fra Cotzand og Fleron var der som sædvanligt Intet udstillet.¹ Men han gjorde ogsaa Alt for at følge med Tiden. I 1844 var han saaledes med den Reiersenske Fonds Hjælp i Berlin og Solingen for nøje at blive bekendt med den derværende Knivfabrikation. Men forøvrigt mente han, at han stadig med nogle Aars Mellemrum maatte til Paris for at kunne følge med det Nye, der maatte fremkomme i hans Fag, og derfor træffe vi baade i 1846 og 1847 Ansøgninger fra ham i Kommercekollegiet om Rejseunderstøttelse. I 1846 opnaaede han Intet, men ved kongelig Resolution af 9 Juni 1847 fik han ikke alene 200 Rd. i Rejseunderstøttelse, men Løfte om yderligere 200 Rd., naar han efter i Udlandet at have gjort sig bekendt med de nyeste Forbedringer ved Forfærdigelsen af Væveritter, her havde paabegyndt en Fabrikation af saadanne. Væveritter og kirurgiske Instrumenter ligge langt fra hinanden, men Sagen har da ogsaa sin egen Historie.

Ligesom vi ovenfor have set Staten direkte understøtte det kirurgiske Instrumentmageri ved aarligt indtil 1830 at udbetale dets Udøvere et vist Honorar, og ligesom den f. Ex. i lang Tid direkte greb ind i det danske Snedkeris Udvikling ved at oprette og drive et kongeligt Møbelmagasin (1777—1815),² saaledes var Regeringen ogsaa ivrig for Linnedvæveriets Udbredelse og Forbedring. Et af de Midler, den i saa Henseende benyttede sig af, var Udbredelsen af gode Ritter,

eller som de ogsaa kaldes Væverblade, d. v. s. Redskaber, hvorigjennem Rendingstraadene trækkes for at komme til at staa i lige stor Afstand fra hinanden. Allerede i 1761 og 1762 gav den en Rittebinder *Johan Mathias Moses* en mindre Understøttelse til hans Rittebinderis Fremme, og som ovenfor nævnt fik Klejnsmed *Peter Vilhelm* i 1778 Privilegium paa bl. A. at lave Ritter (Ryder!), men det er dog først i dette Aarhundrede, at dens Bestræbelser for at skaffe Almuen gode Ritter blive af Betydning, og navnlig efter at den har oprettet Lærredshaller i Randers og Odense (1825) samt Vejle (1828). Den uddelte dem for halv Pris, men der var ikke altid Tilfredshed med Ritternes Beskaffenhed, og i 1840 gjør Halemesteren i Randers, Tøjsfabrikant *E. Levy*, atter og atter opmærksom paa, at skal Almuen komme til at levere finere Lærred, maa den have bedre Ritter. Han ønsker et Rittebinderi anlagt i Randers, saaledes at Ritterne kunde laves der istedetfor at skulle sendes fra Kjøbenhavn. Medens nemlig Fyn havde en god Rittebinder, Hans Thomsen i Tommerup, synes Jylland at have savnet en saadan Mand, og i Kjøbenhavn blomstrede Rittebinderiet heller ikke. I 1820 havde Dugmagermester A. C. Hansen faaet Understøttelse til at udføre en af ham opfundne Rittebindemaskine, Ritterne bandtes paa den væsentligt af Rør, men han var bleven gammel og daarlig, og da Kommercekollegiet i 1843 holdt Mandtal over Rittebinderne i Kjøbenhavn og Omegn, bestod Korpset foruden af den ubrugelige Hansen endnu af en Mekanikus Povl Rasmussen, et Postbud Jensen og en L. Jensen samt (i Dragør) af en Anders

Jørgensen og en P. Køhlert, af hvilke den Sidste samme Aar gik over til at blive Vægter paa Toldboden.¹

Postbudet var den bedste, og han havde da ogsaa i 1842 faaet 300 Rd. af den Reiersenske Fond til en Bindemaskine, men det Hele var kun en tarvelig Husfid, og Kommercekollegiet vidste ikke ret, hvorledes det skulde ordne sig. Det indsaa, at det vilde være heldigt, om en dygtig Mand i Udlandet vilde gjøre sig bekendt med den fabrikmæssig drevne Tilvirkning af Metalritter, men Fabrikdirektør *Rawert* vidste i 1843 ikke, hvem det skulde være. I 1845 faar Kollegiet gennem Kjøbmand *Niss Clason* i Hamburg, der ejede Uldvarefabriken *Clasonsborg* ved Ringkjøbing, nogle Staalritter fra England, som uddeltes til Prøve, og samtidig syntes Sejldugsfabrikant *E. R. Grove* og Spindemester *Hugh F. Rennie*, der begge havde haft at gjøre med det i 1840 paa Gamle-kongevej anlagte Maskinhørspinderi, at ville anlægge et større Rittebinderi.² Det blev imidlertid ikke til Noget, og nu gjorde Fabrikdirektør *Rawert* Bekjendtskab med et nyt Firma, Firmaet *Nyrop & Marstrand*, i hvilket han mente at have fundet, hvad man søgte.

Nyrop havde i 1846 associeret sig med den polytekniske Kandidat *Theodor Marstrand* (f. 1818 † 1863), der efter i 1839 at have taget sin Examen fra 1840 til 1846 havde været i Udlandet med Understøttelse af den Reiersenske Fond.³ Nyrops Opmærksomhed var altsaa henvendt paa Andet end just kirurgiske Instrumenter, ti Kompagniskabet med *Marstrand* gik ud paa at forene en Værktøjsfabrik med det kirurgiske Instrumentmageri, og det er derfor naturligt, at *Rawert*

henvendte sig til dem. Det var imidlertid ikke Marstrand, men Nyrop, som nu ønskede at komme udenlands — han ønskede som ovenfor nævnt at komme til Paris — og det blev da ham, der fik det Hverv at sætte sig ind i Udlandets Rittebinderi. Baade paa Henrejsen til og Tilbagerejsen fra Paris opholdt han sig derfor hos Fabrikant *M. M. Pauwels* i Brüssel, arbejdede med paa hans Værksted og frembragte selv en Del Staalritter. Fra Brüssel skrev han til Marstrand, at han skulde faa Kommercekollegiet til at købe et Sæt Maskiner hos Pauwels, og det blev ogsaa forsøgt, men Kollegiet stod imod, det bestilte kun et Parti Ritter. Derfor opgav Nyrop & Marstrand imidlertid ikke Tanken om at blive Rittefabrikanter. I Industriforeningens Kvartalsberetninger for 1848 offentliggjorde Nyrop et Uddrag af sin Indberetning til Kommercekollegiet om Rittefabrikationen, og efter en derom indgiven Ansøgning blev i Marts 1849 en Sum af 600 Rd. tilsagt Firmaet, naar det paa Maskiner, som det selv skulde anskaffe, havde forfærdiget 50 Ritter. Og Alt lykkedes. Da Staten ikke vilde anskaffe Maskinerne, gav den Reiersenske Fond Firmaet et rentefrit Laan paa 1400 Rd. til at skaffe dem; de kom selvfølgelig fra Pauwels i Brüssel, og i August 1850 blev de 600 Rd. udbetalt det. Men her kunne vi forlade Rittebinderiet, ti samme Aar opløstes Kompagniskabet mellem Nyrop og Marstrand, Marstrand blev udelukkende Værktøjsfabrikant, og Nyrop som tidligere kirurgisk Instrumentmager. Men endnu skal det her erindres, at deres Virksomhed efter den Tids Forhold maa karakteriseres som betydelig, de havde arbejdet med fra 16 til 18 Medhjælpere.¹

Det var i Danmarks begejstrede Friheds- og Krigsaar, at dette skete, men man maa ikke tro, at Nyrop i dem helt gik op i at lave Ritter, dertil var han en altfor livlig Natur. Han var saaledes Medlem af det skandinaviske Selskab, der i Juli 1843 ikke maatte opstaa som det skandinaviske *Samfund*, men i September s. A. alligevel opstod som det skandinaviske *Selskab*, hvor H. N. Clausen var Formand og Frederik Barfod Bibliotekar.¹ Han var, for endnu at nævne Noget, (fra 1843) med i Bestyrelsen af Industriforeningen, ved hvis Forevisninger han ofte havde noget Nyt at forelægge,² og da 1848 kom, exercerede han, som vi ovenfor have set, med i Professor Steins Korps. Ingen var mere national og frihedshengiven end han, og det var med Anspændelse af alle Kræfter og Evner, at han arbejdede paa det Sikkerhedskyrads, han kom til at udføre til Frederik VII. Det findes nu paa Rosenborg. Men det er forøvrigt det Eneste, han i Anledning af Krigen har udført til denne Konge, som ofte yndede at fortælle, at han havde deltaget i forskjellige Slag, at han var bleven saaret og havde faaet — en kunstig Haand hos Nyrop.³

For at faa et virkeligt godt Sikkerhedskyrads til Frederik VII havde det været nødvendigt at gjøre mere end et, og Nyrop saa sig derfor i Stand til at sende to som Gaver til Kong Oskar af Sverige-Norge, i hvilken Anledning han i Februar 1849 modtog den svenske Fortjenstmedalje i Guld. I den svensk-norske Gesandts Brev af 17 Februar 1849 bringer denne ham Kongens Tak bl. A. for »de tvenne Rustningar af Stål för Dess Söner, som förleden Sommer i Malmö kommit Högstdensamme tilhanda«.

Nyrop fik imidlertid Andet at gjøre med Krigen end at lave Kyradser til kongelige Personer og Hirschfængere til det Steinske Korps og de saakaldte Herregaardsskytter. Der blev bestilt mange Instrumenter hos ham, men fremforalt kunstige Lemmer. Som vi ovenfor have set, kjendte man Træben i Sagaernes Tid, men i hvor lang Tid man end herefter har gjort kunstige Lemmer her i Landet, stod denne Fabrikation dog ikke paa noget højt Standpunkt her. 1812 ansøgte en Smedefrimester *Eylertzen*, der tidligere havde været i Holmens Tjeneste, om Forskud til Værktøj for at kunne lave Arme og Ben til Kvæstede; han fik i den Anledning Lov til at gjøre en Prøve, men den Haand og det Ben, som derefter fremlagdes, bleve af Søetatens Læger erklærede for altfor massive og tunge, de vare for sammensatte og i det Hele forfejlede. Han fik selvfølgelig ikke det ønskede Forskud.¹ Derefter kunne vi nævne Klejnsmeden *C. Brauer*, der i 1814 gav gratis Undervisning i Institutet for Metalarbejdere og altsaa maa have været en intelligent Mand. Han gjorde da ogsaa gode Fjederbrokbaand, men det var først, efter at han i 1823 og 1824 havde gjort nogle Træben efter Professor *R. S. Thals* († 1853) Anvisning, at hans Fabrikat i denne Retning fik Betydning. Hans tidligere Træben for f. Ex. Laar-amputerede havde væsentlig bestaaet af en foroven kløftet Asketræsstok, i hvilken den amputerede Stump spændtes fast. Patienten kunde lære at gaa med et saadant Ben, men det forvoldte ham altid Smerte, og det var først da Thal havde forenet Træbenets Gaffel med ligesom et Sæde, hvori Patienten

kunde finde Hvile med hele Legemets Tyngde, at den herhen hørende Teknik gjorde et væsentligt Skridt fremad.¹

For dette Fremskridt havde Nyröp̄ et aabent og i høj Grad anerkjendende Øje, og idet han byggede videre paa det, søgte han stadigt i ethvert enkelt Tilfælde at frembringe just det, der kunde være den Paagjældende det mest Tjenlige, ligesom han naaede at kunne give Laaramputerede Træben, der kun vejede fra 3½ til 5½ Pd., medens et Brauersk Ben vejede fra 10 til 12 Pd. Han havde da ogsaa et rigt Materiale at gjøre Studier paa. Ved Udgangen af 1849 havde han allerede forsynet 48 med kunstige Ben og 37 med kunstige Arme og Hænder, og Antallet steg endnu højere. Han gik fuldstændig op i denne Virksomhed og vilde gjerne gjøre det bedst mulige, ja endogsaa mere end dette. En Tid var han aldeles optagen af den Tanke, at der maatte kunne udfindes en kunstig Haand, som i Henseende til baade Udseende og virkelig Nytte for en stor Del kunde erstatte den tabte. Han arbejdede udholdende paa at virkeliggjøre denne Tanke, foretog en Mængde Prøver og frembragte ogsaa en med indvendig Mekanisme rigt udstyret Haand, hvis Fingre ved Tryk paa forskellige Knapper kunde bevæges, men dens virkelige Nytte stod ikke i Forhold til dens Sindrighed og Kostbarhed. Ad denne Vej naaede han ikke frem, hvad der strax var ham en Skuffelse, men naar han dog naaede saa store Resultater, at hans kunstige Lemmer bleve Modeller for Udlandet, var det, fordi han resolut vendte sig fra »Pyntestykkerne« og besluttede at arbejde sig frem gennem smaa, men praktiske Fremskridt.²

Det var imidlertid ikke blot overfor kunstige Lemmer,

at han kombinerede og konstruerede; hans første og oprindelige Omraade var selve de kirurgiske Instrumenter. Da han begyndte at virke, var der ikke faa komplicerede Instrumenter i Brug. Han har selv i saa Henseende nævnt *Civiales* Lito-triptor med en Mangfoldighed af kunstigt sammensatte Fixatorer, Bore- og Knuseindretninger, *Heines* Osteotom med den uendelige Kjædesav, *Jügers* Dobbeltkniv til Korneasnit og *Meuserts* forskellige Dobbeltsaxe til Dannelsen af kunstig Pupil. Disse Instrumenters sindrige Konstruktion tiltalte ham, han nævner med Glæde, at han i 1839 efter Bestilling af Etatsraaad *Callisen* fik Lejlighed til at gjøre en *Heines* Osteotom, dette smukke Instrument, som han kalder den, og efterhaanden som Opgaverne meldte sig, var han strax rede til selv at konstruere videre i samme Aand. Hans Tanke var altid virksom i denne Retning, og een Gang sat i Bevægelse mod et bestemt Maal skaffede hans mekaniske Snille altid Udbytte, hvad Lægerne med Tak erkjendte. Der foreligger derfor ogsaa en stor Række af ham modificerede og konstruerede Instrumenter, blandt hvilke der her er Grund til særlig at nævne en Stenbryder, en Rotationssav og forskellige Osteotomer, da de, som vi nedenfor skulle se, hver til sin Tid have spillet en Rolle.¹ For en af Osteotomerne fik han i 1863 den Hjelmsjerne Rosenkroneske Præmie for gavnlige Opfindelser.

Ligesom *Nyrop* var den første danske Instrumentmager, der etablerede et Oplag og Udsalg — han overvandt sejrrig Tidens Fordom om, at det var taktløst for ikke at sige uanstændigt at hænge kirurgiske Instrumenter og Bandager til

Skue i et Butiksvindue — saaledes var han ogsaa den Første, der i sin Retning kom i Forhold til det store Publikum. Han deltog, som vi have set, fittigt i Industriforeningens Forevisninger og undlod ikke at give Møde paa de større Udstillinger. Det var ham naturligt at gjøre dette, at paa- vise og forklare; han var selv tilstede i Industriforeningen og saa vidt muligt paa Udstillingerne, og det blev ikke ved det mundtlige Ord. Hans Paavisninger og Forklaringer kom efterhaanden til at foreligge paa Tryk. I 1845 udgav han saaledes: *Anvisning til Brokbandagers rigtige Anlæggelse og Maaltagen*, der senere er udkommen i endog 4 Oplag, og i 1851: *Kunstige Lemmer, afbildede og beskrevne*, hvilket i og for sig er forbavsende nok, ti hans Uddannelse havde paa ingen Maade bragt ham i Forbindelse med Litteraturen.

I Fortalen til »Kunstige Lemmer« taler han da ogsaa om sin »personlige Uvanthed med litterære Arbejder«, og naar det andensteds antydes, at en Læge har rakt ham en hjælpende Haand,¹ er dette utvivlsomt rigtigt. Og formentlig har det været den senere Etatsraad, daværende Professor *J. C. Aug. Bock* († 1879), der den Gang stod i ikke ringe Forbindelse med ham. I Januar 1850 omtalte han »Instrumentmager Nyrops kunstige Lemmer« i »Bibliotek for Læger«, og samtidig gjorde denne i alt Fald en Del af de Maskiner, som Bock benyttede til Patienterne i sit ortopædiske Institut.² Og hermed komme vi ind paa en hel ny Side af Nyrops Virksomhed.

I 1827 taler Professor Wendt om »den ortopædiske Helbredelsesmaade« som noget Nyt i Danmark, hvad der i og

for sig ikke er saa forunderligt, da Ortopædien som Videnskab er af ung Dato.¹ Wendt betonedede det Heldige i at have Brødrene Cotzand i Kjøbenhavn »for ikke at nødsages til at lade disse (o: de ortopædiske) Bandager og Maskiner i dyre Domme komme fra Lübeck eller England«. Stor har den indenlandske Virksomhed dog næppe været, ti da Mekanikus *J. P. Langgaard* i April 1834 ansøger om at maatte oprette et ortopædisk Institut i Kjøbenhavn, gjør han det just for at »afhjælpe den for mine Landsmænd saa trykkende Byrde at maatte sende sine legemssvage Børn til Udlandet og forhindre, at de dertil medgaaende betydelige Pengesummer gaa ud af Landet«. Det ortopædiske Institut, som Langgaard i Juli 1834 fik 10 Aars Enefæt paa fra 1 Januar 1835 at regne, var det første i sin Art i Danmark. Een af Betingelserne i Privilegiet var, at Institutet skulde være under dagligt Lægetilsyn af en erkjendt, duelig Læge, og som saadan fungerede først daværende Regimentskirurg *F. V. Mansu* († 1879), derefter nuværende Professor *A. G. Drachmann*.² Foruden af Langgaard selv leveredes de til Anstalten nødvendige Maskiner og Bandager af en Elev af ham, Mekanikus *Ludvig Olsen*.³

Det Langgaardske Institut, der fra 1834 til 1847 var paa Store Tuborg paa Strandvejen og fra 1847 paa Gamlekongevej, synes forøvrigt ikke at have været talrigt besøgt, i omtrent 12 Aar (1834—1847) havde det kun 104 Patienter. Men Opholdet i det har muligvis ogsaa været dyrt, Strækkesengen blev i ikke ringe Grad benyttet som Helbredelsesmiddel. Der synes altsaa at have været Plads til en Anstalt

til, og en saadan kom da ogsaa, idet daværende praktiserende Læge *J. C. A. Bock* i Maj 1847 oprettede et nyt ortopædisk Institut i Ny Kongensgade. Der opstod i denne Anledning en ikke ringe Bevægelse i Datidens medicinske Presse, og Forholdet mellem de to-Instituter var, for at bruge et mildt Udtryk, i høj Grad spændt.¹ Men Publikum synes hurtigt at have sluttet sig til det nye Institut, der i sine tre første Aar kunde glæde sig ved ikke mindre end 320 Patienter. Det anvendte ogsaa Strækkesengen, men i betydelig mindre Grad end det Langgaardske, nemlig kun om Natten, om Dagen anvendtes en portativ Maskine.²

Det var under den oplussende Strid mellem disse to Instituter, at Nyrop i 1847 rejste til Brüssel og Paris, og man kan derfor forstaa, at han med Opmærksomhed besaa de ortopædiske Instituter, som fandtes i de Byer, han besøgte. I Paris besaa han saaledes fire, og det er ikke uden Interesse at se, hvad han i en Notitsbog fra denne Rejse har optegnet om et af dem. Hele hans fremtidige ortopædiske Virksomhed ligger i Udtalelsen, som derfor skal aftrykkes her:

Jeg tog derpaa til Professor Tavernier (forhen Hossard) . . . . Han bruger til sine Kure aldeles ingen Senge med Strækkeapparater; han sagde, at han hadede alle Strækkesenge, at Patienten bliver syg og daarlig af den megen Liggen, hvorimod han fortalte, at han havde de heldigste Resultater ved bestandig at lade Patienten gaa med tilsvarende hensigtsmæssige Bandager. Grundprincippet i alle hans Apparater gaar ud fra Hossards Belte; han viste mig Gibs-afstøbninger af betydelige Rygradskjævheder, hvilke han, som han idetmindste sagde, ganske havde helbredet alene med det omtalte Hossardske Belte. Uagtet hans Kure med denne Bandage og i det Hele taget uden Strækkeseng var noget overdrevet, kunde jeg dog ikke Andet end ret glæde mig over hans Ytringer desangaaende, da

de saa ganske stemme overens med de Tanker og Ideer, som jeg, saa længe jeg har haft lidt med Ortopædien at gjøre, saa hemmeligt har gjort mig, men da jeg ikkun i det praktiske Liv har sanlet mig min Kundskab i denne Retning, og jeg overalt ser og bærer Strækkesengen anbefalet af de dygtigste og mest erfarne Læger, har jeg bestandig troet, at det blot var Mangel paa teoretiske og videnskabelige Kundskaber, som gav mine Anskuelse om Strækkesengen denne Retning. Nu derimod da jeg i Paris finder et helt Institut, hvis Kurmetode ganske er begrundet paa denne Ide, hvor der ikke findes en eneste Strækkeseng, og for hvilket en anerkjendt dygtig Læge og Videnskabsmand som Professor Tavernier staar som Bestyrer, nu ser jeg dog, at mine Ideer endda ikke har været saa gale; men at bringe dem i Anvendelse vil jeg vel sagtens aldrig komme til, da jeg desværre i denne Retning altid vil være nødsaget til at vedblive at arbejde indirekte.

Hvad der i 1847 syntes ham umuligt, skulde dog senere blive til Virkelighed. Drachmann kjøbte i 1851 Kammerraad Langgaards Apparat ikke for at fortsætte Institutet men for at behandle Patienter i deres Hjem.¹ Institutet opløstes altsaa, og det Samme skete med Böcks; fra omtrent 1854 tog det gradevis af, til det helt ophørte i 1860. Etatsraad Böcks Interesse gik mere og mere over til *O. F. Asps Fabrik* for Stearin og Sæbe.² I saa Henseende var der altsaa ingen Vanskeligheder, og selve Spørgsmaalet om den bedste Maade at helbrede en Rygradsskjævhed paa, interesserede Nyrop i høj Grad. Han gjorde Forsøg med krummede Blystænger for at udfinde den Kraft, der behøvedes til at udlige en Bue, naar der anvendtes Længdetræk, og naar der anvendtes et hensigtsvarende Tryk paa Buens Højde. Han forfærdigede en kunstig Hvirvelsøjle, en saa vidt muligt tro Efterligning af den naturlige Ryg, fortsatte sine Forsøg paa den, og Resultatet blev, at skulde der ved Strækkeapparater naas den tilsigtede Virk-

ning, behøvedes hertil en saa betydelig Kraft, at den kunde udholdes en kort Tid som Experiment, men ikke kunde gennemføres som Kur. Hans Mistillid til de hidtil saa meget brugte Strækkeapparater, han kalder dem et Sted »Torturretskaber«, styrkedes herved endnu mere, og nu var Maalet at udfinde en portativ Maskine, der kunde virke med et stadigt levende Tryk paa et hvilket som helst Sted af Ryggen. Han kjendte en Række tidligere Maskiner, han havde arbejdet for Bock, der selv havde konstrueret en Maskine, men ingen indtil da kjendt Konstruktion tilfredsstillende ham. Han søgte og eksperimenterede, til han endelig naaede Maalet. I 1855 fremstillede han sin saakaldte Fjedertrykmaskine, og sammen med praktiserende Læge *C. Jessen*, der havde været anden Læge i Bocks Institut, etablerede han nu efterhaanden en ortopædisk Klinik. I December 1857 offentliggjorde han en Beskrivelse af sin Maskine.¹

Med denne hans ortopædiske Virksomhed forsvandt imidlertid det hidtil bestaaende, absolut idylliske Forhold mellem ham og Lægestanden. Den hidtil fuldstændig klare Himmel blev noget formørket. — Endnu i 1852, da han indgav to Ansøgninger til Regeringen om at maatte arrangere Udsalg af sine Instrumenter og Bandager i alle Landets Kjøbstæder — hvilket bevilgedes — og om at det maatte forbydes Handskemagerne at sælge og anlægge visse Brokbaand samt alle Slags ortopædiske Maskiner, stod Lægestanden udelt paa hans Side, han støttedes med talrige Udtalelser fra baade Hovedstadens og Provinsernes Læger, og vi finde bl. A. baade Bocks og Drachmanns Navne her,² men heri indtraadte en Forandring.

Nu da han selv paa en vis Maade havde et ortopædisk Institut og ikke blot tilpassede Bandager efter den vedkommende ordinerende Læges Anvisning, fremkaldtes der visse Modsætningsforhold, som til sine Tider traadte offentligt frem. Der udviklede sig saaledes en flere Gange opblussende Polemik mellem ham og Professor Drachmann, under hvilken det dog tør siges, at han aldrig glemte, at han kun var den ikke-videnskabeligt uddannede Instrumentmager.

Naar han fremsatte praktiske Bemærkninger overfor lægevidenskabelige Teorier, gjorde han det altid med en vis Forsigtighed,¹ og det er i Overensstemmelse hermed, naar han i 1870 i en Artikel henhørende til den her nævnte Polemik beder Læseren om »stadig med Overbærelse at erindre, at det ikke her er den ene Videnskabsmand, der henvender sig til den anden, men kun Teknikeren, der i al Beskedenhed fremsætter sin praktisk erhvervede Synsmaade«. Men derfor var han ikke eftergivende, i hvad der for ham var Hovedpunkterne: Skoliosens Maskinbehandling i Modsætning til dens Behandling ved Strækkeapparater eller Gymnastik og hans selvstændige Opfindelse af Fjedertrykmaskinen. Med Hensyn til begge disse Punkter sagde han bestemt sin Mening, ja han var endog ikke bange for at gaa aggressivt frem overfor de vekslede Standpunkter, som hans Modpart efter hans Mening havde indtaget overfor Spørgsmaalet om Skoliosens Behandling, og her fremkom da det Særsyn, som da ogsaa blev draget frem, at det var Instrumentmageren, der kriticerede Lægen. Skulde det nu end være, at Nyrops praktiske Synsmaade ikke her fuldt slog til, havde han dog sikkert Ret i

hvad der for ham var Hovedsagen, og i ethvert Fald er det karakteristisk for hele hans Stilling til Polemiken, at han, da den afsluttedes i 1872 ved Siden af ^{at} udtale, at flere af Professor Drachmanns Ord havde smertet ham, fuldt lod dennes Dygtighed vederfåres Retfærdighed. Han tillagde ham »en Avtoritets Rang«, og ønskede kun, at der overfor ham paa visse Punkter maatte opstaa »en jævnbyrdig Kritik, om hvilken han ikke kunde sige, at den var uvidenskabelig«. ¹ Trods Modsætningsforholdet var han, som det ses, hensynsfuld og anerkjendende.

Forøvrigt mødte Nyrop ogsaa Modstand fra anden Side. I en Artikel, i hvilken en anden Ortopæds Navn nævnes, siger han: »Jeg skal kun tilføje, at mit daværende Ophold i Paris [ø: under Verdensudstillingen 1855] desværre overtydede mig om en Arbejden paa at nedsætte mine udstillede Sager (idetmindste fra een Side), hvilket den derværende danske Generalkonsul kan bevidne«. ² Som vi nedenfor skulle se, blev Nyrops Deltagelse i den nævnte Udstilling ham dog en smuk Triumf, men inden vi gaa over hertil, skulle vi minde om, at det gik, som Redaktionen for »Ugeskrift for Læger« i 1858 udtalte, da den afbrød en Diskussion mellem Nyrop og Drachmann: »Vi ere overbeviste om, at den store Udbredelse, den af ham (Nyrop) konstruerede Maskine hidtil har faaet, langt mere vil bidrage til at oplyse dens Betydning og Værdi end fortsatte teoretiske Udviklinger«. ³ De Patienter, der henvendte sig til ham og benyttede hans Rygmaskine, steg stadigt i Antal; ved hans Død var Antallet 3789. ⁴ Efter

Jessens Død i 1880, var det Dr. med. *A. Friedenreich*, der stod ved hans Side i den ortopædiske Behandling.

Som vi ovenfor have set, holdt Nyrop sig ikke tilbage, naar det gjaldt om at udstille eller forevise, og det er derfor naturligt, at han var mellem de kun faa danske Udstillere ved Verdensudstillingen i London i 1851. Men hans Deltagelse i denne Udstilling, som han personligt besøgte, bragte ham ikke stort Udbytte, saa lidt som hans Deltagelse i Udstillingerne i New York og Kjøbenhavn Aaret efter,¹ men anderledes forholder det sig med Hensyn til Verdensudstillingen i Paris 1855. Her møde vi strax følgende Brev af 21 Juli 1855 til den danske Generalkonsul i Paris Baron *Delong* fra en af de franske Læger, der 18 Aar tidligere havde benyttet Nyrop saa meget i Paris; det lyder saaledes:²

Monsieur le baron.

L'invitation cy-jointe pourra vous surprendre venant de la part d'une personne, qui n'a pas l'honneur d'être connue de vous. L'honneur de vous voir assis à ma table n'est pas le seul motif, qui m'a déterminé à vous l'adresser, j'ai voulu en outre vous fournir l'occasion d'être utile à un de vos exposants dans ma branche d'industrie, à laquelle je dois une bonne partie de ma petite réputation, je veux parler de Mr. Nyrop fabricant d'instruments de chirurgie à Copenhague, j'espère avoir chez moi plusieurs membres du jury medical français. Vous pourrez le leur recommander avec d'autant plus de conscience, que les produits de sa-fabrication sont vraiment fort remarquables. J'ai l'honneur d'être avec la plus haute considération

Monsieur le baron

votre serviteur

Dr. Le Roy d'Etiolles.

Her have vi Leroy d'Etiolles' Mening, og til den sluttede Andre sig. *Trélat* kalder Nyrops Udstilling den kompletteste og bedst udførte i Udstillingens ikke-franske Afdeling, og

Professor *J. Giraldés* dvæler udførligt navnlig ved de af ham opfundne Osteotomer, som han finder fortræffelige. Alle Nyrops Instrumenter, udbryder han tilsidst, »ere forfærdigede med den størst mulige Omhu og sætte Udstilleren i Klasse med de dygtigste kirurgiske Instrumentmagere«. Herefter var det naturligvis en Skuffelse, at han ved Prisuddelingen kun modtog en Broncemedalje, men som vi ovenfor have hørt, blev der fra een Side arbejdet imod ham, og Tilkjendelsen af en Medalje er ingen Højesteretskjendelse. I *Le Constitutionnel* blev der udtalt Forundring over, at han kun fik en Broncemedalje.¹ Som et Efterspil til Deltagelsen i Udstillingen i Paris 1855 kan det endnu mærkes, at han Aaret efter fik Meddelelse om, at han var bleven udnævnt til Æresmedlem af et saa kaldet *Institut des arts unis* i London, et af de ikke faa Svindelforetagender, som Verdensudstillingerne have affødt, og som kun nævnes her, fordi det den Gang vakte en vis Opsigt og udførligt blev omtalt i Pressen.²

Ved Udstillingen i Paris begyndte Nyrops Navn at blive bekjendt i Evropa, og hertil hjalp yderligere en i Efteraaret 1859 foretagen Rejse, paa hvilken han fik Lejlighed til at forevise en Samling af sine Instrumenter og Bandager for Lægeselskaberne i Berlin og Wien.³ Han gjorde her Bekjendtskab med Mænd som *Langenbeck*, *Virchow*, *Pitha* og *Arlt*, og ved denne Lejlighed vakte hans Fjedertrykmaskine Opmærksomhed. Endnu kraftigere voxede imidlertid hans Ry ved Udstillingen i London 1862. *The Lancet* omtaler ham med Berømmelse, navnlig blev en ny af ham konstrueret Osteotom omtalt, og en Brevskriver fra London til *Börsen-*

Halle udbryder: »Den lægevidenskabelige Verden burde tildele denne store Lærer og Mester en særlig Fortjenstmedalje«. Professor *C. G. Hummel* skriver da ogsaa i sin til Indenrigsministeriet afgivne Beretning om Udstillingen: »Lige fra Udstillingens Begyndelse var det fremfor alt hans (o: Nyrops) Samling, der ved at tiltrække Sagkyndige vakte Opmærksomheden for den danske Afdeling af Udstillingen. Den just nylig af ham opfundne Osteotom viste sig strax brugbar og vakte stor Opsigt i den engelske Lægeverden. Der tilkjendtes ham Medalje for Genialitet i Konstruktionen og Fabrikationen af forskjellige Instrumenter. Der er ingen af alle Udstillere, der har gjort sit Land større Ære end han«. ¹

Nyrop deltog herefter endnu i en Række Udstillinger i Stockholm (1866), Paris (1867), Kjøbenhavn (1872) og Wien (1873) ikke at tale om i Malmø (1861, 1863, 1881) og i Nakskov (1868), og han deltog ogsaa i specielle Udstillinger som f. Ex. i en af *Obstetrical Society* 1867 i London foranstaltet Udstilling af obstetricisk-gynækologiske Instrumenter. ² Ved dem alle høstede han Anerkjendelse, men en nærmere Omtale heraf skal ikke forsøges. Det skal her kun bemærkes, at han i 1867 i Paris ikke alene fik en Udstillingsmedalje men ogsaa en Æresmedalje »au nom de la conférence des sociétés de secours aux militaires blessés des armées de terre et de mer.« Krigen i 1864 havde paany givet ham Lejlighed til at forsyne en Række Amputerede med kunstige Lemmer, og hvad han frembragte, var her som altid af Værdi. Alle de kunstige Lemmer, han udstillede 1867 i Paris, bleve kjøbte

til Brüssel, og i et tysk Blad er hans Virksomhed paa dette Omraade blevet kaldt banebrydende.¹

Strax da Krigen i 1863 brød ud, var Nyrop med sin sædvanlige Livlighed, i Fantasien sysselsat med de kommende Arbejder. »Tanken«, skriver han, »beskjæftigede sig med de eventuelle Invalider, Indbildningskraften fremstillede meget tydeligt Amputationer af alle Arter, ja saa tydeligt, at jeg overmaade godt kunde have gjort Arbejdstegninger efter dem«. ² Han var fuldt forberedt, da Tiden kom, men nu spekulerede han ikke paa kunstigt bevægelige og sammensatte Arme og Ben, men udelukkende paa at gjøre Alt saa simpelt og praktisk som muligt, hvilket ogsaa lykkedes ham. Det er i det Hele værd at lægge Mærke til, at han, efterhaanden som Aarene gik, mere og mere vendte sig bort fra den kunstige Mekanik, og det er betegnende baade for ham og Tidsretningen, at han i 1877, idet han kaster et Blik tilbage paa en tidligere Tids sammensatte Instrumenter (og heriblandt ogsaa paa flere af ham selv konstruerede), kan sige: »Denne store Mangfoldighed af kostbare Instrumenter, der ret kunde give Instrumentmageren Lejlighed til at vise sin Kunstfærdighed, ere nu alle kun historiske Aktstykker, Museumsstykker, som Nutidens Læger se paa med en vis Forundring. Hovedvægten ligger nu paa saa simple og usammensatte Instrumenter som muligt«. ³

Instrumentmageren maatte herved paa en vis Maade bryde Staven over sig selv. At han gjorde det, viser, at han fuldstændig kunde overse Tiden og nøje fulgte dens Udvikling, men des større Betydning faar det derfor, at han aldrig slap

sin Fjedertrykmaskine. Med Hensyn til den fik han da ogsaa stadig fra baade Ind- og Udlandet Meddelelser, der viste, at den fuldstændig svarede til sin Hensigt. I 1863 foreviste han den paa de tyske Naturforskeres og Lægers 38te Møde i Stettin, og han fik Aaret efter tilsendt en Beretning fra Dr. Schildbachs »gymnastisch-orthopädische Heilanstalt zu Leipzig«, af hvilken det saas, at det strax havde indført Maskinen og fundet den saa god, »so dass wirklich kaum etwas zu wünschen übrigbleibt«. ¹ Maskinen fandt bestandig større og større Udbredelse, og der udkom snart ikke en ortopædisk Lærebog, uden at den omtalte den anerkjendende. ² Kort efter Nyrops Død er det da ogsaa fra dansk Side bleven sagt, »at den har baaret vor ansete, nys afdøde Bandagists Navn vidt ud over Landets Grænser; den er den almindeligt anvendte i saa godt som alle moderne Former af Skoliosebandager baade her i Landet og i vore Nabolande mod Nord og Syd, og alle Vegne betegnes dens korrigerende Virkning som særdeles kraftig«. ³

Det var et smukt Resultat, som Nyrops dygtige Virksomhed her bragte det til, og den blev da heller ikke upaa-skjønnet. Efter at han i 1850 havde faaet Fortjenstmedaljen, blev han i 1860 udnævnt til Professor, en for en Industridrivende sjælden Udmærkelse. Nyrop var da ogsaa stolt over den, og navnlig var det ham en stor Glæde, at den ligesom var en Anerkjendelse til ham fra Lægestanden. Den tildeltes ham nemlig efter Indstilling af den daværende Finansminister, Lægen *C. E. Fenger*. Nyrop var med dybe Taknemligheds Baand knyttet til den danske Lægestand, og han var

derfor glad, naar han følte sig paaskjønnet af den. Han saa med Ærbødighed op til Lægevidenskaben og dens Udøvere og gjorde sig al mulig Umage for at komme de Ønsker imøde, som den eller de maatte stille til ham som Instrumentmager og Bandagist. For ham var hans Virksomhed et stadigt Studium, aldrig en slet og ret Næringsvej, og det er da ogsaa betegnende, at han, Instrumentmageren, i sit i tre Dele fra 1864 til 1877 udgivne betydelige Værk *Bandager og Instrumenter* skabte en praktisk Instrumentlære. Nøjere udført maa en Fremstilling af denne Disciplin ubetinget betegnes som en Universitetsopgave, og det var vel ogsaa i Følelsen heraf, at han formaaede flere Læger til at levere Text til forskellige Instrumenter. Hvad han forøvrigt særlig vaagede over, var, at den *rette* Opfinder eller Konstruktør altid blev nævnt, ti, som han skriver i Fortalen til første Bind, dette »har ikke alene historisk Betydning, men maa ligefrem betragtes som en Retfærdighedssag«. Værkets store Betydning anerkjendes da ogsaa f. Ex. i *Das rothe Kreuz* i en Nekrolog over ham, det kaldes her en »Codex der Instrumentenkunde, ein unentbehrliches Nachschlagebuch für Jeden, der sich Kenntniss verschaffen will von den grossartigen Fortschritten in der Herstellung chirurgischer Hilfsmittel während der letzten 50 Jahre«. ¹ Hvad der imidlertid ikke maa overses, er, at han baade begyndte og endte Værket med en Henvendelse til den danske Lægestand, og i den første af disse Henvendelser mindes han særlig de tre Læger, der væsentlig tog sig af ham, da han i 1838 etablerede sig: *Withusen*,

Gundelach-Møller og *Ibsen*. Nyrop var en paaskjønnende og trofast Karakter.

Som det fremgaar af Ovenstaaende, saa han altid sin Virksomhed i umiddelbar og inderlig Forbindelse med Lægekunsten, og han følte sig altid ilde berørt, naar han hos Andre saa den optræde som simpel Næringsvej. I 1852 indgav han da, som ovenfor nævnt, støttet af en Række Læger et langt Andragende til vedkommende Ministerium, hvori han ankede over, at Kjøbenhavns Handskemagere befattede sig med Forhandling og Anbringelse af næsten alle Sorter kirurgiske Bandager. »At den kirurgiske Instrumentmager og Bandagist, hvis Opgave det er at naa den størst mulige Indsigt og Dygtighed i denne Art Arbejder, og som stadig herved vejledes af de dueligste Læger, maa i en ganske anden Grad være den rette Fabrikant end den, der i Forbindelse med et aldeles fremmed Fag gjør det som en Biting til en extra Fortjeneste, er indlysende«. Saaledes skrev han, og saaledes ræsonnerede Lægerne, men Handskemagerne paabe- raabte sig deres Lavsartikler — det var før Næringsloven — og Ministeriet resolverede, at Sagens Afgjørelse hørte under Domstolene.¹ Det saa Sagen som en slet og ret Nærings-sag, og der var derfor Intet videre at gjøre, men derved forandre- des ikke hans Synsmaade. Da hans Søn *Johan Ernst Nyrop* (f. 1850) var bleven uddannet, først paa hans eget Værksted og derpaa hos Instrumentmagerne *Stille* i Stokholm og *Lüer* i Paris, lod han ham gjennemgaa et anatomisk Kursus, ja han tilskrev Sundhedskollegiet, for at erfare, om det kunde tillades, at Sønnen underkastede sig en Prøve i Brokkirurgi og

Ortopædi. Men Sagen faldt, da Kollegiet i Maj 1869 svarede, at det efter at have korresponderet med det lægevidenskabelige Fakultet ikke kunde give en Ansøgning om det Ønskede sin Anbefaling.

Dermed havde han imidlertid endnu ikke taget Afsked med disse Forhold. Det blev i Aarenes Løb sørgeligt almindeligt, at Markskrigere og Reklamemagere drog omkring i Landet og falbød forskellige Apparater, Bandager og Maskiner, der skulde kunne helbrede alle Slags Onder, men i Virkeligheden snarere forværrede dem, og disse Folk kaldte sig ofte Instrumentmagere og Bandagister. Han syntes, at han maatte træde op herimod, og i April 1882 indgav han, støttet af otte Kolleger, et Andragende til de vedkommende Ministerier. »Der er«, skriver han, »ved hele denne Trafik noget for Følelsen oprørende; stakkels lidende Menneskers Længsel efter igjen at føle sig raske benyttes paa en aldeles hensynsløs Maade, fattige Folk skrabe deres sidste Skillinger sammen og give dem i god Tro ud for mange Gange at blive endnu sygere«. Andragendet gik ud paa to Ting, først at den, der vilde etablere sig som kirurgisk Instrumentmager og Bandagist, skulde aflægge en Prøve for det medicinske Fakultet, og dernæst, at al Omrejsen med kirurgiske Instrumenter, Bandager og Apparater skulde forbydes. Heller ikke denne Gang naaedes der imidlertid Noget. Justitsministeriet udsendte under 13 Juni 1882 et Cirkulære til Landets samtlige Politimestere, hvori de gjældende Forbud mod Omløben med Varer og Prøvehandel indskærpedes med Hensyn til lægevidenskabelige Apparater, Bandager o. desl. Det var det Hele.¹

Og dog satte Andragendet andre Mærker. I »Ugeskrift for Læger« blev det gjort til Gjenstand for en Diskussion — Nyrop mødte her bl. A. paany Professor Drachmann — og fra de i Diskussionen deltagende Lægers Side blev det gjort gjældende, at der maatte gjøres en Sondring mellem Instrumentmageren og Bandagisten. For Instrumentmagerens Vedkommende mentes enhver Prøve unødvendig, hvorimod Fordringen om en Dygtighedsprøve for Bandagisten erkjendtes for at fremtræde »med fuld og slaaende Berettigelse«, men, hedder det, »Samfundet vilde staa sig bedst ved, at Bandagistvirksomheden blev forbeholdt Lægestanden som en særlig Specialitet«, i hvilken Anledning der henpegedes til amerikanske Forbilleder, og i alt Fald burde Lægerne, der ofrede sig for Ortopædien, indrette sig paa i egne Værksteder at forfærdige de Apparater og Bandager, som de havde Brug for. Man frygtede, som det syntes, at en »examineret« Bandagist skulde lade sig forlede til at optræde som Andet end Bandagist.

Herimod kunde Nyrop ikke forholde sig tavs: Først og fremmest maatte Instrumentmageren og Bandagisten ikke skilles. Efter hans Mening vilde den Bandagist, der ikke tillige var Instrumentmager (d. e. Metalarbejder) som Regel ikke fyldestgjørende kunne præstere, hvad der fordredes af ham, ti i de allerfleste Bandager er der et Metalskelet, som er og bliver den væsentligste Del af dem. Og dernæst fastholdt han sin Examensfordring: »For mig er Sagen fuld Alvor. Jeg er stolt over at være kirurgisk Instrumentmager og Bandagist og har altid elsket min Virksomhed, men just derfor er det mig om at gjøre, at den

Instrumentmager- og Bandagist-Stand, der efterhaanden er voxet op her i Landet, altid maa kunne gjøre det Samme. Skal den det, maa det Maal, den maa stræbe imod, imidlertid ikke sættes lavt, og den maa stilles saaledes, at den saavidt muligt kan holde daarlige Elementer borte, samtidigt med at den fyldigst muligt kan træde hjælpende til under Dhrr. Læger. Dette er Grundtanken i Andragendet til Ministerierne, og jeg tror ikke, at dette paa nogen Maade er traadt det Forhold for nær, som nødvendigvis maa være mellem Instrumentmageren og Bandagisten paa den ene Side og Lægen paa den anden Side. At dette Forhold i Diskussionen belyses fra forskjellig Side, er imidlertid naturligt, og jeg skal til Slutning endnu kun sige, at naar det tidligere omtalte Ideal skal naas, at een Person er baade Instrumentmager, Bandagist og Læge, da har jeg den Tro, at det snarere realiseres af en ung fremadstræbende Instrumentmager og Bandagist end af en Læge. En ung, teknisk uddannet Mand vil sikkert snarere kunne blive Student og medicinsk Kandidat end en ung Læge Instrumentmager og Bandagist med det fornødne Svendebrev, ti skal han være det, skal han være det for Alvor«. ¹

Det var, som man ser, med Værdighed, at Nyrop talte sin Stands Sag; nu var der en dansk Instrumentmager- og Bandagiststand. Da han etablerede sig, var der Brødrene *Cotzand* og *Fleron*, men de drev kun deres Virksomhed meget smaat, havde Intet færdigt og udstillede aldrig. Foruden dem var der jo Kunstdrejerne, væsentlig *J. G. Schwartz* (Kunstdrejer *L. Weitemeyer* udstillede i 1840 Brokbaand), ²

en Del Handskemagere, der gjorde Bandager (*J. G. Olsen* udstillede saadanne i 1834, *N. F. Larsen* i 1844, *Lorentz Hansen* i 1852)¹ samt nogle Klejnsmede (ovenfor er nævnt *Brauer, Ulrichs* og *J. P. Hansen*), for ingen af dem var Instrument- og Bandagevirksomheden dog Andet end en Bisag, deres Hovedinteresse laa andensteds, men efterhaanden blev det anderledes. Allerede et Par Aar før Nyrop havde *P. F. Meelbye* († 1873)² etableret sig, og i 1840 kom *Lars Olsen*³ til, han var oplært hos V. Fleron. Som Elev af *J. P. Langgaard* opstod i 1853 *Ludvig Olsen*,⁴ og i 1854 *Anton Rasmussen*;⁵ den Første er navnlig en dygtig Mekaniker, den Anden (f. 1824), der oprindeligt har lært Handskemagerprofessionen, har efter en sexaarig Uddannelse i Udlandet skabt det største Etablissement af den her omhandlede Art i Kjøbenhavn næst det Nyropske, ikke at tale om en medikopnevmatisk Anstalt.

Det var tilmed ikke blot Kjøbenhavn, som fostrede kirurgiske Instrumentmagere. Ved Udstillingen i Kjøbenhavn 1852 udstillede foruden Nyrop og Lars Olsen endnu *Haible* fra Odense, som ogsaa gav Møde i Paris 1855,⁶ og ved den nordiske Udstilling i Kjøbenhavn 1872 fandtes ved Siden af Kollegerne fra Hovedstaden endnu *J. G. Kaiser* fra Horsens og *J. C. Lauritzen* fra Randers.⁷ — De kjøbenhavnske Udstillere vare foruden Nyrop, Ludv. Olsen og Rasmussen endnu *Rønne & Zucherl*, der begge vare udlærte hos Nyrop, og da denne i 1882 indgav sit ovenfor nævnte Andragende til Regeringen, støttedes han af 8 Kolleger. Disse vare foruden Rasmussen og Lauritzen endnu *P. V.*

Jensen (etabl. 1878), *R. J. Ostermann* (1865), *A. Svendsen* (1855), *P. Svendsen* (s. ovfr. S. 90) og *E. Kjerrumgaard* (etabl. 1855) samt hans Søn *J. E. Nyrop*. De fire Sidste havde lært hos Nyrop, P. V. Jensen hos Kjerrumgaard, og Ostermann er udelukkende Bandagist (udlært som Handskemager).

En saadan Rigdom var ukjendt i 1838, Tiderne havde forandret sig, og det kunde ses paa Nyrops eget Etablissement. Han begyndte i en lille Lejlighed i Borgergade, men i 1877 var han flyttet ind i sit eget Sted paa Kjøbmagergade (Nr. 43 ligeoverfor Nr. 46, hvor han havde boet til-leje siden 1843), og her fandtes endda kun foruden Udsalget Etablissementets Bandageværksted og Tinsprøjteværksted; de egentlige Metalværksteder med Dampkraft vare i 1875 forlagte til Blegdamsvejen, hvor hans Søn *J. E. Nyrop*, der i 1872 var bleven optagen i Forretningen, havde anlagt en Fabrik. En anden, yngre Søn, *Louis Nyrop*, forberedte sig, efter at være manuelt uddannet her, til at besøge navnlig tyske og engelske Kollegers Værksteder. Efter Opgivelse til Industriforeningens Udstilling i 1880 beskæftigede Nyrop i dette Aar i det Hele hened 50 Mænd og Kvinder.¹

Denne betydelige og stadige Fremgang skyldtes selvfølgelig først og fremmest hans fremragende Dygtighed og udholdende Flid, men hvad der naturligvis ved Siden heraf hjalp ham frem, var Tidens absolut opadgaaende Karakter. Nationalulykkerne i Aarhundredets Begyndelse, som han havde følt i sin Opvæxt, vare overvundne. Landets trykkede Kaar afløstes af stigende Velstand, og Friheden fæstede Rod i Samfundet. Paa Næringsomraadet maatte de gamle Lavsforhold

vige for Næringsfrihed, og dette var i fuld Overensstemmelse med Nyrops Tankegang. Opdragen i ubunden Frihed maatte enhver Tvang være ham imod, og da han i 1852 indgav sit ovenfor nævnte Andragende om, at Handskemagerne ikke burde forfærdige ortopædiske Bandager m. m., motiverer han det bl. A. saaledes: »Uagtet jeg ikke anser Tvang og Indskrænkning i Næringsforholdene for et Gode, saa maa jeg dog tillade mig at fremsætte den Paastand, at Regelen bør være ens for Alle, og at saa længe Lavsvæsenet endnu bestaar og hjemler de forskjellige Haandteringer saavel Rettigheder som Beskyttelser, saa bør ogsaa disse overføres paa de Fag, der uden at danne Lav ere henviste til en bestemt Retning i Virksomheden, hvilket i højeste Grad er Tilfældet med min Haandtering«. Samme Aar fik han, morsomt nok, Lejlighed til at række sin gamle Læremester J. G. Schwartz, som han var Kollega med i Industriforeningens Repræsentantskab, en hjælpende Haand overfor Kammagerne, der mente, at Kammageriet var en særlig Profession, der kun udøvedes af dem. Han erklærede i *Fædrelandet*, at han i sin Læretid hos Schwartz havde lavet mange Hundrede Kamme, og at Schwartz, saa vidt han vidste, var den Første, der hertil fra Udlandet havde forskrevet en Maskine til at skære Tænder i Kamme paa.¹

Det er herefter naturligt, at Nyrop var blandt de Industridrivende, der arbejdede for Næringsfrihedens Gjennemførelse. I 1857 blev han i Industriforeningen indvalgt i en Komite, der skulde afgive en Betænkning over det da foreliggende Udkast til den senere Næringslov. Betænkningen blev endog meget frisindet, og det staar i Forbindelse her-

med, at han den 27 December s. A. var med i en Deputation, der paa Frederiksborg overbragte Frederik VII en talrigt underskreven Adresse for Loven. Han stod her ved Siden af sin Ven fra Paris daværende Møbelhandler *H. P. Frederiksen*. Hans Optræden her kostede ham forøvrigt Aaret efter hans Stilling som Repræsentant i Industriforeningen, men det var kun ved dette Aars Generalforsamling, at den konservative Opposition sejrede, Aaret efter blev han valgt paany.¹ Hans Tro paa den fuldstændige Næringsfriheds ubetingede Gavnlighed blev dog, som vi ovenfor have set, senere noget modificeret.

Ved den her nævnte Lejlighed spillede han, hvad der forøvrigt ikke ret laa for ham, en vis offentlig Rolle, og det Samme fandt Sted i 1865. Denne Gang drejede det sig om Sammenstødet mellem to nordiske Udstillinger i Kjøbenhavn og Stockholm, der begge vare berammede til 1866; Nyrop var af Industriforeningen indsat i Komiteen for den første Udstilling. Da han imidlertid kom til det Resultat, at det var denne, der burde vige for Udstillingen i Stockholm, hvad ogsaa skete, betænkte han sig ikke længe. Han meldte sig ud af Komiteen og motiverede dette sit Skridt i en længere Skrivelse, hvori han bl. A. udtalte, at en mislykket Udstilling i Kjøbenhavn — og Andet kunde den efter Omstændighederne ikke blive — kun vilde nedrive istedenfor at opbygge, hvad der paa en Tid, da det danske Folk trængte til paa alle Maader at styrkes i Haabet om lysere Tider, vilde være dobbelt sørgeligt.² Det var Begivenhederne i 1864, han her sigtede til, hvad der for hans Vedkommende var meget natur-

ligt, ti han følte dybt den Uret, Danmark havde lidt i dette Aar, og Haabet om, at Oprejsningens Time vilde komme, forlod ham aldrig. Han tilhørte hin paa sin Vis lykkelige Slægt, der efter med bankende Hjærte at have lyttet til Oppositionen i Enevældens sidste Dage med Fortrøstning sluttede sig om Førerne, da de i 1848 virkeliggjorde de drømte Idealer og førte Danmark til Frihed indadtil og Sejr udadtil. Og Troen paa de Mænd, han herved lærte at sætte højt, slap han aldrig senere, han saa med hin Tids ideale Blik paa Begivenhedernes Gang, og hvad der end skete, kunde han — trofast mod Minderne — aldrig opgive Tanken om, at Alt maatte blive godt igjen som den Gang.

Nyrop elskede sit Fædreland, og han vilde gjerne paa enhver Maade være det en nyttig Søn. Naar han med ikke ringe Bekostning deltog i samtlige Verdensudstillinger fra 1851 til 1873,¹ var Tanken om at gjøre Danmark Ære levende hos ham, men han vilde ogsaa gjerne være nyttig udenfor sit egentlige Fag, og det kan saaledes eksempelvis erindres, at han anvendte Tid og Umage paa at fremstille baade en forbedret Brandsprøjte (1859)² og en Malkemaskine (1863).³ Exemplerne kunde mangfoldiggjøres; han fik saaledes i 1864 en Skrivelse fra Centralkomiteen med dens forbindtligste Tak for den Beredvillighed, hvormed han havde givet Raad og Vejledning ved Bygningen af en Transportvogn for Saarede og Syge.⁴ Men disse Exempler maa være tilstrækkelige, ti det maa ikke overses, at Nyrop var en beskeden Mand. Det laa ham fjærnt at trænge sig frem, og naar han mente, at en Sag fremmedes bedre uden ham end med ham, betænkte

han sig ikke paa at træde tilbage. I 1866 erklærede han saaledes, at han ikke ønskede Gjenvalg i Industriforeningen, han ansaa det for rigtigst at give Plads for yngre Kræfter, og i denne Forbindelse kan det endnu erindres, at da Etatsraad *Hummel* († 1872) et Par Aar før sin Død tænkte paa at træde bort som Ledende i det tekniske Institut, og talte til ham, der fra 1862 havde været Medlem af dets Bestyrelse, om at blive hans Eftermand, fik han et bestemt Afslag.¹ Nyrop følte, at en saadan Virksomhed laa udenfor hans Evers Grænser. Men ved den nordiske Udstilling i Kjøbenhavn 1872 var det ham en Glæde at være med. Ved Industrimødet i Nakskov (1869) var han bleven valgt ind i Industrimødernes Bestyrelse, og i denne Egenskab blev han Medlem af Udstillingens Bestyrelse. Det kan i det Hele siges, at han lige til sin Død levende interesserede sig for Industriforeningen og dens Virksomhed. I 1874 deltog han sammen med flere ældre Bestyrelsesmedlemmer i de ivrige Forhandlinger om Foreningens Stilling til Udstillingsbygningen, i 1880 udstillede han ved den Udstilling, hvormed den indviede sin Indflytning i denne Bygning, og endnu i December 1883 — d. v. s. umiddelbart før sin Død — deltog han i den nævnte Maanedes Forevisning.² Han var virksom til det Sidste.

For hvormeget han end interesserede sig udenfor sin egentlige Livsgjerning, var og blev dog denne det, som han fremfor Alt viede sine Kræfter. Han elskede sin Virksomhed, der satte ham i Stand til paa en Gang at bruge sit mekaniske Snille og at hjælpe saa mange Lidende. Med utrættelig Flid havde han som voxen skaffet sig de Kundskaber, han

ikke havde faaet som ung, og uden at trættes arbejdede han stadig videre paa den en Gang brudte Bane. Det er derfor ikke forunderligt, at han efterhaanden fra smaa, for ikke at sige trykkede Kaar — han begyndte med tomme Hænder — arbejdede sig op til en forholdsvis tryk pekuniær Stilling, og at en bestandig voxende Anseelse fulgte ham. Men han naaede endnu videre, han naaede, hvad han efter hele sit Gemyt satte særlig Pris paa, med sin Hustru at staa som Midtpunkt i et kjærligt, lykkeligt og livligt Hjem.¹ Og hans Hustru, der ung gav ham sit Ja, var ikke alene en kjærlig og omhyggelig Moder overfor den hurtigt voxende Børneflok, en gjæstfri og elskværdig Værtinde overfor Husets talrige Vennekreds, men hun gik op i sin Mands Virksomhed. Hun lærte, da Forholdene vare smaa, de forskjellige Instrumenter at kjende, forestod Udsalget og førte i lang Tid Forretningens Bøger. Hun var i Alt hans virksomme Medhjælp. Men derfor følte Nyrop sig ogsaa som en lykkelig Mand, og i sin paabegyndte Selvbiografi har han da ogsaa fundet Lejlighed til at udtale det. Idet han kaster Blikket tilbage paa sit Liv og med Tak til Gud undrer sig over, hvorvidt han har bragt det, udbryder han: »Men jeg fandt ogsaa i en lykkelig Stund en sjælden, i alle Retninger hjælpende Faktor: Gud velsigne Dig min kjærlige Hustru!«

Efter nogen Tids voxende Svaghed, der dog ikke hindrede ham i at færdes i sin vante Virksomhed, sov han uden foregaaende Sygdom stille ind tidligt om Morgenen den 24 December 1883, næsten 73 Aar gammel. Et Hjerteslag endte hans Dage. Hans Ansigt var mildt og venligt i Døden som altid i Livet.

Da han Søndagen efter blev begravet fra Trinitatis Kirke, var denne fuld, næsten til Trængsel. Det var ikke Deputationer, der fyldte den, dertil havde hans Stilling ikke været fremragende nok, og han var ikke Medlem af nogetsomhelst Broderskab, men der mødte en Mængde Enkelte, der vilde sige ham det sidste Farvel, bringe ham en sidste Tak. Det havde jo været hans Opgave at lindre Smerter, og hans jævne, fordringsløse Optræden havde vundet ham baade Lægernes og de Lidendes Højagtelse og Hengivenhed. Samtiden skønnede paa ham, men hans Betydning naar ud over den. Hans Navn er i Udland og Indland knyttet til en Række nyttige Opfindelser navnlig paa Ortopædiens og de kunstige Lemmers Omraade, og han vil altid staa som en smuk og betydningsfuld Type paa, hvorledes Videnskaben kan adle Haandværket.

HENVISNINGER OG ANMÆRKNINGER.

- S. 48, 1. Om Brødrene Lichtenberg kan ses i Danmarks Adels Aarvog, 1884, S. 205--6; P. Malling (f. 1807) blev gift med den ældste Datter fra Kongsdal, forøvrigt kan med Hensyn til den Reschske Familie efteres A. Teilman: Stamtavle over Familien Neergaard, 1846, S. 39—40.
- S. 48, 2. Sikkerhed kan ikke faas; der synes ikke at være ført Protokol over Konfirmanderne i Nørre Vedby og Nørre Alslev fra 1819 til 1831.
- S. 49, 1. C. Nyrop: Slægten Nyrop, 1881, S. 119.
- S. 49, 2. Hvilke Fordringer burde der gjøres til en Bygmester i Danmark? 1834, S. 31; jfr. C. Nyrop: Om Lavenes indbyrdes Rang, 1880, S. 13 og de sst. S. 24 citerede Skrifter.
- S. 50, 1. De her og nedenfor nævnte Træk om Uddannelsen hos Schwartz har jeg tidligere benyttet i mit lille Industribillede »Johan Adam Schwartz. En Udsigt over hans og Firmaet J. G. Schwartz & Søns Virksomhed og Betydning«, 1875.
- S. 51, 1. Slægten Nyrop, S. 118—119.
- S. 53, 1. Joh. Ad. Schwartz, S. 7.
- S. 53, 2. C. Nyrop: Bandager og Instrumenter, I, 1864, Fortalen.
- S. 54, 1. Skand. Bogtr.-Tid., 1875, S. 25, 26, 105; Kbhvnsposten 1837 Nr. 64; Industriforens Tidende I, 1838—39, S. 160, 176.
- S. 54, 2. C. Nyrop: Georg Christensen, 1884, S. 15.
- S. 54, 3. A. Steen: Den polytekniske Lærestalts første 50 Aar, 1879, S. 188; Slægten Nyrop, S. 135 (naar det her hedder, at Fogtman »døde som Huslærer i sin Fødeegn under Forberedelserne til at tage polyteknisk Examen«, skal det rettes til: »døde paa et Besøg i sin Fødeegn som polyteknisk Kandidat«).
- S. 55, 1. Oplysningerne om Chr. Wegener skylder jeg Hs. Exc. Gehejmekonferensraad C. F. Wegeners Velvilje.
- S. 56, 1. Forfatteren heraf har for flere Aar siden set og læst denne Dagbog.

- S. 60, 1. Kunstdrejer C. Bruunskov omtales: Udsigt over Industriudst. i 1836, S. 89—93; Industriforens Kvartalsberetn. II, S. 192, XXIII, S. XII; C. Nyrop: Joh. Ad. Schwartz, S. 10; Band. og Instr. II, S. 150.
- S. 63, 1. Band. og Instrumenter, I, Fortalen.
- S. 64, 1. C. Nyrop: Georg Christensen, 1884, S. 2.
- S. 64, 2. C. Alpers blev i 1850 gift med *Hansine Andersen*, en Søster til Nyrops Hustru.
- S. 64, 3. Band. og Instr. II, S. 150.
- S. 64, 4. Hans Vandrebog er viseret den 21 April 1838 i Kiel »nach Kopenhagen zur See«.
- S. 65, 1. Aarb. f. n. Oldk. 1877, S. 360—1; Eyrbyggja Saga, herausgegeben v. G. Vigfusson, Leipz. 1864, S. 88; Grettis Saga ved G. Magnusson og G. Thordarson, Kbhvn. 1859, S. 3.
- S. 65, 2. Flateyrbok II, Kra. 1862, S. 323; P. A. Munch: Det norske Folks Hist. II, S. 30—31; V. Ingerslev: Danm's Læger og Lægevæsen, I, S. 6 fig., 9 fig.
- S. 66, 1. Flateyrbok, II, Kra., 1862, S. 365.
- S. 66, 2. Aarb. f. n. Oldk. 1881, S. 138—9.
- S. 66, 3. Sagan af Agli Skallagrimssyni, Reykjavik, 1856, S. 61; Kbhvns. Dipl. II, S. 5, 6, 12, 18, 60—61; I, S. 159.
- S. 66, 4. Dsk. Mag. 4 R. II, S. 3, 7, 8, 10, 15; Kr. Erslev og W. Mollerup: Danske Kancelliregistr. 1535—1550, S. 209; Suhms nye Saml. t. Danm's Hist. III, S. 309, 310; G. L. Wad: Herlufsholms ældste Inventarier, S. 25, 49.
- S. 67, 1. Aktst. t. Oplysn. om Danm's indre Forh. I, 1841, S. 43; Dipl. Flensb. II, S. 106; Kbhvns Dipl. II, S. 194 jfr. S. 37, 442; P. A. Munch: Det norske Folks Hist. III, S. 412. — Det oldnordiske *smidr's* oprindelige Betydning er der her helt set bort fra.
- S. 67, 2. Smaalandske Tegn. 3 Febr. 1590.
- S. 67, 3. Saml. t. Fyns Hist. og Topogr. VIII, 1881, S. 88—89; Suhms nye Saml. I, 2, S. 188.
- S. 68, 1. Geh. Ark. og Universitets-Bibl. Velvillig Meddelelse af Dr. phil. Troels Lund.
- S. 68, 2. Geh. Ark. Aflever. fra Kanc. Skab IX, Pakke 241 Litra H H H.
- S. 68, 3. Sj. Tegn. XXV, Fol. 269.
- S. 68, 4. Kbhvns Dipl. I, S. 486; III, S. 560—1; VI, S. 776.
- S. 68, 5. Sj. Tegn. LVII, Fol. 482—3; Politi- og Kommerce Koll's

- Memorialprot. 1706—1711 S. 471; De kgl. Lavsartikler til 1730; i Kbhvns Dipl. III, S. 53—60 findes en kjøbenhavnsk Smedeskraa fra 1626. — »Knivsmede, som nu kaldes Klejnsmede« (O. Nielsen: Kbhvn. paa Holbergs Tid, S. 229).
- S. 69, 1. Sj. Reg. LV, Fol. 496—9; LVIII, Fol. 868—9; Sj. Indlæg 1734 C; Kongerigets Arkiv Pakkesag Nr. 615; Kom. Koll. dske. Resol. Prot. 1736—38 Nr. 25; do. tyske Resol. Nr. 135 (1739), 419 (1741), 402 (1746)); Kgl. Bibl. Ny kgl. Saml. Fol. 382 ab Nr. 3 S. 42—44, 55, 62—65, 243—4; Rawert: Danm's industr. Forhold S. 176.
- S. 70, 1. Lavsskraa for Kbhvn 1577 (Kbhvns Dipl. II, S. 375—379), for Helsingør 1608 (Aarsberetn. for Geh. Ark. III, Till. S. 80—83); V. Ingerslev: Danm's Læger og Lægevæsen, I, S. 53 fig., 113 fig., 193 fig., 389 fig. etc.; D. Cold: Lægevæsenet under Kristian IV, 1858, S. 116 fig., 130.
- S. 70, 2. Nyt hist. Tidsskr. I, S. 195; Hübertz: Aarhus, II, S. 27.
- S. 71, 1. Th. Bartholini Acta medica, Hafn. 1673, S. 286. ✓
- S. 71, 2. V. Ingerslev: Danm's Læger, II, S. 89, 221.
- S. 71, 3. Thura: Hafnia hodierna, S. 177 fig.; A. Buntzen: Kirurgien i Danm. 1869.
- S. 71, 4. Kgl. Resoll. til Sætaten (i Marineministeriets Arkiv) 1743, S. 136; 1745, S. 110; 1761 S. 255.
- S. 72, 1. Kgl. Resoll. t. Sætaten 1759, S. 266; 1767 S. 81; 1769, S. 187 (Marinem. Ark.).
- S. 72, 2. Kgl. Resoll. t. Sætaten 1762, S. 561 (Marinem. Ark.).
- S. 72, 3. Kom. Koll. tyske Priv. Prot. 1736—1757, S. 617—618, jfr. do. tyske Journ. 1754—1757, Nr. 1571.
- S. 73, 1. Partik. Kassens Resol. Prot. 1753, S. 101—2; 1756, S. 227—8; 1762, S. 189—190; 1769, S. 65; 1771, S. 190—1; 1772, S. 279—280.
- S. 73, 2. Kom. Koll. dske Journ. D (1775), Nr. 688; do. dske Resol. Prot. 1776 Nr. XXXVIII.
- S. 74, 1. Kom. Koll. dske Priv. Prot. 1777—1778 S. 318—322; do. dske Journ. E E (1788) Nr. 2, 442.
- S. 75, 1. Kom. Koll. dske Journ. L L, 1791, Nr. 365 jfr. 249, 250; M M, 1791, Nr. 579, 632; De danske Rigers Handelsspejl, 1780, S. 71; Vejviseren; Th. E. Bartholin: Fortegn. over anm. Dødsfald, 1825.
- S. 75, 2. Allerede 1749—1751 solgte Tandlæge Qvoten i Pilestræde

- Brokbaand; han udlejede tillige Maskeradedragter (O. Nielsen: Kbhvn paa Holbergs Tid, S. 247).
- S. 76, 1. Kancelliets Arkiv Missiver 7 Jan. 1791, Nr. 3; P. A. Uldall: Haandbog i Sundhedspolitiet, 1840, S. 68.
- S. 77, 1. Kom. Koll. dske Journ. B B, 1787, Nr. 724; C C, 1787, Nr. 43; D D, 1787, Nr. 525; E E, 1788, Nr. 10; F F, 1788, Nr. 502; G G, 1789, Nr. 13; M M, 1791, Nr. 783; P P, 1793, Nr. 358, 706; Q Q, 1794, Nr. 118, 379; Kom. Koll. Industri- og Fabr.-Journ. D, 1800, Nr. 365; do. Resol. Prot. 1800, Nr. 29; 1805, Nr. 64; 1827, Nr. 220; do. Journ. E E, 1827, Nr. 984; H H, 1830, Nr. 483, 899; De dske Rigers Handelsspejl, 1780, S. 70; E. H. Tregder: Haandbog for Rejsende, 1824, S. 139; Fr. Thaarup: Haandbog for Fabrikaenter, 1832, S. 293; Uda. o. Udst. i 1836, S. 32; O. J. Rawert: Danm's industr. Forh., 1850, S. 189; Vejviseren. — Det er her antaget, at A. V. Cotzand, J. F. Cotzand og J. C. Cotzand vare Brødre, skjøndt den første dør i 1794 og den sidste først etablerer sig i 1811 og dør vistnok 1846; jeg har heri fulgt Beretningen om Udstillingen i 1836, da J. C. Cotzand selv var Medlem af Udstillingens Bedømmelseskomite. Rawert gjør de to sidste til den førstes Sønner, og medens Kommercekollegiets Papirer fra 1794 lade A. V. Cotzands Enke kalde J. F. Cotzand for hendes salig Mands Broder, gjøre Papirerne fra 1800 hende til J. F. Cotzands Stifnoder! — De her for Cotzandernes Død givne Aar ere de sidste Aar, i hvilke de findes i Kjøbenhavns Vejviser.
- S. 78, 1. Kom. Koll. Ind- og Fabrikfagets Journ. D, 1800, Nr. 93.
- S. 78, 2. Kom. Koll. Fabrikfagets Resol. Prot. 1800, Nr. 9 og 29; 1805, Nr. 64; do. Journ. E, 1801, Nr. 656.
- S. 80, 1. Kom. Koll. Ind- og Fabrikfagets Journ. K, 1806, Nr. 907; L, 1807, Nr. 201, 421; E E, 1827, Nr. 505; H H, 1830, Nr. 483; do. Resol. Prot., 1806, Nr. 69; Efterretn. fra Selsk. for indenl. Kunstfl. I, 567, 611; Fortegn. over Konst- og Flidsfrembr., som i Avg. 1812 ere foranst. udsatte af Selsk. for indenl. Konstflid, S. 13. — Naar Rawert (Kgr. Danm's ind. Forh., 1850, S. 189) gjør B. Fleron og V. Fleron til Fader og Søn, er det urigtigt.
- S. 81, 1. Kom. Koll. Ind- og Fabrikfagets Journ. H H, 1830, Nr. 483, 899.
- S. 82, 1. Kom. Koll. Privil. Prot. 1827—1832, S. 164; do. Ind- og Fabrfagets Journ. G G, 1829, Nr. 781.

- S. 83, 1. Kom. Koll. Ind.- og Fabrikfagets Journ. H H, 1830. Nr. 483, 899. — 1839 fik Vilh. Fléron 500 Rbd. som rentefrit Laan af den Reiersenske Fond til en Slibemølle til Slibning og Pole-ring af større Redskaber.
- S. 84, 1. Udsigt over Udstillingen i 1836, S. 33, 34, 36, 38; Nyt Mag. f. Kunstn. og Hdv. I, S. 4, 24, 81; Kvartalsberetn. fra Industriforen. VI, S. 192; VIII, S. 205—6; XVI S, XXVIII, XXIX; C. Nyrop: Chr. Sørensen, 1869, S. 9. — Klejnsmed *Ulrichs* fik i 1833 300 Rbd. som rentefrit Laan af den Reiersenske Fond til Anskaffelse af forskellige Redskaber. Han fik Patent paa en Hakkelsemaskine, et Klokketræk og en Proppe-skæremaskine (Industriforen's Kvartalsberetn. V, S. 43; VIII, S. 53; XII, S. 229).
- S. 84, 2. C. Nyrop: Joh. Adam Schwartz, 1875, S. 6.
- S. 84, 3. O. J. Rawert: Danm's ind. Forh., 1850, S. 190; Uds. o. Industriudst. i 1844, S. 51; Katalog over Industriudst. i 1852 S. 64; C. Nyrop: Bandager og Instrumenter I, 1864, S. 186; II, 1868, S. 147 fig.
- S. 85, 1. Sundhedskoll.'s Forhandl. i 1843, S. 196—212; Jur. Ugeskr. IV, S. 828—836 jfr. VII, S. 203.
- S. 87, 1. Forestill. og Resol. Prot. for Fonden ad usus publ. 1839—1842 (Resoll. $2\frac{1}{8}$ og $2\frac{5}{9}$ 1838); den Reiers. Fonds Regnskaber.
- S. 89, 1. ad Kommercekoll. Ind.- og Fabr. Fagets Journ. H H, 1830, Nr. 899.
- S. 89, 2. Udsigt over Industriudst. i 1836, S. 33.
- S. 89, 3. Band. og Instr. III S. 231.
- S. 92, 1. Kancelliets Arkiv, 4de Dept.; Reglmt f. Kongens Livjægerkorps 22 April 1829 § 5.
- S. 92, 2. H. Matzen: Universitetets Rethist. I, S. 296.
- S. 92, 3. Konsistoriets Arkiv (10 Juli) 1847, Nr. 487.
- S. 93, 1. Kirurgisk Akademis Arkiv, 1841, Nr. 11.
- S. 94, 1. Uds. o. Udst. i 1844, S. 49 fig.
- S. 94, 2. C. Nyrop: J. G. Lund, 1883, S. 7—14.
- S. 96, 1. Om Rittebinderiets Historie kan ses: Kommercekoll's tyske Priv. Prot. 1758—1766, S. 275; do. Industri- og Fabrikfags Journ. 1848, Nr. 366; jfr. Handels- og Industri-Tid. 1823, Nr. 76; Dagen 1824, Nr. 201; Fr. Thaarup: Hdbog for Fabrikanten, 1832, S. 306; O. J. Rawert: Danmarks industr. Forh., 1850, S. 214, 721, 729.
- S. 96, 2. ad Kom. Koll. Industri- og Fabrikfagets Journ. 1848 Nr. 366;

- C. Nyrop: Medd. fra Ind's Omraade, S. 214 fig.; Industriforen's Kvartalsberetn., VI, S. 58, 191.
- S. 96, a. Rawert: anf. Skr. S. 189—190, 214; Ad. Steen: Den polytekn. Læreanst., 1879, S. 197; Den Reiersenske Fonds Regnskaber; C. Nyrop: Bidr. t. d. dske Ind.'s Hist., S. 151; Industriforen's Kvartalsberetn. VI, S. 61; VIII, 89; XI, 199.
- S. 97, 1. Indenrigsmin.'s Iste Dept. Resolutionsprotokol (kgl. Resoll. af 25 Marts 1849 og 26 Avgust 1850); Rawert anf. Skr. S. 189; Industriforen's Kvartalsberetn. VI, S. 58, 189, 197, VII, 19, 164 o. s. v. — Efter Marstrands Død (1863) gik hans Værktøjsfabrik paa Amerikavejen over til *H. C. L. Albertsen*, der igjen 1876 solgte Forretningen til *P. C. E. Uldall* (Industriforen's Maanedsskr. XII, S. 39), dens stadige Firma har været Th. Marstrands Efterfølger.
- S. 98, 1. J. A. Hansen: Vor Forfatn's Hist. I, 1868, S. 78; H. N. Clausen: Mit Levned og min Tids Hist., 1877, S. 276—287.
- S. 98, 2. Industriforen's Kvartalsberetn. III, 167 (Medl. af Forevisn's-udv.); IV, 95; V, 165; VI, 125; VIII, 78 (Repræsentantskabs Supleant); VII, 98; IX, 72; X, 124; XI, 146; XII, 172; XIV, 226; XVI, XLIX (Medl. af Repræsentantskabet). — Deltagelse i Forevisninger: Industriforen's Tidende I, 1838—39, S. 8, 16, 104, 120, 191, 196; II, S. 9; do. Kvartalsberetn. III, 34; IV, 134; V, 28, 164, 215; VI, 62, 189, 197; VII, 19, 165; VIII, 86, 89, 207; IX, 151; X, 204; XI, 200; XII, 233; XIV, 173; XV, 163; XVI, XXXI, o. s. v.
- S. 98, a. Jfr. N. C. L. Abrahams: Meddelelser af mit Liv, 1876, S. 467.
- S. 99, 1. Marineminist. Arkiv. Kgl. Resol. 24 Juni 1812.
- S. 100, 1. Bibl. f. Læger, 1824, S. 104—106; Saml. af Kobbere over udvortes Sygdomsformer, I, 1828, Pl. XVII; Beretn. om Inst. for Metalarbejdere, 1832, S. 9; Band. og Instr. I, S. 52; III, S. 137; F. A. Uldall: Hdbog i Sundhedspolitiet, 1840, S. 68—69; Fr. Thaarup: Hdbog f. Fabrikanter, 1832, S. 293.
- S. 100, 2. Bibl. f. Læger 3 R. VII, 1850, S. 94—97; Band. og Instr. I, S. 1 fig.; III, S. 137 fig.
- S. 101, 1. Band. og Instr. I, S. 117, 133, 143; III, 231—2.
- S. 102, 1. Industriforen's Kvartalsberetn. IX, 1849, S. 151.
- S. 102, 2. Ugeskr. f. L. 2 R. XXII, 1855, S. 348.
- S. 103, 1. ad Komkoll.'s Ind.- og Fabrikfags Journ. H H, 1830, Nr. 899; Bibl. f. Læger, 3 R. VI, 1849, S. 1.
- S. 103, 2. Kancelliets Arkiv; F. V. Mansa: Beretn. om det ortopæd.

- Instituts Virksomhed til Udg. af 1838; do. Anden Beretn. om o. s. v. fra Aaret 1839 til Udg. af 1840; J. P. Langgaard: Beretn. om o. s. v. fra 1834 til Beg. af 1844; A. G. Drachmann: Om den Langgaardske ortopæd. Anstalt (Ugesk. f. L. 2 R. VI, 1847, S. 405—416). — Kammerraad Langgaard fik i Marts 1849 Eneret paa en ortopædisk Maskine, og han udstillede den paa Udstillingen i London 1851 (Industrif's Kvartalsberetn. IX, 1849, S. 927; XI, 1851, S. 50). — Justitsraad J. P. Langgaard udstillede i 1872 paa den nordiske Udstilling Teglværksprodukter fra Hakkemose Teglværk ved Taastrup (Udstill's Katalog S. 66); Teglværket er grundlagt 1847.
- S. 103, s. Ugeskr. f. L. 2 R. XV, 1851, S. 128; XXVIII, 1858, S. 252.
- S. 104, 1. Fædrelandet 1847 Nr. 80, 90; Berl. Tid. 1847 Nr. 130; Bibl. f. L. 3 R. II, 1847, S. 432—8; Ugeskr. f. L. 2 R. VI, 1847, S. 405—416.
- S. 104, 2. Bibl. f. L. 3 R. II, 1847, S. 432—8; VI. 1849, S. 243—244; VII, 1850, S. 476—7.
- S. 105, 1. Ugeskr. f. L. 2 R. XV, 1851, S. 127 jfr. 158, 188, 191, 246.
- S. 105, 2. Industriforen's Kvartalsberetn. XX, S. XI; do. Maanedsskr. III, S. 70; IV, S. 11—13, 244; XII, S. 39; XV, S. 12; XVI, S. 24. Jfr. Berl. Tid. for 4 Febr. 1870. — Bock var Læge hos Frederik VII, da denne døde (A. F. Tschernings efterladte Papirer, III, 1878, S. 224—226).
- S. 106, 1. Ugeskr. f. L. 2 R. XXVII, 1857, S. 409—416; jfr. Bibl. f. L. 3 R. VII, 1850, S. 477.
- S. 106, 2. Indenrigsministeriets 1 Dept. F. Nr. 481 og 482 (1852).
- S. 107, 1. Band. og Instr. I, S. 228 fig., II, S. 19 fig., 112—115.
- S. 108, 1. Hospitals Tid. I, 1858, S. 16, 27—28, 44; Ugeskr. f. L. 2 R. XXVIII, 1858, S. 233—260, 401—404, 422—423, 440; 3 R. IX, 1870, S. 192—198, 208—225, 449—461; X, 1870, S. 32—45, 123—125; XIII, 1872, S. 337—345, 405—407.
- S. 108, 2. Hosp. Tid. I, 1858, S. 44.
- S. 108, s. Ugeskr. f. L. 2 R. XXVIII, 1858, S. 440.
- S. 108, 4. Band. og Inst. I, S. 86—91; II, S. 227—229; III, S. 25—35.
- S. 109, 1. Industriforen's Kvartalsberetn. XI, 1851, S. 50—51; XII, 1852, S. 91; Ugeskr. f. L. 2 R. XXII, 1855, S. 347—349; Uds. over Industriudst. i Kbhvn 1852 S. 69, 106 (her er kun det af Nyrop udstillede Knivsmedarbejde omtalt, de kirurgiske Instrumenter bleve ikke bedømte, »fordi et Løfte derom fra den

- Universitetslærer, der særlig maatte være kompetent dertil, ikke blev opfyldt«).
- S. 109, 2. Band. og Instr. I, Fortalen.
- S. 110, 1. Archives générales de Médecine, 1855, II, S. 364; Ugeskr. f. L. 2 R. XXIV, 1856, S. 125—126; Fædrelandet 1855 Nr. 267; Berl. Tid. 1856, Nr. 13; Hosp. Tid. I, 1858, S. 44.
- S. 110, 2. Dagbladet 1856-Nr. 250, 254 og 258; Berl. Tid. 1856, Nr. 245, 251.
- S. 110, 3. Deutsche Klinik, 1860, S. 12; Zeitschr. der Gesellschaft der Aerzte zu Wien, 1859, S. 751—2; Hosp. Tid. 1860, S. 12.
- S. 111, 1. The Lancet, 1862 I, S. 524—5; Fædrelandet 1862 Nr. 193; Deptstid. 1863, S. 436; C. St. A. Bille: Breve fra London under Verdensudstillingen 1862, S. 117. 146; Hosp. Tid. 1862, S. 9—10, 184;
- S. 111, 2. Hosp.-Tid. 1867, S. 141; 1873 S. 152.
- S. 112, 1. Band. og Instr. II, S. 168 jfr. S. 1 fig.; Das rothe Kreuz, V, S. 72.
- S. 112, 2. Band. og Instr. II, S. 1.
- S. 112, 3. Band. og Instr. III, S. 232 jfr. I. S. 50, 122—123.
- S. 113, 1. Amtlicher Bericht über die acht und dreissigste Versammlung deutscher Naturforscher und Ärzte in Stettin in Septbr, 1863, S. 180—183; Zweiter Bericht über die gymn.-ortop. Heilanstalt zu Leipzig von Dr. med. C. H. Schildbach, 1864, S. 18.
- S. 113, 2. P. Niemeyer: Die habituelle Scoliose, Wien, 1865, S. 13; C. H. Schildbach: Die Skoliose, Leipzig, 1872, S. 95, 100; Paul Vogt: Moderne Orthopädik, Stuttgart, 1883, S. 156 fig.
- S. 113, 3. Sigfred Levy: Den mekaniske Behandl. af Ryggens Deformiteter, 1884, S. 126.
- S. 114, 7. Das rothe Kreuz, V, 1884, S. 72. — Den eneste videnskabelige Instrumentlære, som den danske Litteratur formentlig ejer, er Professor F. Howitz's Konkurrenceafhandling »Hvilke Hovedforandringer har Instrumenter i Fødselslæren undergaaet i de sidste 25 Aar« (1866).
- S. 115, 1. Indenrigsminist. 1 Dept. F 481 (1852).
- S. 116, 1. Ugeskr. f. L. 4 R. V, 1882, S. 313 fig.; Minist.-Tid. 1882 A, S. 59.
- S. 118, 1. Ugeskr. f. L. 4 R. V, 1882, S. 317 fig., 345 fig., 433 fig.
- S. 118, 2. Industriforen's Kvartalsberetn. II, 1842, S. 154; Band. og Instr. I, S. 53.

- S. 119, 1. Uds. o. Industriudst. i 1834, S. 32; do. i 1844, S. 59; do. i 1852, S. 21.
- S. 119, 2. Uds. o. Industriudst. i 1836 S. 33; do. i 1844 S. 52. — *Meelbye*, der særlig forsynede Veterinærskolen, nævnes sidste Gang i Kjøbenhavns Vejviser for 1873.
- S. 119, 3. Uds. o. Industriudst. i 1844, S. 50, 52; Katalog over Industriudst. i 1852, S. 63; 1843 fik *Lars Olsen* et Laan af 200 Rd. af den Reiersenske Fond til Anskaffelse af fuldkomnere Værktøj; i 1852 fik han 10 Aars Eneret paa at forfærdige en vis Art kunstige Hænder (Industriforens Kvartalsberetn. XII, S. 228). Han er dekoreret med flere Fortjenstmedaljer.
- S. 119, 4. Ugeskr. f. L. 2 R. XV, 1851, S. 128; XXVIII, 1858, S. 252; Band. og Instr. I, S. 15; II, S. 22. — *Ludvig Olsen* udstillede 1867 i Paris (Beretn. om Danm's Deltag. i Verdensudst. i Paris 1867, S. 14) og i Kjøbenhavn 1872 (Katal. over Udst. S. 22); ved denne Lejlighed udstillede han foruden Bandager og ortopædiske Apparater endnu en Maskine til Stempling af Jernbanebilletter. 1856 forfærdigede han Skruer og Stifter paa en Maskine af egen Konstruktion (Industriforens Kvartalsberetn. XVI, S. XXXI). Om en af ham konstrueret Proppe-skæremaskine kan ses i Industriforens Maanedssk. IV, 1869, S. 373. I 1861 fik han Patent paa en vis Art Vugger med Gængeapparat (Industriforens Kvartalsberetn. XXI, S. 150).
- S. 119, 5. *A. Rasmussen* udstillede i London 1862 (Depttid. 1863, S. 434, 436; The Lancet, 1862, I, S. 673; Hosp.-Tid 1862 S. 151—2; Illustr. Tid. III, S. 211, 216); i Malmø 1861 (Industriforens Kvartalsberetn. XXI, S. 182); i Malmø 1863 (sst., XXV, S. 160, 167); i Kjøbenhavn 1872 (Udstill's Katalog S. 22); i Wien 1873 (General-Katalog S. 267). — I London 1862 udstillede han foruden ortopædiske Apparater m. m. endnu et af ham konstrueret elektro-magnetisk Induktionsapparat (jfr. Hosp.-Tid. 1871, S. 101—2), paa hvilket han samme Aar havde faaet Enoret (Industriforens Kvartalsberetn. XXII S. CXIV). — 1864 oprettede han en mediko-pnevmatisk Anstalt (Hosp.-Tid. 1864, S. 137—138). — Om af ham konstruerede Brokbaand s. Hosp.-Tid. 1862, S. 151—152; 1863, S. 28, 44 jfr. 17, 32, 80. — Band. og Instr. I, S. 179.
- S. 119, 6. Katal. o. Udst. i 1852 S. 63; Catalogue spécial des produits du Danemark admis à l'exposition de Paris 1855, S. 22—26;

- L. Engelstoft: Odense, 2den Udg. S. 494. — Haible fik i 1853 en Rejseunderstøttelse af den Reiersenske Fond.
- S. 119, 7. Katal. o. den nord. Udst. i 1872 S. 22. — I Sal ved Holstebro virkede Urmager *Rasmus Jensen* (f. 1814 † 1880) som Instrumentmager og Bandagist, og efter hans Død hans Søn *Jens Møller Rasmussen* (Saml. t. jysk Hist. og Topogr. X, S. 166—167). — I Nic. Bøghs Bog »Erindringer af og om J. A. Jerichau«, 1884, nævnes flere Gange en kirurgisk Instrumentmager *Thomsen*, som virkede i Kjøbenhavn allerede før 1838, han har formentlig kun været Svend.
- S. 120, 1. C. Nyrop: Bidr. t. d. dske Industris Hist., 1873, S. 24; Industriforens Udst. i Sommeren 1880, S. 58—59. — Om hans Tilvirkning af Tinsprøjter kan nøjere ses Band. og Instr. II, S. 146 fig.; L. Rasmussen: Imødegaaelse af Prof. Nyrops Bemærkn. om Sprøjtetilvirkn. i de senere Aar (3 Sider, 1867). — I November 1862 fik han Patent paa en vis Art Brokbaandspelotter og i Januar 1864 paa en Mulkemaskine (s. Industriforens Kvartalsberetn. XXIII, S. 103, XXIV, S. 122). Naar det i Fr. Wolffs »Patenter udtagne i Danm. fra 1864—74« S. 22 meddeles, at han i 1874 fik Patent paa en Brødkæremaskine, er det ikke rigtigt; Patentet toges af hans Søn J. E. Nyrop. Men forøvrigt havde han i 1856 i Sinds at tage et saadant Patent (Industriforens Kvartalsberetn. XVI, S. XXIV, XXXI).
- S. 121, 1. Fædrelandet 1852 Nr. 244 jfr. 230; Flyveposten, 1852 Nr. 320.
- S. 122, 1. Industriforens Kvartalsberetn. XVII, S. XLIX jfr. S. 121—141; XVIII, S. LII; XIX, S. LXI; Berl. Tid. 1857 Nr. 302; C. Nyrop: Georg Christensen, S. 29.
- S. 122, 2. Industriforens Kvartalsberetn. XXV, S. LV, LXXVIII.
- S. 123, 1. I Spørgsmaalet om Verdensudstillingen i Paris 1878 sluttede han sig til de Industridrivende, der mente, at Staten burde gjøre større Ofre end hidtil (C. Nyrop: Danm's Deltagelse i Verdensudst. i Paris 1878, S. 85—87).
- S. 123, 2. Illustr. Tid. I, 1859—60, S. 294; Band. og Instr. I, S. 227.
- S. 123, 3. Illustr. Tid. IV, 1862—63, S. 404, 406; Den 9de dske Ldmdsforsaml. i Odense 1863 S. 118, CLVIII.
- S. 123, 4. Band. og Instr. I, S. 222—224.
- S. 124, 1. Industriforens Maanedsskr. I, S. 252; Illustr. Tid. XXV, 1883—84, S. 175.
- S. 124, 2. C. Nyrop: Den nord. Ind.- og Kunstudst. i Kbhvn 1872,

- S. 61, 81—83; Industriforens Udst. i Sommeren 1880, S. 58—59; Industriforens Maanedsskr. IX, S. [89]; XIX, S. [32].
- S. 125, 1. I Foraaret 1867 fik han et længe næret Ønske opfyldt, han flyttede med sin Familie ind i sit eget Hus, som han selv havde ladet bygge, paa Hjørnet af Frederiksberg Allee og Platanvejen; hans Mærke: Vulkan, der smoder under Æskulaps Anvisning, var anbragt i dets Mur. Her boede han dog kun til 1873; det var nemlig om Vinteren, anstrengende for ham at tilbagelægge Vejen ind og ud to Gange hver Dag, og han vilde ikke nøjes med at være i sin Forretning kun om Formiddagen.

Her skal endnu hidsættes nogle

Rettelser og Tilføjelser til Slægten Nyrop (Kbhvn., 1881).

S. 5, L. 6 f. n. Hr. *Hans Nyrop* kaldtes den 19 Juni 1672 til residerende Kapellan i Vaagen efter Hr. Peder Jensen (Norske aabne Breve i Norges Rigsarkiv; meddelt af E. A. Thomle).

S. 10, L. 12 f. n. Efter Folketællingen 1701 boede »en fattig Præstenke sl. Hr. Hans Nyrops« paa Gaarden Hof i Lødingen (meddelt af E. A. Thomle).

S. 25, L. 11 f. o. *Benedikt Nyrop* skal dog være født i Nyborg den 7 December 1719; han tog dansk juridisk Examen den 27 September 1748 med Karakteren Bekvem (meddelt af Overretssagfører V. Richter).

S. 25, L. 11 f. n. *Benedikt Nyrop* blev den 30 Maj 1749 succederende Stadsmaaler i Borgen (meddelt af V. Richter).

S. 26, L. 5 f. n. P. J. Nyrops Kaldsbrev til Norderhov findes i Norske Registre XXXIII, Fol. 774—5.

S. 26, L. 4 f. n. Nordrehov l. Norderhov (af Njarðarhof).

S. 27, L. 5 f. o. Hr. Strøm siger i sin »Beskrivelse af Eker« (Kbhvn, 1784, S. 268): »H. [P. I.] *Nyrop* har især gjort sig bekendt af Rettskaffen og et exemplarisk Levned«. Eker var et af Norges betydeligste og mest indbringende Embeder. Hans og Hustrus Billeder (Pastelmalerier) er bevarede i deres Datter Sara Louises Slægt og ejes nu af Politimester Johan Middelthun i Laurvig (medd. af Professor L. Daac, der ogsaa nedstammer fra den nævnte Sara Louise).

S. 40, L. 14 f. o. 1780 gaar der Krigsretsdom over Oberstløjtnant *Friderich Andreas v. Pflueg*, der havde kvationeret Hyrekusk Lars Ol-

sen Lund for 200 Rd., som denne havde laant Studiosus *Johan Andreas Hjort Nyrop* paa Vexelobligation i 11 Juni Termin 1778. v. Pflueg dømtes til at betale, og Dommen stadfæstedes ved kgl. Resolution af 21 Juni 1780 (Geh. Ark. General-Kommissariatets kgl. Resoll. 1780 Nr. 84, 303). H. A. Nyrop nævnes ikke som død i denne Sag.

S. 40, L. 15 f. o. Enkefru *A. M. Nyrop* er død i Kjøbenhavn. Efter Meddelelse af hendes endnu levende Sønnedatter Frk. Jørgine Nyrop døde hun derved, at der fra et af Apotekerne her i Byen udleveredes hende en urigtig Medicin, som hun tog. Hendes Søn Christopher (Frk. Gine Nyrops Fader) hentede Læge til hende og har fortalt dette til sine Børn.

S. 41, L. 8 f. n. Overretssagfører V. Richter har meddelt, at Studiosus *Christopher Nyrop* ved Kancellipromemoria af 24 Februar 1776 beskikkedes til Prædikant for det Harboeske Enkefruekloster. Han konkurrerede med tre Andre og »erholdt de Flestes Bifald«; han var »forsynet med gode Attester om hans Duelighed og skikkelige Opførsel«.

S. 42, L. 6 f. o. *Bartholomæus Heurik Tobias Schwanitz* var 1760 Kirurg »an den hiesigen (d. e. i Kjøbenhavn) Nordschen National-Commandos« (Geh. Ark. kgl. Resoll. t. Landetatens Generalkom. 1760 Nr. 109, 386), 1763 er han Regimentsfetskærer »bei unserer Leib-Garde zu Pferde« (sst. 1763 Nr. 334). I September 1762 blev han i Kjøbenhavn gift med »Mad. Johanne Lund sal. Kontrolør Lemvigs Enke« (Adresseavisen d. 24 Septbr. 1762).

S. 52, L. 12 f. n. *Vilhelmine Brinck* f. Nyrop ægtede i 1831 (ikke 1830) A. Krabbe (s. ovfr. S. 23).

S. 56, L. 5 f. o. Pastor *Christopher Nyrop* var i September 1854 Medlem af og Ordfører for den jyske Deputation til Frederik VII imod Ministeriet Ørsted. Den blev ikke modtagen af Kongen, men den 28. Septbr. var der Fest for den paa Skydebanen, og Pastor N. takkede her for den for Deputationen udbragte Skaal (Fædrelandet 1854, Nr. 225, 227, 228, 237).

S. 87—88. C. J. Musæus er Biskop Chr. Muus (f. 1656 † 1717) s. J. C. Bloch: Den fynske Gejstligheds Hist. I, S. 181 fig.

S. 94, L. 10 f. o. sacruqve l. sacrumqve.

S. 115, L. 1 f. n. vbi l. verbi. — (?) bortfalder.

S. 117, L. 1 f. o. adspecit l. adspexit.

S. 117, L. 9 f. n. vedeatur l. videatur.

S. 117, L. 2 f. n. habentis l. habecatis.

S. 129, L. 1 f. n. *Benedikte Nyrop* var dog (anden Gang) gift med en Smit (meddelt af Direktør Chr. Delgobe).

S. 135, L. 9—10 f. n. ændres saaledes: »Han døde paa et Besøg i

sin Fødeegn som polyteknisk Kandidat* (jfr. ovfr. S. 54). Han blev Examinand i 1833 og tog Examen i Mekanik i 1836 (A. Steen: Den polytekn. Læreanst.'s første 50 Aar. 1879, S. 188).

S. 136, L. 11 f. o. 1785 skriver Biskop Balle i sin Visitatsbog om Pastor Nyrop: »Wallensbeck. Her svarede de Voxne med en udmærket Færdighed, Fuldstændighed og Skiønsomhed. Skolebørnene viste sig ligeledes til Fordeel. Sognepræsten Hr. Nyrop udviser berømmelig Flid haver og Talenter til at prædike« (Kirkeh. Saml. 3 R. IV, S. 758).|

Vende vi os herefter til Stamtavlen, da mener Direktør *Chr. Delgobe* paa Bamble, at Hr. Hans Nyrops Børn med Benedikte Storm bør opstilles saaledes:

1. *Dorothea Sofie*, f. 1667 † 1752; g. m. Kjøbmand Henrik Smith i Romsdal.
2. *Peder* } disse to Sønner ere usikre og maa være døde som smaa.
3. *Mikkel* }
4. *Peter Nyrop*, f. 1675, Student 1697, g. m. (1706) Anna Pedersdatter Lærbo eller Leerbech (E. A. Thomle meddeler, at en Peter Nyrop var Klokker paa Frederikshald omkring 1720, hvor hans Enke Anna senere forekommer). De havde to Børn: a. *Benedikta Nyrop*, døbt 15 November 1707 i Kristiania; b. *Hans Nyrop*, døbt 14 Maj 1710 i Stavanger.
5. *Benedikte*, g. m. a. (1699) Hr. Hans Slangendorph; b. (1718) Niels Smit til Giske († 1730); c. Henning Høeg.
6. *Christopher Nyrop* f. 1680 † 1733, Biskop i Kristianssand.
7. *Elisabet* f. 1682, g. m. Leth ved Røraas.
8. *Birgitte* f. 1685 † 1767, g. m. a. (1704) Fyrforvalter Henrik Petersen i Bergen, † 1711; b. (1718) Kjøbmand Jens Bigum i Stavanger † 1720; c. (1727) Kjøbmand Børge Valentinsen i Stavanger † 1757.
9. *Kirstine* f. 1687 † 1757. g. m. Hr. Povl Pedersen † 1746.
10. *Jens* f. 24 Juni 1691, død som lille.
11. *Anna Marie* f. 21 Marts 1693, gift 27 Juni 1715 i Kristiania med Johan Frandsen (Datoerne ere meddelte af E. A. Thomle).
12. *Sophia à Mövichen* f. 26 Juli 1695 † 1696.

Er den her opstillede Række rigtig, maa *Hans Nyrop* være bleven gift i 1666, hvilket ikke passer rigtig med, at han først blev Student i 1664, fik teologisk Examen i 1670 og blev Kapellan i 1672, men umuligt er det ikke, saa meget mere som vi ikke vide, naar han er født.

Den 26 September 1767 havde en »Urtegaardsmand« (d. e. Gartner) *Erik Nyrop* og Hustru *Anna Povlsdatter Ravn* en Søn til Daaben i

Kristiania, han kom til at hedde *Povl Christian* (Medd. fra E. A. Thomle).
 Hvorvidt disse høre til den her omhandlede Familie, er tvivlsomt.

Følgende Tilføjelser og Rettelser til Stamtavlen kan endnu nævnes:

- IV, 8. *Bolette Helene Nyrop* er født 7 Marts 1722; hendes Mand
 Kaptajn J. D. Frølich er døbt 16 April 1717 (Medd. af Assi-
 stent S. Elvius).
- VI, 2. *Cathrine Nyrop*, hendes fulde Navn er Anna Cathrine; hun
 er født 30 Marts 1780 og døde 21 Februar 1856; hendes Mand
 Kaptajn A. Nissen døde 14 Februar 1832 (S. Elvius).
- VI, 16. *Vilhelmine Nyrop* blev gift 1831 (ikke 1830) med A. Krabbe;
 hun havde ikke 1 Barn men 4 Børn i første Ægteskab, de
 døde alle som smaa.
- VI, 18. *Jørgine Nyrops* Forlovede M. Fogtman var polyteknisk Kan-
 didat (s. ovfr. S. 54).
- VI, 21. *Camillus Nyrop* døde 24 December 1883.
- VII, 6. *Doris Nyrops* Mand L. Varming døde 2 Avgust 1884.
- VIII, 12. *Povl Nyrop* døde 22 September 1882.
- VIII, 19. *Kamma Nyrop*, født 2 Juli 1883.
- VIII, 20. *Elisabet Nyrop*, født 4 November 1884.
-

REGISTER.

- A**hlmann, Helene, 60.
 Ahrnkiel, Færgeforpagter, 19, 36, 55.
 Albertsen, H. C. L., Værktøjsfabrikant, 134.
 Alpers, C., Pianofortefabrikant, 64, 130.
 Alslev, Nørre, 1, 6, 23, 39.
 Andersen, Hansine, 130; — Karen Christine (Kamma), 87, 125.
 Arlt, tysk Læge, 110.
 Asps Fabrik, 105.
- B**alle, N. E., Biskop, 141.
 Bang, O. L., Læge, 91.
 Barfod, Frederik, 98.
 Baumann, Chr., Læge, 15, 29; — F., Præst, 55.
 Bigum, Jens, Kjøbmand, 141.
 Bille-Brahe, H., Ghkfrensraad, 58; — F. S., do., 59.
 Bloch-Suhr, S., Præst, 29.
 Bock, J. C. A., Læge, 102, 104, 105, 106, 135.
 Bonnells, Instrumentmager, 62.
 Brandsprøjte, 123.
 Brauer, C., Kunstsmed, 99, 119.
 Brinck, D., Løjtnant, 22, 23, 33, 42, 43 fig.; — Vilhelmine, s. Nyrop.
- Broisaz, Fr., Instrumentmager, 74, 75.
 Brokbaand, 75, 76, 99, 102, 132, 137, 138.
 Brunskov, C., Kunstdrejer, 60, 130.
 Brændevin, 28-29.
 Budtz, C. E., Gørtler, 31; — G. V. Farver, 31.
 Bücksel, Instrumentmager, 62, 89.
- C**allisen, H., Læge, 73, 78, 101.
 Casse, A. L., Etatsraad, 48.
 Charrière, Instrumentmager, 61, 62, 89.
 Clason, N., Kjøbmand, 96.
 Clausen, H., Knivsmed, 68; — H. N., Professor, 98.
 Coldevin, Oberstinde, 28.
 Coppenhagen, H. J., Knivsmed, 68.
 Cottes, J. J. des, se Descottes.
 Cotzand, A., Instrumentmager, 73, 75, 76; — A., jun., do., 76; — J. C., do., 76, 77, 81, 83, 89, 103, 118; — J. F., do., 76, 77, 78, 81, 83, 89, 93, 103, 118.
- D**aae, L., Professor, 139.
 Daldorf, C., Knivsmed, 68.

- Dalhoff, J. B., Hof-Guldsmed, 49; — P., Præst, 49.
 Dame, Cl. H., Instrumentmager, 73.
 Delgobe, Chr., Direktør, 140, 141.
 Delong, Baron, 108, 109.
 Descottes, J. J., Instrumentmager, 72.
 Deurs, J. F. van, Kammerherre, 44.
 Drachmann, A. G., Læge, 103, 106, 107, 108, 117.
 Dyssel, J. A., Professor, 60.
- Ehrenreich, C.**, Præst, 29.
 Elvius, S., Assistent, 29, 142.
 Erfeld, Tandoperatør, 75.
 Esmarch, Avg., Kapellan, 37.
 Estrup, H. F. J., Etatsraad, 46.
 Etiolles, Leroy d', fransk Læge, 63, 109.
 Examen for Instrumentmagere, 116 — 118.
 Eylertzen, Smed, 99.
- Fenger, C. E.**, Læge, 64, 113; — Chr., Læge, 80, 93.
 Fleron, B. J., Instrumentmager, 77, 78, 79, 80, 81, 82; — V., do., 80, 81, 82, 83, 89, 119.
 Fogh, J., Degn, 40, 41.
 Fogtman, M., polytekn. Kand., 54, 55, 59-61, 85, 129, 142.
 Fontanelle, D. v., 75.
 Foss, H., Prokurator, 23.
 Frandsen, Johan, 141.
 Frederik II, 67; — VI, 86; — VII, 98, 122, 140.
 Frederiksen, H. P., fh. Bankdirektør, 64, 122.
- Friedenreich, A., Læge, 109.
 Frydendal, 23, 42, 44.
 Frölich, J. D., Kaptajn, 142.
- George**, Instrumentmager, 74.
 Giralde's, J., fransk Læge, 110.
 Graumann, J. F., Kunstdrejer, 84.
 Griebel, Instrumentmager, 56, 59, 61.
 Grove, E. R., Sejldugsfabrikant, 96.
 Grundtvig, N. F. S., 16, 17; — Otto, Præst, 16, 26.
- Handskemagere**, 106, 115, 119, 121.
 Haible, Instrumentmager, 119, 137.
 Halse, J. C., Præst, 26.
 Hansen, Dyrslæge, 8, 9, 25, 31, 39; — A. C., Dugmager, 95; — Cl., Instrumentmager, 72, 74; — J. P., Mekanikus, 83, 119; — Lorentz, Handskemager, 119; — P., Instrumentmager, 72.
 Heilmann, Cathrine Elisabeth Magdalene, 1, 4, 6, 16, 24, 26, 29 fig., 56.
 Hennings, V., Justitsraad, 73.
 Herholdt, J. H., Læge, 78.
 Hjelmstjerne-Rosencroneske Præmie, 101.
 Holbech, M. C., Kunstdrejer, 49.
 Holgershaab, 23, 87.
 Holmstrup, Musikant, 29, 40, 41.
 Holtén, N. A., Gehkfrnsraad, 59.
 Hossard, Ortopæd, 104.
 Howitz, F., Læge, 136.
 Hummel, C. G., Professor, 111, 124.
 Hüttemeier, J. H., Klejnsmed, 54, 60.
 Høegh, Henning, 141.
 Høj, Lars, Urmager, 17.

- Ibsen**, Ib, Læge, 90, 115.
 Industriforeningen, 97, 98, 102, 121, 122, 124.
 Ingerslev, P. L., Skolelærer, 37-38.
 Institut des arts unis, 110.
 Iversen, J. Fr., Kunstdrejer, 85.
- Jacobsen**, Døbra, 32, 33; — W. N., Læge, 78, 84.
 Jensen, Rittebinder, 95; — P. V., Instrumentmager, 120; — Rasmus, Urmager, 138.
 Jessen, C., Læge, 106, 109.
 Johnsen, V. F., Etatsraad, 58, 59, 88.
 Jørgensen, A., Rittebinder, 96.
- Kaiser**, J. G., Instrumentmager, 119.
 Kammagere, 121.
 Katten af Tønden, at slaa, 11.
 Kielsen, O. H., Kammerraad, 29.
 Kjerrungaard, E., Instrumentmager, 120.
 Klejnsmede, 54, 66, 67, 68, 83, 119, 131.
 Knabstrup, 42, 44, 48.
 Kongsdal, 42, 43, 46, 47, 48.
 Krabbe, Anton, Godsejer, 23, 87, 140.
 Krebs, J. H., Postmester, 32.
 Kristian IV, 67, 68.
 Kunstdrejere, 7, 49-53, 84-85, 118, 121.
 Kyhl, Rustmester, 77.
 Køhlert, P., Rittebinder, 96.
- Langenbeck**, tysk Læge, 110.
 Langgaard, J. P., Justitsraad, 103, 105, 119, 135.
- Larsen, N. F., Handskemager, 119.
 Lauritzen, J. C., Instrumentmager, 119.
 Leerbech, Anna Pedersdatter, 141.
 Lehmann, M. C. G., Fabrikdirektør, 80-82.
 Lemmer, kunstige, 99, 100, 102, 111-112, 137.
 Lemvig, Kontrolør, 140.
 Levy, E., Tøjsfabrikant, 95.
 Lichtenberg, Hans, Frederik og Carl de, 48.
 Lisedal, 23, 38, 43, 44.
 Lommelev Kvæg, 11.
 Lund, Johanne, 140; — Lars Olsen, Hyrekusk, 139, 140; — Troels, Dr. phil., 130.
 Lunn, Chr. D., Justitsraad, 44, 48.
 Lykkesholm, 55, 88.
 Lüer, Instrumentmager, 62, 115.
 Lærbø, Anna Pedersdatter, 141.
- Maderne**, 13, 14.
 Mads Knivsmed, 67.
 Malkemaskine, 123, 138.
 Malling, P., Proprietær, 48, 129.
 Mansa, F. V., Læge, 103.
 Marstrand, Th., Værktøjsfabrikant, 96, 97.
 Martensen, H. L., Biskop, 61.
 Mathiesen, J. F., Klejnsmed, 72.
 Meelbye, P., Instrumentmager, 83, 94, 119, 137.
 Mette, J., Instrumentmager, 62.
 Middelthun, Joh., Politimester, 139.
 Moltke, A. G., Greve, 72; — Gerh., Greve, 79.
 Moses, J. M., Rittebinder, 95.
 Muus, Chr., Biskop, 140.

- Müller, J. C., Stabslæge, 91.
 Müllertz, C. T., Oberstltnt, 22.
 Møggilde, 2-3.
 Møller, S., Guldsmed, 74; — Gundelach, Læge, 90, 91, 115.
- Nielsen, N., Apoteker, 60.
 Nissen, A., Kaptajn, 142.
 Nyrop, Anna Cathrine, 142; — Anna Magdalene, 140; — Anna Marie, 141; — Benedikt, Stadsmaaler, 139; — Benedikta, 141; — Benedikte, 140, 141; — Birgitte, 141; — Bolette Helene, 142; — Cathrine Elisabet Magdalene, 1, 4-5, 6, 24, 26, 29 fig., 56; — Christopher, Biskop, 141; — Christopher, Provst, 1, 5, 6, 22, 23, 28, 38, 39, 50, 51, 53, 140; — Christopher, Præst, 4, 8, 27, 55, 56, 58, 59, 60, 87, 88, 140, 141; — Doris, 142; — Dorotea Sofie, 141; — Elisabet, 141; — Elisabet, 142; — Erik, Gartner, 141; — Ernst, Student, 60; — Hans, Præst, 139, 141; — Hans, 141; — Hans Andreas, 140; — Jens, 141; — Johan Ernst, Instrumentmager, 115, 120, 138; — Johan Ernst, Læge, 8, 27, 55, 56, 87; — Jørgine, 29, 60, 140, 142; — Kamma, 142; — Karen, 19, 23, 29, 57; — Karen Christine, 87, 125; — Kirstine, 141; — Louis, Instrumentmager, 120; — Mikkel, 141; — Peter, Student, 141; — Peter Jespersen, Præst, 139; — Povl, 142; — Povl Christian, 141; — Sofie à Möinichen, 141; — Vilhelmine, 22, 23, 43, 47, 140, 142; — Vilhelmine Johanne, 1.
 Næringsforhold, 115, 120.
- Olsen, J. G., Bandagist, 119; — Lars, Instrumentmager, 94, 119, 137; — Ludvig, do., 103, 119, 137.
 Ortopædi, 102-108, 110, 113.
 Oskar I, Konge af Sverige, 98.
 Ostermann, R. J., Bandagist, 120.
- Pauwels, M. M., Rittefabrikant, 97.
 Pedersen, Povl, Præst, 141.
 Petersen, Henrik, Fyrforvalter, 141; — P., Medaljør, 51, 55, 85.
 Pflug, F. A., Oberstløjtnant, 139.
 Pitha, tysk Læge, 110.
 Prytz, P. C., Præst, 29.
 Pullich, Margrethe, 73.
- Qvoten, Tandslæge, 131-2.
- Rasmussen, A., Bandagist, 119, 137; — J. M., Urnager, 138; — P., Mekanikus, 95.
 Ravn, Anna Povladatter, 141.
 Rawert, O. J., Fabrikdirektør, 96.
 Reiersenske Fond, 56, 58, 87, 94, 96, 97, 133, 134, 137.
 Rennie, H. F., Spindemester, 96.
 Resch, J. B., Godsejer, 33, 46, 48, 55; — Sigismund, 33.
 Richter, D., Instrumentmager, 81; — V., Overretssagfører, 139, 140.
 Riserup Præstegaard, 1-6, 28, 48.
 Rittebinderi, 94-97.
 Rosenborg, 98.
 Rudolph, Chr., Læge, 31.
 Runge, Camilla, 55.
 Rønne, Instrumentmager, 119.

- Rørdam, Katrine, 47; — Peter, Præst, 47; — Th. S., Præst, 46.
- Sabatneck**, Instrumentmager, 61.
- Saxtorph, M., Læge, 78.
- Schildbach, tysk Læge, 113.
- Schimmelmann, E. H., Greve, 77.
- Schleifer, Instrumentmager, 61.
- Schmidt, 60.
- Schwanitz, B. H. T., Regimentsfeltskærer, 140; — Vilhelmine Johanne, 1.
- Schwartz, A., Kunstdrejer, 84; — J. G. Hof-Kunstdrejer, 24, 49 fig., 53, 60, 84, 118, 121.
- Schäftmann, H. S., 75.
- Simesen, R. J., Professor, 55, 60.
- Skandinavisk Selskab, 98.
- Slangendorph, H., 141.
- Smid, Henrik, 70.
- Smit, Niels, 141.
- Smith, Henrik, Kjøbmand, 141.
- Spengler, L., Hof-Kunstdrejer, 73, 74, 84.
- Stampe, Carl, Baron, Kaptajn, 33; O. H., Overkrigskom., 28; — Peter, Jægermester, 31.
- Stein, S. A. V., Læge, 24, 91; — Th., Professor, 24.
- Steins Korps, 24, 98.
- Stille, A., Instrumentmager, 115.
- Stockfleth, Frederikke Margrethe Isabella, 32.
- Stockter, P., Knivsmed, 69.
- Stritzky, J. C., Instrumentmager, 72.
- Stylle, P. von der, 70.
- Svendsen, A., Instrumentmager, 120; — P., do., 90, 120.
- Svitzer, E., Læge, 91.
- Sørensen, N. G., Præst, 26; — Chr., Typograf, 84.
- T**andlægevirksomhed, 74, 75, 85, 131.
- Tavernier, Ortopæd, 104, 105.
- Teknisk Institut, 124.
- Thal, R. S., Læge, 99.
- Thestrup, F. N., Kammerjunker, 20, 26; — P., do., 20, 26.
- Thomle, E. A., Cand. jur., 139, 141, 142.
- Thomsen, Hans, Rittebinder, 95; — Instrumentmager, 138.
- Tinsprøjter, 84, 138.
- Tolderlunds Institut, 29.
- Tormod Torbruneskjald, 65.
- Trant, A. C., Divisionskirurg, 71.
- Trélat, fransk Læge, 109.
- Treschow, Chr., Hof-Jægermester, 44.
- Træben, se Lemmer, kunstige.
- Træplove, 12.
- Tuxen, C., Kaptajn, 55, 60; — L. R., Præst, 55, 61.
- Tøxen, Lærer, 40.
- U**ldall, P. C. E., Værktøjsfabrikant, 134.
- Ullerichs, H. B., Klejnsmed, 83, 119, 133.
- Ulrick, J. S., Forstraad, 9, 18 fig. 23, 24, 51.
- V**alentinsen, B., Kjøbmand, 141.
- Varming, L., Præst, 142.
- Vedby, Nørre, 1, 23, 34, 39.
- Vejene paa Falster, 26.
- Vilhelm, P., Klejnsmed, 74, 95.
- Vilhelmshaab, 23, 38, 42, 44.
- Villards, Carron du', fransk Læge, 63.
- Virchow, tysk Læge, 110.
- Voltelen, J. H., Divisionsfeltskærer, 71.

- W**egener. Chr., Forstmester, 55, 60; — F. C., Gehejmekonferensraad, 129.
- Weiss, Instrumentmager, 64.
- Weitemeyer, L., Kunstdrojer, 118.
- Wendt, J. C. W., Læge, 88, 102.
- West, S. O., Bøsse-mager, 72.
- Winkler, B. O., Stabslæge, 91.
- Withusen, C. C., Læge, 53, 58, 59, 88, 91, 114.
- Z**acherl, Instrumentmager, 119.
- Zimmermann. N. E., Læge, 55.
- Ørsted, H. C., 54, 58, 59, 60.

